

Bok og Bibliotek

Nr. 4 .2008

Den store styrkeprøven

side 16-23

Nynorske lettlestbøker – hva er det?
side 28-29

Mer, mer, mer – faglitteratur!
side 34-39

Anne Hustad: Gratis for alle penga!
side 52-54

Norgeslån!

Bibliofil introduserer nå Norgeslån for alle lånerne i landet!

Norgeslån er en tjeneste hvor lånerne i hele landet med felles lånekort, kan bestille lån fra hvor som helst og få det levert på sitt favorittbibliotek.

Løsningen har innebygget "intelligens" og vil alltid automatisk forsøke å styre lånet slik at det blir lånt fra nærmeste (les: billigste) bibliotek. Tjenesten tar altså hensyn til etablerte transportordninger.

Tjenesten er basert på en åpen protokoll (NILL-protokollen med utvidelsen LII) som er utviklet av Biblioteksystem-leverandørene i Norge. Foreløpig er Bibliofil alene om å ha implementert denne protokollen.

Se mer informasjon om løsningen i siste nummer av *Bibliofil's InfoBrev* som du finner på våre nettsider: www.bibliofil.no/infobrev

BIBLIOFIL® levert av

Bibliotek-Systemer AS. Postboks 2093, 3255 Larvik

Telefon: 33 11 68 00. Telefaks: 33 11 68 22. Internett: <http://www.bibliofil.no> E-post: firmapost@bibliofil.no

» Innhold

16-23

Styrkeprøven:

Nå er det viktig at bibliotekarene trekkes inn i prosessen, er Oslos bibliotekfolk enige om. Det understrekes i Århus, hvor de ligger et hestehode foran Oslo i arbeidet med nytt hovedbibliotek.

28-29

Få nynorskutgivelser:

Nynorske bøker er mangelfullt, selv i tjukkeste Nynorskland. – Ønsker en å bevare to skriftmålsformer, må noen ta ansvar, mener Trude Hoel ved Lesesenteret, Universitetet i Stavanger.

34-39

Evaluerings av innkjøpsordningen for ny sakprosa:

ABM-u mener "det er underleg om litteratur som får statleg stønad berre skulle vera døgnfluger, sjølv om vi sjølv sagt og er opptekne av at biblioteka skal kunne tilby boka medan ho er ny og omtala i offentlegheita".

8-11

Prinsessen på danskebåten: Å formidle litteratur på danskebåten er rock'n roll, særlig når Prinsesse Märtha Louise er med.

- 6 Bibliotek-Systemer svarer ABM-utvikling
- 12 Indre Namdalen: Kjøpt katta i sekken?
- 25 Elverum: Skattene i kjelleren
- 30 Kongsberg: Ut med skranken!
- 42 Spill og Bibliotek - bøker
- 44 Musikk og Bibliotek – nytt liv
- 46 Oslo/Elvebakken: Spiller bibliotek
- 48 Leeds: Virtuell møteplass
- 50 Quebec: IFLA 2008

- 52 Samtalen – med Anne Hustad, leder i Norsk bibliotekforening
- 56 Uspill mot DRM og Microsoft
- 59 Motspill fra Microsoft
- 62 Hvaler: Populær dame i havgapet
- 64 Kristiansand: Team gir trøkk
- 66 Latvia – ukjent litterært naboland
- 70 Sakset fra bloggene
- 72 Bibliostreken

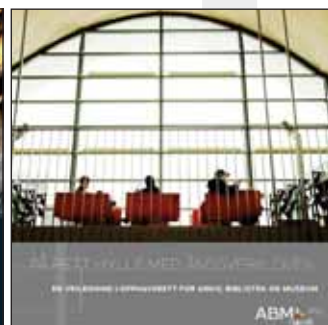

Automatisering
og boksikring
– vi har løsninger
som forenkler
hverdagen din.

Alt du trenger fra **A** til **Å**

ABM -skrift

ABM-skrift er en skriftserie gitt ut av ABM-utvikling. Publikasjonene inneholder fagrelevant stoff for hele abm-sektoren. Enkelthefter og abonnement fås gratis ved henvendelse til ABM-utvikling.

nye utgivelser

- #46: Hvem er de og hvor går de?
Brukeratferd i norske storbybibliotek
- #45: På rett hylle med åndsverkloven. En veiledning i opphavsrett for arkiv, bibliotek og museum
- #44: Standard for fotokatalogisering
- #43: Minnehåndtering. Metode for digital langtidslagring i kommunal sektor
- #42: Bibliotekrefom 2014.
Oppsummering av høringsuttalelser
- #41: Statistikk for bibliotek og museum 2006
- #40: Til kildene! Kartlegging av lokale og regionale arkiver
- #39: Lykketreff. Om de gode møtene i Den kulturelle skolesekken
- #38: Museene i 2025 – ulike scenarier

ABM-utvikling, postboks 8145 Dep, 0033 Oslo
www.abm-utvikling.no • post@abm-utvikling.no
telefon: 23 11 75 00 • faks: 23 11 75 01

» Leder

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Den store styrkeprøven

» Vi som elsker Deichman har nå fått noe å glede oss over: Det skal bygges nytt hovedbibliotek i Oslo. Oslo, ja, men samtidig blir det en oppvisning langt ut over Oslos grenser på hva et moderne og fremtidsrettet bibliotek skal være. For første gang i moderne historie har Oslo fått muligheten til å bygge et nytt stort bibliotek fra grunnen av.

Det mest skadelige som nå kan skje, er at det dannes en prosjektorganisasjon hvor det er politikere, arkitekter, entreprenører og så videre som tar kontrollen. Det er ingen grunn til å tvile på at disse gruppene også ønsker å få verdens beste bibliotek i hovedstaden. Men man kan ikke ta det for gitt at de vet hva *det nye biblioteket* skal være. Det er det bibliotekfolket som gjør.

Det blir derfor viktig å skape en prosess og en organisasjonsstruktur som gjør at bibliotekmiljøet blir hørt. I bibliotekmiljøet er det allerede tenkt langt om hva et moderne bibliotek skal inneholde og hvordan bygningen skal se ut og møbleres, både her hjemme og i utlandet.

Noen vil hevde at det ikke er nok konsensus i bibliotekmiljøet om hva det nye biblioteket skal være, og at dette vil virke forvirrende for andre aktører. Men hvorfor

strebe etter konsensus i biblioteksektoren, når vi ellers lever i et samfunn preget av økende mangfold? La heller de mange gode ideer få spire. Sørg for at det blir plass til dem i det nye biblioteket. IT og dataspill utelukker ikke bøker, like lite som lydstudier og videoverksteder utelukker salonger for stille lesing.

Et konstruktivt premiss må være å tro at politikerne og arkitektene er klare for dialogen med bibliotekarene. Men da må også bibliotekarene være parat til det samme. Det vil være naivt å tro at dette blir en enkel og rettskinnet prosess. Mange stemmer vil kjempe om ordet. Det vil garantert kreve mye hjemmearbeid på Deichman for å få fram det nødvendige råstoffet til diskusjonene. Foredlingen av råstoffet vil skje på mange plan, uformelle som formelle.

- Det er en ledelsesoppgave å prioritere slik at de ansatte får anledning til å være med på prosessen. Det er såpass viktig at det *må* ryddes tid til det, slår prosjektleder Marie Østergård i Århus fast i et intervju i dette nummer av Bok og Bibliotek. Her har hun helt klart et poeng.

Lykke til, Deichman. Dette er velfortjent!

Skriv om ditt drømmebibliotek

» Bok og Bibliotek utlyser denne høsten essaykonkurranse – om fremtidens bibliotek - for bibliotekstudenter. Det er første gang noe slikt skjer, og det blir spennende å se om det kommer inn noen bidrag. Det bør det gjøre.

Hører dere, studenter! Det er dere som skal overta biblioteksektoren. Så mens dere koser dere med kebab og kaffe latte

i Pilestredet – det er dere selvsagt vel unt - og fikler med iPoder og mobiler, tenk også litt på hva det nye biblioteket skal bli. Kast dere over tastaturet, her vanker til og med reisestipend som førstepremie.

Juryen – Bok og Biblioteks redaksjonsråd – krysser fingrene og venter i spenning.

Se bokogbibliotek.no for nærmere informasjon.

Nr. 3 .2008

Bok og Bibliotek

75. årgang

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år. Tykkes i 2200 eksemplarer.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

ADRESSE

Pilestredet 48
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

REDAKSJONSRÅD

Anne Aagaard, Finn Sindre Eliassen Frid
Feyling, Thomas Gramstad, Petter Næss,
Kim A. Tallerås

RETURADRESSE

DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua

FRIST FOR STOFF 2008

Nr 5: 25. september – Ferdigtrykt 23. okt.
Nr 6: 6. november – Ferdigtrykt 4. des.

ABONNEMENT

bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 05

ANNONSER

v/Heidi Torstensen, Mediateam
tlf 47 31 80 30

Grafisk produksjon: Lobo Media AS

Bibliotek-Systemer hjelper ABM-u med referansearbeidet

Apropos

Av Ola Thori Kogstad, systemsjef Bibliotek-Systemer AS

I et debattinnlegg i Bok og Bibliotek nr. 3/2008 hevder avdelingsdirektør i Avdeling for bibliotekutvikling i ABM-utvikling, Tone Eli Moseid, at Bibliotek-Systemer sprer feilinformasjon. Dette begrunner hun med at Torkel Hasle i en leder i Bibliotek-Systemers nyhetsbrev hevder at Posten skal benyttes for transport i prosjektet Biblioteksøk, som det nå heter, noe Moseid bestrider. "Hvor tar han dette fra?", spør hun.

Referansearbeid har en sentral plass i bibliotekverden, og det er en glede å kunne bidra med informasjon når ABM-utvikling i så klare ordelag etterspør dette.

I presentasjonen av "Felles søk i norske bibliotek" som Oddrun Pauline Ohren, ABM-utvikling, og Hilde Høgås, Nasjonalbiblioteket, holdt på KORG-dagene 8. februar 2008

¹⁾ finner vi under *Felles mål*: "(...) en digital tjeneste som gir brukerne (...) mulighet til å bestille lån, med levering via Posten eller ved henting på nærmeste bibliotek". Under *Fjernlån via Felles søk I – brukerperspektivet* finner man punktet "Hente på valgt bibliotek eller rett i postkassen".

På møtet mellom Biblioteksystemleverandørene og ABM-utvikling 15. februar 2008, fikk vi utdelt *Mandat for samarbeidsprosjekt for å utvikle en felles søke- og lånetjeneste i norske bibliotek*. I kapittel 1,

Bakgrunn og mål for prosjektet, finner vi følgende:

"Prosjektets målsetning er å utvikle en digital tjeneste som gir brukerne (...) mulighet for å bestille materialet på lån, med levering via Posten eller ved henting på nærmeste bibliotek". Dette mandatet viser forøvrig at Tone Moseid er en av to representanter i styringsgruppen for prosjektet.

15. mai 2008, sendte prosjektleder for prosjektet "Felles søke- og lånetjenester i norske bibliotek", Ruth Bratsberg, en e-post til Biblioteksystemleverandørene med flere dokumenter som skulle danne grunnlaget for et møte mellom prosjektet og Biblioteksystemleverandørene 10. juni 2008.

I dokumentet "Funksjonelle krav Felles søke- og lånetjeneste i norske bibliotek" underpunkt 1.6.3.1 "Sjekk status på bestilling" sies: "Her skal bruker se om bestillingen er effektivert på eierbibliotek eller

mottatt ved hentebibliotek/sendt i posten etc". I underpunkt 1.7.5.2 "Velg bruksmåte/transportmodus" heter det bl.a. "Bruker må også få valg om han ønsker å hente på biblioteket eller ha bok hjem i posten,".

Det refereres til bruk av posten også i de andre dokumentene som ble sendt ut i denne e-posten.

I tillegg til disse skriftlige henvisningene til bruk av posten for transport i prosjektet, har dette blitt presentert og diskutert i mange sammenhenger denne våren. Fra KORG-dagene ved nyttår og nå senest i møtet mellom prosjektet og Biblioteksystemleverandørene 10. juni 2008.

¹⁾ (<http://www.jbi.hio.no/bibin/korg2008/Ohren-Hoegaas.pdf>),

Bokutlånet ned i Sverige

» Svenske bibliotek lånte i 2007 ut 57,2 millioner bøker, noe som er en nedgang på 1,4 millioner fra året før. Bokutlånet har dermed minket for ellefte år på rad, og har ifølge det svenske kulturrådet sunket med en firedel siden 1980.

Også antall besøk gikk ned, og sank til 68 millioner, 4 prosent mindre enn i 2006. Utlånet av dvd-filmer, cd-plater og lydbøker økte derimot fra 11,4 til 11,7 millioner, skriver Svenska Dagbladet.

Dansk biblioteksdød minsket ikke utlånet

» Etter den danske kommunereformen i januar 2007, er mer enn hvert femte bibliotek i landet blitt nedlagt. Men tross dette er utlånsstatistikken knapt blitt påvirket, skriver Berlingske Tidende.

Det samlede utlånet sank i fjor med bare 1,7 prosent, mens bokutlånet gikk ned med 0,6 prosent. Danmarks Biblioteksforening påpeker imidlertid at statistikken ikke sier noe om besøkstallene, og at aktiviteten på de mindre bibliotekene ofte består av mer enn bare utlån.

Dansk uenighet om privat bibliotek

» Om kort tid kan Danmarks første private bibliotek stå klart i Ringsted på Sjælland, der folkebiblioteket skal inngå i et nytt opplevelsessenter med bokhandel, musikkafé, turistforum og en barneavdeling med dataspill, bøker og film. De danske sosialdemokratene er uenige, og vil i høst foreslå at Folketinget vedtar en ny bibliotekstrategi, som skal sikre at bibliotekene fortsatt blir et kommunalt drevet gratis tilbud.

Danmarks Biblioteksforening er ifølge avisen Information positiv til planene og sier at bibliotekene, i konkurranse med blant andre Google, må tenke nytt. Foreningens leder, Vagn Ytte Larsen, mener at ikke minst planene om samarbeid med en bokhandel og en kafé, er interessante.

Videokamera i stedet for bibliotekar

» Dersom lånerne kan hente bøkene selv, kan bibliotekene holde åpent også etter ordinær åpningstid. Slik vil den danske kommunen Fredensborg nord for København betjene små bibliotek med begrensede åpningstider, skriver den lokale avisen, Frederiksborgs Amts Avis.

Tanken er at innbyggerne i kommunen skal ta seg inn på biblioteket ved hjelp av et nøkkelkort. Selve utlånet skal skje gjennom et videokamera som er koblet til hovedbiblioteket. Et vedtak var ventet like over sommerferien.

Forlag vant tvist om Steinbeck-bøker

» Det var feil av en amerikansk domstol å gi forfatteren John Steinbecks sønn og sønnedatter rettighetene til noen av hans mest kjente bøker, blant dem "Vredens druer". Ifølge en amerikansk føderal appelldomstol skal rettighetene i stedet tilfalle bokforlaget Penguin.

Steinbeck, som døde i 1968, fikk blant annet Nobelprisen i litteratur. Dommen ventes ifølge internasjonale nyhetsbyråer å få konsekvenser for eierrettighetene til bøkene av en lang rekke kjente forfattere.

Prinsessen som målbandt publikum.

Når Bokklubben arrangerer bokbad på danskebåten, er det ikke bare spenstig. Det er skikkelig rocka! Særlig når Prinsesse Märtha Louise er med.

» (Oslo) Først føyk det forbi som en av mange nyheter en dag i mai. Prinsesse Märtha Louise skulle i regi av Bokklubben Barn lese eventyr på danskebåten. OK, greit nok. Så kom den neste nyheten blafrende.

Men helt borte ble det ikke. Jeg husket en tur til København før jul en gang. Jeg hadde hørt mye rart om førjulsfeiringen på danskebåten, og alt stemte på en prikk. Det første bordet vi fikk på kveldsbufreen var omringet av et fyllekalas på 20 personer. For å spare ungene for de verste OlaDunk-massakrene, ba vi om et nytt bord. Her havnet vi heldigvis mellom en gruppe pensjonister. Men de tødde også fort opp etter noen byger øl og snaps, og det endte med at naboen, ei dame på 70+, satte en blomsterpote på hodet og begynte å synge julesanger.

Med dette i bakhodet var det ikke rart at jeg dvelte litt ved

nyheten om at den norske prinsessen skulle lese på danskebåten. Men det jeg kjente, var ingen moralsk fordømmelse. Nei, tvert i mot en pirrende følelse av at dette var noe det sto respekt av, at det hun gjorde her egentlig var å vise en ertende finger til det etablerte kulturparnasset.

Og kulturparnasset lot ikke vente med å vende sine tomler ned for denne happeningen. En av landets PR-eksperter presterte å si at han synes synd på prinsessen og at "dette var rett og slett trist å høre". Dermed var min beslutning tatt: Dette er et positivt tiltak. Dette er rock'n roll, dette er en alternativ måte å tenke litteraturformidling på som mange har mye å lære av.

Jeg skulle på Eventyrcruise, det var klart. Dette måtte jeg bare dokumentere. Jeg tok kontakt med informasjonsdirektør Marit Borkenhagen i Bokklubben og meldte interesse. Hun sendte forespørselen min videre til de

- Folk hungrer etter historier, mener prinsessen vår.

majestetiske sfærer og jeg ble gående å vente i spenning. For jeg visste at nåløyet for å få intervju var trangt. Og etter noen dager kom svaret. Prinsessen takket ja til tre intervjuer: en avis, et ukeblad - og Bok og Bibliotek. Enda noen dager senere fikk jeg vite at jeg hadde fått 10 minutter, fra klokka 12 lørdag 14. juli.

Sommerfugler

(Danskebåten) 14. juni, kl 11.15. Jeg klyver ut av taxien iført lys bukse, oransje t-skjorte og mørk jakke, og håper at det er et greit antrekk for en vaskeekte prinsesse. Foran meg ruver Pearl of Scandinavia, den nyeste og mest moderne av danskebåtene, 15 meter lengre enn sin søster Crown of Scandinavia, med sine utallige myter og eventyr fra firmafester og julebord. Nå rommer den et annet eventyr, om prinsen som hadde tatt turen fra berget det blå til bølgene blå.

Jeg har intervjuet statsråder og alle mulige dresskledde direktører uten å kjenne en eneste sommerfuglvinge i magen. Nå var en hel sommerfuglsverm på slektsstevne der nede. Det gjaldt å tenke fag. Diktafonen har ferske batterier, kameraet og blitzen er allerede

ferdig innstilt, notatblokken med spørsmålene i lomma. Jo da, bare gå på nå.

I vinbaren

Kl 12.08. Vi sitter i vinbaren på dekk 8. VG, Norsk Ukeblad og Bok og Bibliotek. VG-fotografen leker med mobilen. Han går i Ola bukse og er ubarbert, og kommer sikkert til å si Du til prinsessen. Ukeblad-fotografen sjekker utstyret. Vi tre skribenter finpusser spørsmålene. Jeg har 10 spørsmål som alle kunne kreve 10 minutter svar. Her blir det ekspressfart!

Så kommer hun. Hei, sier hun til oss. To sikkerhetsvakter med propp i øret saumfarer rommet med noen raske blikk. Erfaringen forteller dem at sjansen for at vi sitter med bombebelte rundt magen, er liten, og de trekker seg tilbake og blir stående nesten usynlige ved døra. Sammen med seg har hun også sin personlige sekretær som aldri er lenger unna enn en meter. Hun kan sikkert både judo og karate, hun også.

Olav hennes farfar – alle tankene som både hadde gjort meg både nervøs og rørt, er blåst bort. Nå er det jobb. Men husk Prinsessen da, og ikke du eller De...

De 10 minuttene

- Hva er det med bøker som fortsetter å fascinere til tross for den voldsomme digitale utviklingen vi har sett de siste årene?

- Folk hungrer etter historier. Jeg tror historien og fortellingen er en grunnleggende del av eksistensen. Tenk når du kommer hjem fra jobben, og kona spør hvordan du har hatt det, og du forteller. Når vi sitter sammen med venner sier vi "husker du den gang" og så er fortellingen i gang. Fortellingen er selve grunnlaget for vår kommunikasjon. Historien er noe alle mennesker har felles, uansett språk og kultur, sier Prinsessen og fortsetter i samme åndedrag:

- Vi bombarderes med sanseintrykk i dag, mer enn

Boksignering – omgitt av pressefotograf, sekretær og vakt. Altså en ganske hverdagslig situasjon for Prinsessen.

Ukebladet og VG – fotografen sa selvsagt du, "bare sitt du", idet Prinsessen reiste seg for å hilse – sprintet gjennom sine 10 minutter. Så er det min tur. Alle nerver, alle tanker om at hun er en vaskeekte prinsesse, at hun har vokst opp på Skaugum, at Kong Harald er hennes pappa og Kong

noen gang. Det er derfor viktig å kunne skape sin egen indre bildeverden. Det lærer oss å se ting fra en annen synsvinkel, det gir oss bedre ordforråd, og det utfordrer oss. I historiene møter vi også ting som kan oppleves som utrygt og som vi må ta stilling til.

- *Hvorfor ble det etter hvert eventyr som skulle få størst oppmerksomhet?*

- Jeg har jo blitt flasket opp med eventyr da, svarer hun spontant og ler. I det hele tatt sitter latteren løst hos Prinsessen vår.

- Det spennende med eventyrene er at de har så mange lag. Du kan lese dem som en morsom eller spennende historie. Men samtidig inneholder de en livskunnskap som ikke først og fremst er belærende, men noe som ligger der som et bakteppe. Her skiller eventyrene seg fra annen litteratur skapt av forfattere. Hos dem møter vi ofte stemmer som skal fortelle oss hva som er riktig og galt. Sånn er det ikke med eventyrene, sier hun og må lete et sekund i hukommelsen da jeg spør om hvilke bøker hun husker fra sin første barndom. Hun nevner De 12 månedene. Hvitebjørn Kong Valemon, og Manndattera og kjerringdattera.

- *Prinsessen er selv forfatter av flere bøker og lydbøker. Når og på hvilken måte oppsto lysten til selv å skrive?*

- Jeg har nok alltid skrevet, selv om jeg kanskje ikke hele tiden har vært like bevisst på det. Jeg fikk ofte høre at jeg var altfor forellende da jeg skrev stiler på skolen. Jeg klarte aldri de analytiske stilene. En periode var jeg i Holland og red og hadde ikke så mange venner der, det var da jeg begynte å skrive mer bevisst.

- *Hva betyr det for Prinsessen å kunne lese for barn?*

- Det er kjempeviktig. Barn vokser opp med så mange inntrykk. Det er verdifullt å sitte i ro, enten å lese selv eller bli lest for, å skape sine egne bilder og bruke fantasien. Jeg tror det betyr mye for kreativitet og hvordan man senere blir i stand til å løse problemer på mange forskjellige

områder. Å bli lest for, er også viktig for evnen til å lytte. Hvordan skal man kunne lære noe på skolen hvis man ikke er vant til å lytte? Det er også verdifullt at barnet opplever at den voksne faktisk setter av tid til en selv og gir en full oppmerksomhet.

- *For en redaktør i et bibliotektidsskrift, er det å lese eventyr for barn på "danskebåten" et spennende og alternativt formidlingsprosjekt. Var det vanskelig for Prinsessen å takke ja til å delta på DFDS' eventyrcruise?*

- Nei! Det er et fantastisk prosjekt å samle familier til en hel helg med bøker og lyselyst og arrangementer som er knyttet til litteraturens verden. Det er ingen bedre måte å få barn interessert i bøker på. Og det er viktig i disse tider hvor konkurransen fra andre medier er så stor. Det at man er samlet over tid på denne måten og "bader i bøker" gir også opplevelsen ekstra intensitet.

- *Bibliotekene har tradisjonelt vært bygd opp med boka i sentrum. I dag satser stadig flere biblioteker på dataspill, tv-spill, film og liknende. Hvordan ser du (joda, jeg glemte meg en gang) for seg framtidens bibliotek?*

- Biblioteket er viktig i samfunnet. Jeg husker selv da jeg gikk på skolen, hvor ofte jeg var på skolebiblioteket. Vi hadde jo noen bøker hjemme, men man lærer seg fort hvilke bøker det er. Så det å komme på et bibliotek med store samlinger av ukjent litteratur, er kjempespennende. Det at man kan utforske både faglitteratur og skjønnlitteratur og kan sette seg ned og lese der og da, eller låne med bøkene hjem, det er viktig. Mange har jo heller ikke råd til å kjøpe så mange bøker. Derfor er det jo fantastisk med Norge at vi har disse innkjøpsordningene for bøker.

Så er mine 10 minutter brukt opp, og jeg famler med fotoapparatet i kamp mot sekundene for å være sikkert på at jeg får et bilde som kan brukes.

Fra opera til danskebåt

(København) 15. juni, kl. 10.37: Jeg rusler i søndagsstille gater i de gamle kvartalene rundt Gråbrødretorv og Fiolstrædet. De 400 eventyrcruiserne, store og små, er på vei til Tivoli. Jeg setter meg på en benk ved det gamle universitetet og tenker på samtalen med Maren Kolle Riis, redaktør i Bokklubben Barn, etter at båten hadde forlatt Vippe-tangen i Oslo i går ettermiddag:

- Bokopplevelsen blir alltid bedre sammen med andre, derfor leser de fleste for barna sine. Å være med på et bokbad hvor forfatteren selv forteller om boka og leser, og det å møte illustratørene og tegne sammen med dem, gir en ekstra opplevelse. Det er inspirerende og øker leselysten, sa hun.

- *Hvilken ekstra verdi har det at eventyrstunden holdes av en vaskeekte prinsesse?*

- Siden prinsessen også er forfatter og en god eventyrfordidler passer et innslag med henne godt inn i vårt arrangement. Vi er veldig glade for at hun er med på våre arrangementer, både på Litteraturhuset og på Eventyrcruiset. For publikum er dette selvsagt stor stas!

- *Litteraturformidling har tradisjonelt foregått innenfor det vi kunne kalle anerkjente kulturinstitusjoner, som skoler, bibliotek, teater, tv og radio. Danskebåten, derimot, forbindes ofte med en noe mer "rølpete kultur". Hvilke overveininger ligger bak Bokklubben Barns arrangementer om bord i nettopp danskebåten?*

- Bokklubbens ambisjon er å skape gode møteplasser mellom

Tegnekurs sammen med bokillustratører.

forfatterne og leserne. Til det bruker vi ulike arenaer, fra Operaen til danskebåten. I år er det tredje året vi arrangerer Eventyrcruise i samarbeid med DFDS og våre erfaringer er utelukkende positive. Vi opplever stor interesse fra barnefamilier for å være med på dette. De synes dette er et utmerket tilbud og det er det jo! På Eventyrcruise får man med seg opplesninger, tegneverksteder, båt og tivoli, på en tur som er tilrettelagt for barn. Eventyrcruiset er et lukket arrangement, så hva som ellers foregår på båten merker vi ikke mye til.

- Alt i alt har rundt 1200 barn og voksne deltatt på Bokklubbens Eventyrcruise. De som har vært med tidligere år har vært over seg av begeistring og alt tyder på at deltakerne blir like fornøyde i år.

- *Vi lever i en tid hvor barn og unge oversvømmes av digitale kulturtilbud, av ymse innhold og kvalitet. Hva er det som gjør at den gode gamle boka fortsatt er så viktig?*

- Her har vi så mange grunner at det blir vanskelig å begrense seg. Først og fremst så er lesing og

bøker nyttig og viktig, ikke bare for barn som ennå ikke har lært å lese selv, men også for større barn som har lært seg denne kunsten. Lesing stimulerer fantasien, ordforrådet, språkforståelsen og leseysten. Lesing gir forsprang!

- Men man må ikke glemme at høytlesing først og fremst skal være en hyggelig og kjærkommen avveksling både for foreldre og barn etter endt barnehage-, skole- og arbeidsdag. Stillheten og roen som gjerne senker seg når en mor eller far leser for et barn, er kontemplasjon og hvile for slitne kropp, enten de er små eller store. Samtidig åpner lesestunden for spennende, morsomme, skumle, rare og koselige opplevelser, alt etter hva slags tema og tone som finnes i boka. Det kvarteret du leser høyt hver dag vil barnet ditt huske med glede, sa Maren Kolle Riis i Bokklubben Barn.

Hjemover uten prinsesse

(Danskebåten) 15. juni, kl 16.11: Båten fylles opp. Småbarnsfamiliene vender barna tilbake fra Tivoli, mette på is, pølser og hurlumhei. Også i kveld skal det

bli godnattstund med høytlesning.

- Tror du hun skal lese i dag også, sier en liten gutt til sin far. Faren svarer nølende: - Vi får håpe på det...

Men kanskje vet han like sikkert som meg at da båten la fra kai i Oslo i går, var Märtha Louise allerede på vei tilbake til Berget Det Blå flankert av mennene med propp i øret.

Kl 17.00: Kaptein Karsten Sittrup Jensen får den nødvendige telefonen om at alt er klart for avgang. Trossene er løsnet, maskinene med 8000 hestekrefter hver er startet opp, kapteinen trykker på knappen, Pearl of Scandinavia tuter.

I det fjerne synker Københavns kontinentale skyline av kirkespir og tårn i horisonten. Det er godt å vite at Folketinget vraket forslaget om å forurense det synet med høyhus. Så er det på tide å begynne å skrive: *"Først føyk det forbi som en av mange nyheter en dag i begynnelsen av mai.*

Prinsesse Märtha Louise skal lese eventyr på danskebåten..."

Johanne Fossland ved folkebiblioteket på Høylandet, har vært en pådriver for forbrukerinfo i Indre Namdalen.

Kjøpt katta i sekken? Biblioteket hjelper deg!

Eldre og innvandrere vegrer seg mot å ringe Forbrukerrådet eller sjekke rådets nettsider. Terskelen for å søke forbrukerinformasjon er mye lavere når tilbudet finnes i biblioteket.

» Å spre forbrukerinformasjon utenfor Forbrukerrådets egne regionkontorer startet som en idé i 2004. Forbrukerrådet hadde satset på nettbasert informasjon via sin forbrukerportal, men spørsmålet en stilte seg var om en greide å nå alle forbrukerne på den måten. Det viste seg at mange falt utenfor.

Ifølge en undersøkelse fra MMI i 2004 var det kun 2% av de over 60 år som hadde brukt nettet for å finne informasjon om forbru-

kerrettigheter og klagemuligheter. Undersøkelsen viste også at Forbrukerrådets typiske kunde var en mann i 25-59-årsalderen, bosatt i en by, heltidsarbeidende, høyt utdannet og med høy inntekt.

Det var denne erkjennelsen som ga støtet til ideen om å bruke biblioteker og kommunale servicekontor til å spre forbrukerinformasjon. Prosjektet fikk navnet "forbrukerinfo".

Godt samarbeid

I perioden 2004-06 ble det

etablert 150 slike forbrukerinfoenheter rundt om i landet (per i dag er det 149 igjen). Mange ble lagt til distriktskommuner, men noen ble også etablert i de større byene, som for eksempel på flere av Deichmanske biblioteks drabantbyfilialer i Oslo øst. Grunnen var at en ønsket å nå en annen viktig målgruppe, utenom de eldre: innvandrerne.

Problemene som forbrukerne tar opp på bibliotekene, er stort sett de samme som hos Forbrukerrådet selv.

»
Av Kjetil S. Grønnestad, frilansjournalist

Samarbeidet om forbrukerinfo er tuftet på en avtale der Forbrukerrådet stiller som innholdsleverandør med brosjyrer og annet informasjonsmateriell. De holder også kurs hvert 2. år, eller etter forespørsel.

Indre Namdalen

De seks "IN-kommunene" i Indre Namdalen i Nord-Trøndelag: Høylandet, Grong, Snåsa, Lierne, Røyrvik og Namskogan, er blant dem som har valgt å bli forbrukerinfoenheter.

– Etter at biblioteket i Røyrvik var på kurs i forbrukerinfo, informerte biblioteksjefen der oss andre om tilbudet, forteller Johanne Fossland, biblioteksjef ved folkebiblioteket på Høylandet. Fossland har vært en pådriver for forbrukersaker etter at bibliotekene i Indre Namdalen startet opp med forbrukerinfo. – Jeg synes dette er interessant å holde på med, sier hun.

Siden de seks kommunene i Indre Namdalen er en samarbeidende region, har hun tatt på seg oppgaven som koordinator for forbrukerinfo for hele regionen, mens de andre bibliotekene i regionen har andre spesialoppgaver, som for eksempel å kontakte forfattere for forfatterbesøk.

– Vi biblioteksjefer var for to år siden på kurs i Trondheim

finansiert av Forbrukerrådet, med oppfølgingskurs nå i vår, forteller Fossland. – Nå kan vi informere om det meste av hva folk etterspør, sier hun og legger til at de fleste spørsmålene dreier seg om bil, bolig og mobiltelefoner.

De får ikke mange henvendelser om hjelp hver måned, men så er også Høylandet en liten kommune (1273 innbygger per 1.1.2008).

– Det som er viktig er at bibliotekene er aktive i forhold til informasjon om forbrukerspørsmål, og at folk vet det er mulig å få hjelp hos oss.

Ikke penger

Biblioteket har lagt ut informasjon om at de hjelper med forbrukerspørsmål på hjemmesidene sine, og en godt synlig reol med forbrukerinformasjon er satt ut i biblioteklokalene. Dessuten har biblioteket på Høylandet fått flere store presseoppslag når det gjelder forbrukerinfo det siste året, både når det gjelder informasjon om husleiekontrakter for studenter på hybeljakt, bytterett av julepresanger, og ikke minst et helsides oppslag i Namdalsavisa i mars om kjøpevettregler ved bruktbilkjøp. – Vi fikk mange positive tilbakemeldinger etter den saken i avisa, smiler Fossland.

– Vi kan ikke se at vi har fått flere besøk fordi vi begynte med forbrukerinformasjon. Det er de vanlige brukerne våre som spør om hjelp. Ikke minst gjelder det for å få hjelp til å finne fram til klagebrevene på Forbrukerrådets hjemmesider, såkalt "Klikk og klag".

Johanne Fossland ser ikke på forbrukerinformasjon som noe bibliotekene i distriktene må ty til for å overleve, siden enhver kommune er lovpålagt å ha et bibliotek og siden skoleelevene også har krav på tilgang til et bibliotek. Egentlig er hun glad for at de ikke har hatt et rush av spørsmål om forbrukerinfo, siden det ikke følger med lønnsmidler for å bli en forbrukerinfoenhet.

– Hvis vi hadde fått svært mange spørsmål om forbrukersaker, kunne det gått på bekostning av våre vanlige bibliotekoppgaver, sier hun. Men hun ser at forbrukerinformasjon er én måte som biblioteket kan profilere seg på. – Det viser at vi er her for brukerne. Biblioteker handler ikke bare om bøker, men er en møteplass der det er et mangfold av informasjon, slår hun fast.

Høgskolen i Oslo vil bli profesjonsuniversitet

Høgskolen i Oslo kan gjennom riktige strategiske prioriteringer, økonomisk og faglig, kvalifisere seg til å oppnå akkreditering som universitet i løpet av de neste 6-8 årene. HiO har 11000 studenter og 1100 tilsatte, tilbyr en rekke masterstudier, har allerede en godkjent doktorgradsutdanning i profesjonsstu-

dier, og andre er i utvikling. I internasjonal målestokk tilsvarer dette de mellomstore universitetene, og endret institusjonskategori vil kunne gjøre oss mer attraktive i en internasjonal sammenheng.

Profesjonsuniversitet i Oslo skal, etter vår mening, ikke i vesentlig grad endre høgskolens

nåværende profil, men videreutvikle denne og heve kvaliteten både på utdanning, forskning og formidling. Profesjonsuniversitet i Oslo vil derfor ikke være en konkurrent til eller en etterlikning av Universitetet i Oslo. *Av rektor Sissel Østberg, prorektor Per Arne Olsen og prorektor Trine B. Haugen.*

Låner ut MP3-bøker

» Et tredvetall svenske bibliotek setter i høst i gang den såkalte "mediejukeboxen" – en utlansstasjon med ulike typer medier i forskjellige filformater. Dermed kan alle med egen mp3.spiller, Ipod eller usb-minne laste ned bøker, filmer, språkkurs og musikk gratis. I første omgang omfatter tilbudet vel 350 ulike bøker, filmer og annet materiale.

Det er biblioteket i Skövde i Västergötland som har vært pioner for prosjektet. Etter eget utsagn var biblioteket først i verden med dette tilbudet, skriver Göteborgs-Posten.

T-banen i Stockholm får bibliotek

» Ved årsskiftet kan t-banen i Stockholm ha tre bibliotek. En ny type nisjebibliotek er under planlegging på Östermalmstorg i Stockholm sentrum, og i forstedene Högdalen og Bredäng blir to eksisterende bibliotek flyttet til lokaler tilsluttet t-banen.

Initiativet til biblioteket i t-banestasjonen på Östermalmstorg er en del av Stockholm bys strukturplan "Bibliotek i rörelse", som går ut på at bibliotekene skal finnes på steder der publikum ferdes. Investeringen vil bli på rundt 10 millioner svenske kroner, melder Svenska Dagbladet.

Biblioteksjef Pernille Schaltz i København provoserer igjen.
(Foto: Odd Letnes)

København sanerer i boksamlingene

» I Danmark er det blitt stor debatt etter at det i sommer ble meldt at Hovedbiblioteket i København over nyttår skal kassere en firedel av bøkene sine. Ifølge avisen Politiken vil vel 200.000 bøker og tidsskrifter av alle kategorier bli borte – deriblant alle bøker som har stått utlånte i over fem år.

De siste sju årene er seks millioner bøker kassert ved danske bibliotek, og bokmassen har minsket med 9 prosent. Biblioteksjef Pernille Schaltz i København sier at de fleste bøkene som blir fjernet er slitte eller inneholder foreldede data.

Private utfordrer bibliotekene i Sverige

» De få forsøkene som hittil har vært gjort på å drive private bibliotek i Sverige, har alle mislykkes. Men nå blander store aktører seg inn i leken og det kan komme mange utspill framover, skriver Dagens Nyheter i en stort oppslått artikkel om svensk biblioteksvesens framtid.

Avisen framhever særlig selskapene Bibliotekstjänst, som allerede rådgir flere svenske og finske folkebibliotek om hvordan de kan effektivisere tjenestene sine, og Svenska Boklån AB, som nå forhandler om å overta bibliotekene i Linköping, Solna og Uppsala.

Også det personaldrevne biblioteket Dieselverkstaden i bydelen Nacka i Stockholm blir framhevet.

EBSCO tilbyr Open Access-portal for utviklingsland

Open Science Directory er en portal med tilgang til 20 000 vitenskapelige Open Access tidsskrift.

Portalen er basert på tjenesten EBSCO A-to-Z[®], har blitt utviklet i samarbeid med Hasselt universitet i Belgia for universitet og forskningsinstitutt i utviklingsland, og er tilgjengelig for alle.

Portalen inneholder Open Access-samlinger og tidsskrift som er del av spesifikke samlinger som Hinari (inkludert DOAJ), Agora og OARE. Andre samlinger som vil legges til innen kort tid, inkluderer INASP-PERI, eIFL og eJDS.

For mer informasjon, vennligst se:
www.opensciencedirectory.org

EBSCO
INFORMATION SERVICES

Elektroniske & trykte tidsskrift
Håndtering av og tilgang til e-ressurser
Referanse- & fulltekstdatabaser
E-bøker

Bibliotekenes IT-senter AS

Los usuarios Aleph som un poco mas internacionales que otros...

[Aleph-brukere er litt mer
internasjonale enn andre...]

Hvert år møtes Aleph-brukere fra hele verden på IGeLU-konferansen. I år er det i Madrid. På konferansen får brukerne mer kunnskap om Aleph-systemet og et spennende innblikk i fremtiden. Nye kontakter knyttes over landegrensene, erfaringer utveksles og det diskuteres. Tid til å hygge seg i sosiale sammenkomster blir det også. Kom til Madrid og møt de mest anerkjente ekspertene innenfor biblioteksystemer i hele verden. OLE!

Aleph har status som et unikt og internasjonalt biblioteksystem - helt i verdensklasse. Per 2008 er Aleph benyttet av tre millioner brukere på over 4000 bibliotek i 50 land. I Norge har over 100 bibliotek valgt denne løsningen. Mange av disse bibliotekene samarbeider i fellesløsninger.

**Velkommen til den tredje IGeLU-konferansen
i Madrid 8.-10. september!**

Du kan lese mer om konferansen på
<http://igelu2008.csic.es> eller ta kontakt med
Aleph Plus Team på 22083400

ExLibris
Aleph

Bibliotekenes IT-senter AS • Møllergate 20 • Pb. 4458 Etterstad • 0605 Oslo
Tlf: 22 08 34 00 • Faks: 22 08 98 80 • saig@biblits.no • www.biblits.no

Av Odd Letnes, red.

75-åringen i Oslo tar sats – for å lande på sjøsiden.

Den store styrkeprøven

- For å tilfredsstille brukernes krav og forventninger, må vi tenke langt mer enn reoler med bøker.

» (Oslo) Det urgamle bildet av et bibliotek er et sted hvor man går inn for å låne en bok og så ut igjen. Slik har det til en viss grad vært en gang, men i de senere årene har biblioteksektoren tenkt mange nye tanker. Framtidens bibliotek vil være ganske annerledes enn det arketypiske bildet av et rom med bokreoler og en skranke, men som fortsatt er det mange forbinder med et bibliotek.

Når Oslo nå skal få sitt nye bibliotek, er det en gyllen anledning til å starte med blanke ark, mener biblioteksjef Liv Sæteren ved Deichmanske bibliotek.

- Det viktige nå er at vi ikke gjenskaper det gamle biblioteket, hvor bøkene var de eneste og mest sentrale mediene. La oss heller "kaste ut" alt det gamle og begynne å tegne

rommet på nytt og innrede det på en måte som tiltaler morgendagens brukere.

Bra vedtak

Biblioteksjefen i Oslo er glad for at det nå foreligger et konkret vedtak som ser ut til å være gjennomførbart, selv om det alltid finnes en usikkerhet i det politiske spillet rundt slike store investeringer. Det var på tide, mener hun. Selv har hun vært på banen med tanker om det "nye Deichman" helt siden begynnelsen av 1990-tallet. Den gang var det Galleri Oslo som sto på dagsordenen.

- Galleri Oslo ville ha blitt et fantastisk flott bibliotek, med rom for en masse nye og forskjellige aktiviteter. Men forslaget var kontroversielt og skapte stor mediedebatt, og ble ikke realisert. Men nytt hovedbibliotek var nå

kommet høyt på den politiske dagsordenen.

Deretter falt politikernes blick på Vestbanen. Her kom man et skritt videre og arrangerte til og med arkitektkonkurranse. Etter en lang prosess etter arkitektkonkurransen ble omsider prosjektet skrinlagt, og nå i vår ble den store ”kulturpakken” lansert med ny plassering av både hovedbiblioteket og Munchmuseet i Bjørvika.

Foreløpig er fremdriftsplanen for nytt bibliotek ikke spikret, selv om alt så langt tyder på at det kommer til å ligge mellom Operaen og Thon Hotell Opera – midt i dagens trafikkmaskin.

Viktig delaktighet

Det alle Oslos bibliotekansatte nå lurar på, er på hvilken måte bibliotekmiljøet vil bli delaktig i prosessen.

- Jeg mener det er uhyre viktig at vi får en planleggingsmodell der biblioteket er gitt stor medvirkning. Vi har allerede kommet langt i vår tenkning rundt hvordan framtidens bibliotek skal se ut, vi har tett kontakt med fagfeller i andre land, og nå har vi muligheten til å kommunisere dette til både administrasjon,

politikere og arkitekter, sier Sæteren, som er leder i IFLAs seksjon for ”storbybiblioteker”.

- *Hvorfor er dette så viktig?*

- Det er viktig at vi som skal jobbe i det nye biblioteket får et eierskap til det, at det er noe vi er stolt av. Den beste måten å oppnå det, er å involvere de bibliotekansatte i prosessen. Her har vi mye å lære av planleggingsprosessen for den nye Operaen. Operaens suksess kan blant annet forklares ved den positive energien som har blitt bygget opp i hele planprosessen, med sterk forankring og medvirkning fra operaens ansatte og positiv kommunikasjon med omverdenen.

- Medvirkning er også viktig for å unngå å havne i et bygg som kan være fint og vakkert, men som ikke fungerer som bibliotek. Så må vi for all del unngå at vi ender opp med det arketypiske biblioteket, hvor boka er det eneste og aller helligste mediet.

- La oss heller begynne med å spørre: Hva er bibliotekets funksjon? Da har vi i alle fall fire viktige knagger: Opplysning og informasjon, opplevelse og sosial møteplass. For å tilfredsstille brukernes krav

Nå er det viktig å ”glemme” det gamle og tenke nytt, mener Oslos biblioteksjef, Liv Sæteren.

og forventninger i forhold til det, må vi tenke langt mer enn reoler med bøker, sier Sæteren og nevner elektroniske medier, film, musikk, foredrag, kafe, undervisningsopplegg, utleiekontorer - mens hun skisserer på blanke ark foran seg på pulten.

- Det er foreløpig for tidlig å være konkret i alle detaljer. Det viktigste er å være bevisste på at vi må benytte anledningen til å tenke nytt.

Dette er saken

Byrådsleder Erling Lae, kulturbyråd Torger Ødegaard og kulturminister Trond Giske presenterte 28.5.2008 det de kalte et ”historisk kulturløft for hovedstaden”:

- Munchsamlingen flyttes til nye lokaler ved siden av Operaen i Bjørvika. Samlingen vil der samlokaliseres med Stenersenmuseet, og sammen vil de to utgjøre et av verdens viktigste museer for billedkunst.
 - Deichmanske hovedbibliotek flyttes også til Bjørvika, i et separat praktbygg i umiddelbar nærhet til Operaen og det nye kunstmuseet. Biblioteket skal stå ferdig i 2014.
 - Staten kjøper Vestbanetomten, og flytter Nasjonalmuseet for kunst fra Tullinløkka til Vestbanen.
- Dette er en fantastisk dag for Oslo og Norge, og vil bidra til å sette Oslo på kartet som en av Europas fremste kulturbyer, sa byrådsleder Erling Lae i Byrådets pressemelding.

Nytt bibliotek i Oslo har lenge stått på politikernes dagsorden. Første forslag var Galleri Oslo – som ble skrinlagt. Deretter kom turen til Vestbanen – som også ble skrinlagt. I vår ble den store ”kulturpakken” lansert med ny plassering av både hovedbiblioteket og Munchmuseet i Bjørvika.

**Her skal
biblioteket ligge!**

Les om nytt hovedbibliotek
i Århus. Se side 20-23

Den store styrkeprøven

- La de mange blomster blomstre. I Multimediehuset skal det være rom for mange ulike soner med ulike aktiviteter. Vi lever i et samfunn preget av mangfold, det skal også Multimediehuset og det nye biblioteket avspeile, sier prosjektleder Marie Østergård, som arbeider på spreng for at bibliotekarene skal bli hørt i prosessen rundt det nye hovedbiblioteket i Århus.

I 2014 skal Multimediehuset stå ferdig i Århus. Biblioteket skal fylle 18 000 av 28 000 kvadratmeter. Ikke rart bibliotekmiljøet krever å være med på prosessen – fra første skisse til nøkkelen står i døra.

Av Odd Letnes, red.

- i Århus

Det gamle hovedbiblioteket i Århus er vakkert, men har i mange år vært altfor underdimensjonert i forhold til dagens behov.

sitter hun i prosjektledelsen for det nye Multimediehuset, som ble vedtatt i 2003/04.

Dagens Hovedbibliotek i Århus ligger vakkert og tilbaketrukket ved Mølleparken bare noen minutters rusletur fra sentrum. Men det har i mange år vært underdimensjonert. Da det ble bygget i 1934, var bøker det dominerende mediet. I dag er virkeligheten en annen. Men på tross av den tradisjonelle rammen, er det imponerende hvor mange aktiviteter og tjenester man har fått plass til i bygningen.

- Vi har de senere årene gjennomført en rekke prosjekter i biblioteket sammen med mange forskjellige samarbeidspartnere, både innenfor offentlig sektor og i det private næringsliv. Det har lært oss mye om å arbeide med tverrfaglige prosjekter. Og det kommer godt med nå som vi er i gang med det nye Multimediehuset, forteller Østergård.

På lag med Byrådet

Bibliotekpolitikken i Århus er godt forankret i Århus Byråd, og nåværende strategi og handlingsplan løper ut 2009. Et blick på statistikken viser at Århus Kommunes Biblioteker har mye å være stolte av. De har et høyere gjennomsnittlig utlån

» (Århus bibliotek) - Vi tar rett og slett ikke sjansen på å overlate dette viktige prosjektet til folk utenfor biblioteksektoren alene. Det er jo også helt naturlig at vi får være med. Ingen ville

bygge et nytt sykehus uten at det medisinske fagmiljøet ble involvert.

Ordene kommer bestemt fra prosjektleder Marie Østergård ved Århus bibliotek. Sammen med forvaltningssjef Rolf Hapel

og lavere utgifter per innbygger enn landsgjennomsnittet. Produktiviteten per ansatt er den høyeste i landet, og brukerundersøkelser viser generelt stor tilfredshet med bibliotekene. Det er kanskje ikke rart at det står et samlet byråd bak planene om Multimediehuset.

- *Når vi nå skal i gang med en tilsvarende utbygging i Oslo, er det fristende å spørre om du har en fiks ferdig oppskrift på hvordan en slik prosess bør gjennomføres?*

- Jeg har dessverre ingen oppskrift som garanterer suksess. Men det viktigste er at bibliotekarene blir hørt, at den bibliotekfaglige kompetansen blir ivaretatt i prosjektet. Det har vi fått til her i Århus. Men det er samtidig viktig å være klar over at det krever en stor egeninnsats fra bibliotekene, sier Østergård og forteller at de ansatte har brukt mange timer av sin egen arbeidstid på å gjennomføre prosjekter hvor resultatene så har blitt formidlet inn i prosjektet.

- *Men hvor har dere tatt tiden fra, tid er vel også her en knapphetsressurs?*

- Det er en ledelsesoppgave å prioritere slik at de ansatte får anledning til å være med på prosessen. Det er såpass viktig at det må ryddes tid til det.

Felles verdigrunnlag

Tidlig i prosjektet ønsket man for eksempel å etablere et verdigrunnlag for Multimediehuset, det vil si et sett med normer og verdier som skulle danne grunnlag for utformingen. Da ble ansatte ved Hovedbiblioteket pluss enkelte andre i kommuneadministrasjonen, delt i grupper. De ble utstyrt med engangskamera og oppdraget

var å gå rundt i byen og ta bilder som kunne symbolisere de verdier de mente biblioteket skulle tuftes på.

Resultatene herfra ble diskutert og videreutviklet med ulike samarbeidspartnere, politikere og interessenter, og til slutt ble brukerne trukket inn i en bred prosess. Resultatet ble et sett med sju kjerneverdier som for eksempel "Borgeren som utgangspunkt", "Mangfold, samarbeid og nettverk" og "Kultur og opplevelse". Verdigrunnlaget ble vedtatt i byrådet i 2006.

- *Men er ikke dette selvsagte verdier, noe alle i biblioteksektoren jobber etter til daglig?*

- Jo, men vi må huske at en slik utbyggingsprosess vil romme alle mulige mennesker og profesjoner, fra økonomer og jurister til entreprenører og arkitekter. Mange av dem vet ikke så mye om bibliotek, derfor er det viktig å sørge for at den bibliotekfaglige ballasten hele tiden er med. Det er viktig at man har et felles sett med verdier å samle seg rundt, sier Østergård.

Arkitektene utfordres

Arkitektkonkurransen er et godt eksempel på hvordan den bibliotekfaglige kompetansen sikres hele veien. Konkurransen ble utlyst i 2007 og det meldte seg over 40 deltakere. En gruppe fagfolk, blant annet med bibliotekkompetanse, valgte så ut seks "konkurrerende lag" som fikk lov til å utarbeide sine forslag til det nye Mediehuset. Disse seks sendte i juni 2008 inn anonyme skisser som nå skal vurderes av en egen komité.

Komiteen består av politikere og fagdommere. For å sikre den nødvendige faglige rådgivningen, er det etablert en

lang rekke rådgivende grupper som behandler forskjellige sider ved prosjektene. I nesten alle disse gruppene er bibliotekkompetansen godt representert.

Før de konkurrerende lagene leverte sine forslag ble de imidlertid bedt om å presentere

Prosjektleder Marie Østergård ved Århus bibliotek.

dem og selg selv på et åpent informasjonsmøte.

- Dette er en nokså uvanlig arbeidsform, og flere av arkitektkontorene syntes nok det var vel tøft å presentere seg selv for en stor gruppe av allmennheten. Men vi mente at dersom arkitektene skulle kunne arbeide med dette prosjektet, måtte de også kunne klare å stå foran en stor forsamling borgere, mener Østergård.

Når de seks anonyme prosjektene har blitt vurdert, velges to-tre prosjekter som går videre til en forhandlingsrunde, hvor det blir mulighet til dialog og felles videreutvikling av prosjektene. Den endelige vinneren vil bli utpekt på nyåret 2009 og da starter prosessen for fullt.

- *Dere frykter ikke at dere blander dere for mye inn i arkitektenes arbeid?*

- Det har vært enighet i prosjektorganisasjonen om at vi ikke ville overlate et så viktig byggeprosjekt til eksterne

Elven gjennom Århus er de siste årene blitt selve "stripa" for både Århus-folk og turister. Det nye Multimediehuset skal ligge ved munningen av elven.

aktører. Vi kan ikke ta det for gitt at et arkitektfirma er eksperter på bibliotek. Men vi kan lære dem hva et moderne bibliotek skal være. På den annen side er det også viktig at vi lærer hvordan arkitekter tenker og arbeider. Felles utvikling og felles utnytting av kompetanse, er viktig. Når byggingen begynner, er det for sent å gjøre grunnleggende endringer. Det må vi gjøre på forhånd, mens huset tegnes.

Konsensus ikke nødvendig

- Et så stort prosjekt som nytt hovedbibliotek i Århus – eller Oslo – vil naturlig nok få en kompleks organisasjonsstruktur. Hva tenker du om det?

- For å takle kompleksiteten, har vi endret organisasjonsstruktur flere ganger og kommer

nok til å gjøre det framover også. Over det hele ligger de økonomiske rammene, som selvsagt har en styrende effekt. Visjoner og mål vil alltid bli vurdert ut i fra praktisk gjennomførbarhet. For å sikre at vi ikke tar for raske avgjørelser, holder vi alle dører åpne så lenge som mulig, og lukker dem først helt oppunder deadline for de respektive delprosjektene. Dermed bevarer vi mulighetene lengst mulig.

- Det som er viktig er at man hele tiden tenker: Hvordan kan vi best ivareta de bibliotekfaglige aspektene? Vi har valgt å etablere en struktur med en rekke faglige undergrupper, som så spiller sine råd og konklusjoner inn til prosjektledelsen.

- Men klarer bibliotekmiljøet

å oppnå konsensus?

- Nei, ofte ikke.

- Er det en ulempe?

- Nei, jeg tror ikke det. Det ville være galt å strebe etter en konsensus som ikke finnes. Bibliotekarere er forskjellige, som alle andre mennesker og yrkesgrupper, og det finnes ikke én mening om hva som er "det gode bibliotek".

- Jeg tenker slik: La heller de mange blomster blomstre. I Multimediehuset skal det være rom for mange ulike soner med ulike aktiviteter. Vi lever i et samfunn preget av mangfold, det skal også Multimediehuset og det nye biblioteket avspeile.

Fakta om Multimediehuset i Århus: <http://www.multimediehuset.dk/>

100 ideer til lesing

» For å stimulere barn til å lese bøker og øke lesegleden deres, har Svensk Biblioteksforening satt i gang prosjektet "100 höjdare för läsning". 100 utvalgte bibliotek rundt om i landet deltar, melder Göteborgs-Posten.

Mye av kampanjen ventes gjennomført tidlig på høstparten. For å stimulere lesningen, vil det blant annet bli invitert profesjonelle fortellere, og barna vil få eventyrbøker.

Ønsker døgnåpent bibliotek

» I universitetsbyen Lund i Sverige går biblioteksjefen inn for døgnåpne bydelbibliotek. Blant annet har personalet tittet på de danske planene om adgangskort og videokameraer på bibliotekene, slik at publikum kan låne utenfor ordinær åpningstid.

Samtidig skal Lund kommune sette i gang en forslagskonkurranse blant barn og unge. Dessuten vil innbyggerne i Lund bli spurt om hva de venter av et nytt bibliotek, skriver avisen Sydsvenskan.

Vil ha fortgang om digitalt bibliotek

» Et felleseuropeisk bibliotek for EU-landene med bøker, musikk og film kan bli til virkelighet allerede i høst, men da må medlemslandene få fart på digitaliseringen av de nasjonale bidragene. Det sier EUs kommissær for informasjonsteknologi og medier, Viviane Reding.

EU har for de neste to årene avsatt et beløp tilsvarende 1 milliard norske kroner til digitalisering av den europeiske kulturarven. Det kommende europeiske digitale biblioteket, Europeana, foreligger ifølge den danske informatikknettsiden Comon allerede i en prøveversjon.

15 år som leverandør av strekkodeløsninger!

Interconnect as
- to streker under svaret!

Postboks 118, 1332 Østerås
Tlf. 67 16 64 00 • Faks 67 14 97 20
E-post: bjorn.apold@interconnect.no

Etikett- og strekkodeskrivere fra DATAMAX

Interconnect tilbyr et komplett sortiment av etikett- og strekkodeskrivere. Våre systemer er markedsledende for bruk i bibliotek, og vi har de beste referanser.

Bartender etikett program – gir deg fleksibilitet

Bartender er et meget avansert, men samtidig brukervennlig program for utforming og produksjon av etiketter. Programmet støtter nær sagt alle skrivere som finnes på markedet, strekkodeskrivere inkludert. Data kan hentes fra tastatur, fil eller database. Vi leverer etiketter og fargebånd.

Etikettene er meget slitesterke og har et lim som fester meget godt over lang tid.

Strekkodelesere fra Hand Held PRODUCTS

Interconnect tilbyr et komplett sortiment av strekkodelesere fra Hand Held Products. Selskapet har lang erfaring og ligger til enhver tid i forkant teknologisk.

Interconnect tilbyr pålitelig og fremtidsrettet strekkodeutstyr som enkelt, raskt, sikkert og økonomisk gir deg det du trenger for ditt bibliotek!

Kontakt oss: www.interconnect.no
Telefon: 67 16 64 00 - Telefaks: 67 14 97 20

De gamle bøkene må behandles med kirurgisk forsiktighet, forteller biblioteksjef Hilde Joramo.

Skattene i kjelleren

Et museumsbibliotek har et annet tidsperspektiv enn andre bibliotek. Her kan de gamle bøkene være vel så viktige som siste nytt innenfor et fagområde, forteller biblioteksjef Hilde Joramo ved Glomdalsmuseet. Av bibliotekets omkring 70 000 bind, er 60 000 fra før 1900.

» (Glomdalsmuseet, Elverum) Men vi snakker ikke om et gammelt og nedstøvet bibliotek. Det ligger godt synlig rett ved inngangspartiet, kantina og museumsbutikken og kunne likne et "hvilket som helst" moderne, lyst og luftig bibliotek.

Brukssamlingen består av ca. 10 000 bind og en rekke tidsskrifter og årbøker. I tillegg har biblioteket spesialsamlinger med kart, noter og privatarkiver.

Biblioteket var av økonomiske grunner stengt i mange år. Høsten 2006 besluttet styret å gjenåpne biblioteket og 1.

mars 2007 var Hilde Joramo på plass i det nye biblioteket. I dag er hun i full sving med å tilrettelegge samlingene for bruk. Gradvis legges data inn i Bibsys, gradvis pakkes gamle, bortjemte skatter ut og blir en del av den norske kulturarven. Gradvis fylles hyllene med nye

bøker som utfyller museets samlinger.

Det er i kategorien spesialarkiver de unike skattene ligger. Men disse er foreløpig utenfor publikums rekkevidde. De ligger nede i magasinet, hvor en konstant temperatur og luftfuktighet sørger for å gi det gamle, skjøre papiret best mulig livsvilkår.

Kjernen i spesialsamlingen er Helge Væringsaasens boksamling, som teller over 60 000 bind, og som på begynnelsen av 1900-tallet ble regnet som Nordens største private boksamling. Væringsaasen var Elverums store sønn, en rik og innflytelsesrik bonde som brukte en betydelig sum penger på kunst og kultur. I samlingen hans finner du håndskrifter fra 1100-tallet, inkunabler og sjeldne verk fra boktrykkerkunstens eldste periode. I tillegg omfatter materialet Skandinavias største samling av skillingsviser, ca. 6 000 skillingstrykk, pluss kart, noter og et mangfoldig arkivmateriale.

Hvite hansker

Joramo tar sine forholdsregler før hun begynner å guide meg rundt i magasinet. Blant annet trekker hun på seg hvite hansker. Da jeg fyrer av blitzen noen ganger for å forevige de gamle skattene, blir hun litt urolig og jeg husker at skarpt lys kan skade gammelt papir.

- Samlingen ble pakket ned før flyttingen av biblioteket for noen år siden. Nå går vi møysommelig gjennom den og setter den i stand for bruk. Mye av det er så gammelt og skjørt at det ikke vil bli snakk om utlån, men det er viktig med god gjenfinning, slik at forskere, fagfolk og andre interesserte kan bruke bøkene her på biblioteket.

Biblioteket har Skandinavias største samling av skillingsviser, ca. 6 000 skillingstrykk. Helge Væringsaasen kjøpte dem i København da han la mer penger på bordet enn Det Kongelige Bibliotek.

Vi snuser litt på hyllene. Her er bøker på alle europeiske språk inkludert latin. Her er 200 år gammel statistikk fra København, en imponerende samling bibler, fagbøker av ymse slag, bøker som beskriver Kongeriket Norge i middelalderen, Søren Kierkegaard og Grundtvig, jus, eventyr, filologi, kvinnesakslitteratur, atlas, førsteutgaver av Ibsen, Bjørnson, Camilla Collett...

Joramo henter fram en kassett fra samlingen av skillingsviser. Blant skillingsvisene finnes det en egen gruppe forbryterviser, hvor det gis mange beskrivelser av gruoppvekkende mord og den sørgelige skjebnen til mange av forbryterne.

- De gir faktisk en god oversikt over alle de store mordsakene i Danmark på 1800-tallet, og på den måten et interessant innblikk i dansk forbryterhistorie, sett fra en uvanlig synsvinkel, sier Joramo og legger til at samlingen også inneholder norske viser, for eksempel den sørgelige historien om "Gammel Eriks Reise til Grundset-Marked", som ble trykt i Hamar i 1855.

Digitalisering?

Noen av bøkene i samlingen er så sprø og skjøre at Joramo nesten ikke tør å ta i dem. Disse må helt klart en tur til en konservator og "mykes opp" slik at man kan bla i dem uten at de sprekker.

- Her kunne kanskje digitalisering ha vært en løsning?

- Først må vi prioritere å få orden på samlingen. Det handler om 60 000 enheter, og det kommer til å ta sin tid, sier hun og tenker høyt at det hadde hjulpet godt med noen prosjektmidler som kunne gi arbeidet fart. I dag gjøres det på frivillig basis av noen av museets venner, sammen med de timene Joramo kan avsette innimellom arbeidet oppe i biblioteket.

- Men digitalisering ville helt klart ha økt bruksmulighetene betraktelig. Museets fotoavdeling er i full gang med å digitalisere de øvrige samlingene. På sikt vil det være naturlig å gjøre det samme med bibliotekets spesialsamlinger.

Nasjonale minoriteter

Det summer i adkomsthallen da vi kommer opp. En buss, fra Østerdalen eller Solør, har ankommet, med sommerkledd

Hilde Joramo er fornøyd med bibliotekets store og aktuelle flerkulturell boksamling.

pensjonister som vil vite mer om den regionen de lever i. De er for opptatt av kaffe og vafler akkurat nå til å tenke på biblioteket.

- Hva er bibliotekets viktigste funksjon? Er det først og fremst til for de ansatte i biblioteket eller retter det seg like mye mot omverdenen?

- Biblioteket er både en ressurs for de faglig ansatte ved museet og en del av museets eksterne formidling. Museets

og bibliotekets samlinger er to sider ved samme sak. Konservatorene bruker biblioteket i sitt arbeid med å utvikle museets utstillinger, og biblioteket gjenspeiler igjen museets aktiviteter. Museet har for eksempel en stor permanent utstilling om romanifolket/tatere. Dette gjenspeiler seg i bokhyllene, sier Joramo og legger til:

- Flerkulturell boksamling inneholder litteratur som

dokumenterer historie og kultur til nyere innvandrergupper i Hedmark. I tillegg har vi bøker om sør-samer og de nasjonale minoriteter - med hovedvekt på romanifolket/tatere, rom (sigøynere) og skogfinner. Samlingen er under oppbygging, og vi samarbeider med Det Flerspråklige Bibliotek ved Deichmanske bibliotek for å kunne tilby bøker på ulike språk.

Fakta:

Glomdalsmuseet er et kulturhistorisk museum for Østerdalen og Solør. Med 91 antikvariske hus og over 2000 kvm utstillinger er museet et av landets store kulturhistoriske museer. Biblioteket ved Glomdalsmuseet er et fagbibliotek med hovedvekt på kulturhistorie og lokalhistorie for Østerdalen og Solør. Biblioteket er bruksbibliotek for museets ansatte, og en støttespiller i museets dokumentasjonsarbeid og formidling, og er åpent for alle interesserte. Brukssamlingen består av ca. 10 000 bind og en rekke tidsskrifter og årbøker. I tillegg har biblioteket spesialsamlinger med kart, noter og privatarkiver. Helge Væringsaasens boksamling på ca. 60 000 bind eies av Elverum kommune og forvaltes av Glomdalsmuseet.

Stor mangel på nynorskbøker

Det finnes mye god litteratur på nynorsk. Men for én gruppe er bøkene mangelvare – begynnerleserne. Nettopp de som trenger bøkene mest.

» Trude Hoel og Anne Håland ved Lesesenteret på Universitetet i Stavanger (UiS) er bekymret for unge nynorskbrukeres mulighet til å bli trygge i sitt eget morsmål. Mangelen på skjønnlitterære begynnertekster for denne gruppen er prekær.

– På en tilfeldig valgt dag på biblioteket stabled vi opp alle lettestbøkene i to stabler. Én for bokmålsbøker, og én for nynorskbøker. Forskjellen i høyden på bokstablene var slående, sier Trude Hoel. På forskningsbiblioteket ved UiS utgjorde stabelen med bokmålsbøker 256 bøker (eksemplarer), mens den tilsvarende stabelen på nynorsk var på fattige 17!

Ved tilsvarende undersøkelser på folkebibliotekene i Time og Klepp på Jæren, som begge ligger i nynorsk kommuner, utgjorde stabelene henholdsvis 763 bokmålsbøker og 92 nynorskbøker i Time, mens Klepp hadde 530 bokmålsbøker og ca 40 nynorskbøker.

Må lese bokmål

Mange lærere kontakter Lesesenteret for å få en oversikt over lettestbøker på nynorsk, men når de får vite hvor få som finnes, blir de fortvila og spør hvorfor det ikke er flere.

– Dette er et alvorlig problem, understreker Anne Håland. – Når elevene har knekt lesekode, har de behov for å lese mye for å bli flinke til å lese. Når disse elevene skal ha leseprosjekter på skolen, finnes det ikke nynorskbøker til dem. De må lese bokmålstekster, selv om det er nynorsk som er deres målform.

Får støtte

Anne Steinsvik Nordal, leder ved Nynorsksenteret i Volda, er ikke fornøyd med forlagene.

– Dette er ikke bare en mangel, disse bøkene finnes omtrent ikke!

– Jeg ser gjerne at forlagene oversetter bokmålstekster til nynorsk. Det er lite tekst i disse begynnerbøkene, så det skulle være overkommelig for forlagene å oversette dem. Markedet er såpass stort at det burde være interessant for forlagene, sier hun og legger til at det ville vært en fordel hvis flere forlag drev med dette, slik at Samlaget ikke hadde ansvaret alene.

Maren Nygård, avdelingsleder ved barne- og ungdoms-avdelinga på Klepp folkebibliotek, bekrefter at foreldre og lærere etterspør lettestbøker på nynorsk.

– De vil at vi skal kjøpe inn

mer, men problemet er at det ikke finnes mer å kjøpe inn, sier hun.

Orre Libris på Bryne møter også disse problemene. Helga Hadland, som er ansvarlig for barne- og ungdomsbøkene, forteller at det ikke går én dag uten at hun må beklage at utvalget er så lite.

– Vi er midt i nynorskland, og er som bokhandel svært bevisst på å kunne tilby et godt utvalg av litteratur på nynorsk, både til foreldre og til skolene som skal kjøpe tilleggslitteratur hos oss, sier hun.

Del av mangfoldet

Problemet med å skaffe lettestbøker på nynorsk er det enkelt å gjøre noe med, men det er ingen som har ansvaret, mener Hoel. Forlagene ser ikke dette som sitt ansvar siden de skal tjene penger og det som regel er mer penger i bokmålsbøker.

– Ønsker en å bevare to skriftmålsformer, må noen ta ansvar. Det er ikke reell sidestilling dersom det ikke er likt, sier Hoel.

– Det er et betimelig spørsmål å reise nå som vi er i Mangfoldsåret, skyter Håland inn. – Nynorskbrukerne er

Skal du kjøpe en lettlest nynorsk bok i bursdagsgave, må du lete lenge i hyllene. (Foto: Odd Letnes)

også en del av det språklige mangfoldet.

Når de påpeker mangelen på nynorsk skjønnlitteratur for begynnerleserne, får de ofte høre at "det er da så mye bra nynorsk litteratur".

– Det finnes for eksempel mange bra billedbøker på nynorsk. Det er ikke der problemer ligger, sier Håland. – Men når en bryter nynorskbøkene ned på tema, genre, lett/vanskelig, barn-ungdom, så ser en at det blir få titler i hver gruppe. Da Samlaget lanserte Kommet-serien tenkte vi: "YES! Nå kommer de". Men det er ikke kommet mer enn 8 bøker, og det monner lite, selv om de er bra.

De har flere idéer til tiltak. Støtteordninger til forfattere som vil skrive lettlestbøker

på nynorsk, vel og merke kvalitetslitteratur, er et slikt tiltak. Og i likhet med Steinsvik Nordal ved Nynorsksenteret i Volda, mener de det bør gå an å ha både nynorsk- og bokmålsvarianter av samme bok. Forlagenes økonomiargument kjøper de ikke.

– For mange av bøkene er det ikke salget i bokhandelen som gir størst økonomisk uttelling. Det er innkjøpsordningen til bibliotekene, pluss bokklubbsalg. Og Samlagets blåmannklubb har god dekning.

Inviterer til samarbeid

John Erik Riley, forlagssjef i Cappelen Damm barn og ungdom forteller at de gir ut lettlestbøker på nynorsk.

– I serien leseløver utga vi i vår ei bok i serien om Knoterud

FK av Lars Mæhle, både på bokmål og nynorsk. Ei ny slik bok på begge skriftspråk kommer til høsten, og vi planlegger flere. Flere av bøkene om Kasper av Jørn Jensen, ble også utgitt på begge skriftspråk, legger han til.

Ifølge Riley blir det utgitt flest bøker på bokmål, siden det er dette skriftspråket flest bruker. Økonomi er en av faktorene som legges til grunn for om ei bok også skal utgis på nynorsk. Forventet popularitet, det at boka kan passe for mange, samt forfatterens egne ønsker, er andre faktorer.

–Hvis noen ønsker å kontakte oss for et samarbeid om utgivelse av flere lettlestbøker på nynorsk, er vi ikke fremmed for det, sier han.

Hva skal ut? Skranken så klart!

Bibliotekar Kjersti Rolfsen og biblioteksjef Geirr Karlsen gleder seg til å bli kvitt skranken.

» (Kongsberg bibliotek) Nylig var en gruppe på 25 bibliotekfolk fra Stockholm på studietur i Norge. Etter å ha besøkt Drammensbiblioteket, tok de turen til Kongsberg bibliotek. Et godt valg, for der skjer det mye spennende for tiden.

Blant annet er Kongsberg bibliotek i gang med å kaste ut referanseskranken og erstatte den med et rundt bord og to gode stoler. Og i annen etasje summer det av aktiviteter i *devotek lab*, som er det biblioteksjef Geirr Karlsen kaller et "ekte

læringssenter og ikke bare et nytt skilt på døra".

En skranke er en skranke. En definisjon av ordet lyder kort og godt "hindring". Det er viktig å bygge ned alt som oppleves som hindringer blant brukerne, mener Karlsen og viser til brukerundersøkelser som forteller at en fysisk barriere i form av en skranke, kan være en bremse i referansearbeidet.

- Publikum kan kvie seg for å ta kontakt. Skranken kan skape avstand, noe som kan gjøre det vanskelig å kartlegge lånerens egentlige behov. Vi

ønsker større nærhet til brukerne i referansesituasjoner. I tillegg vil vi ha mindre løping til og fra låner når vi har beveget oss ut på hyllene. Vi ønsker også å ha tilgang til BiblioFils muligheter for samlingspleie ute i biblioteklokalet, for eksempel ved reserveringer og kassering, sier Karlsen.

Vellykket test

Kongsberg bibliotek testet i vår ut det skrankeløse referansearbeidet i en 6-ukers periode. Det ga mersmak og man bestemte seg for å bli et

skrankeløst bibliotek på heltid. Mye av sommeren har gått med til å "trene" på den nye praksisen.

- Det er ikke bare å hive ut skranken og tro at alt blir bra. Det er viktig, for både bibliotekar og bruker, at vi legger inn noen måneder tilvenning og testing av det nye systemet. Men erfaringen så langt er spennende, og alt peker på at dette er riktig vei å gå i referansearbeidet.

For å komme i gang, trenger referansebibliotekaren en bærbar pc som gjør det mulig å jobbe sammen med kunden både ved

I Energilab fokuserer vi på ulike energikilder, særlig fornybar energi, forteller Hilde Johansen.

bordet og ute i avdelingen. Det å kunne ta med seg hele søket ut på hylla og så fortsette der, er et fantastisk tilbud, mener Karlsen.

- I situasjoner der boka ikke er på plass kan vi gjøre et nytt søk sammen med brukeren ute blant bøkene, vi trenger ikke å løpe tilbake til skranken. Vi kan fjernlåne blant hyllene, låne ut bøker blant hyllene og kassere blant hyllene. Vi kan vise Mappa mi til lånere, og søke i voksenbøker sammen med mamma fra sofaen i barneavdelingen, mens poden herjer med bildebøkene.

- Under jazzfestivalen i Kongsberg kan vi ta med ei tralle bøker i gata utenfor, som er gjort om til utekafé, og låne ut bøker til øltørste tilhørere mens vi snor boktralla fram og tilbake mellom bordene.

Tablet-pc

Den bærbare pcen må ikke være for tung, er en av erfaringene fra testperioden. På Kongsberg er det to timers vakter, og da kan 1,8 kilo fort bli tungt.

- Tablet-pc er viktig. Det at man bare har en skjerm foran seg gjør at man har en hand fri til å plukke bøker og vinke adjø til kunden. En vanlig bærbar krever

to hender og helst en plass til å sette fra seg maskinen. Tablet'en ligger i armkroken og krever ellers ingen ting, sier Karlsen.

En tablet-pc er laget slik at man kan skrive direkte på et felt på skjermen, slik man signerer i banken. En ulempe er at Windows-programvarene som ligger i bunnen, foreløpig ikke har gjenkjenning for norsk håndskrift. Man må klare seg uten æ,ø og å og norsk ordliste/skriveforslag.

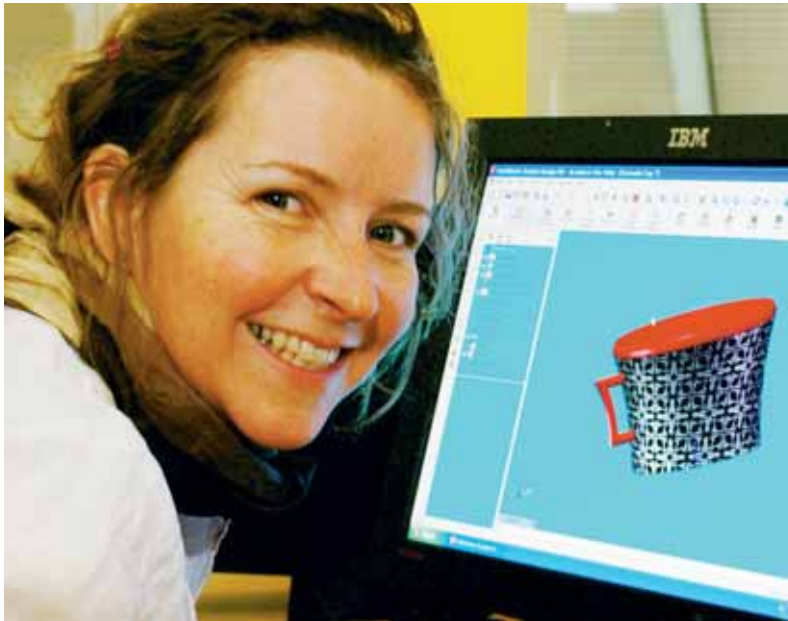
- Vi har derfor brukt tastaturet på skjermen (med æ,ø og å) og har etter hvert klart å få opp en helt akseptabel skrivehastighet med denne løsningen, men det krever litt tilvenning og at man bruker den fast. Gjenkjenning av norsk håndskrift kommer ifølge Microsoft på Windows 7,0 i 2009-2010.

- Det flotteste er at vi kan bruke denne løsningen med BiblioFil."WOW-faktoren" er også viktig. Mange lånere har aldri sett noe slikt før, og er imponerte over hvor oppdater biblioteket er på teknologifronten.

Ekte læringscenter

Biblioteksjefen kan ikke dy seg

Design er spennende, sier Berit Knutsen.

når jeg spør om han kan fortelle om *devotek lab*. Da brer det seg et lurt smil i skjegget:

- For noen blir biblioteket et læringssenter bare man bytter ut noen bøker med PCer. Men det handler ofte bare om å sette et nytt skilt på døra. Et læringssenter er noe mer.

Og det er nettopp det *devotek lab* er. Det er et vitensenter etter samme modell som Teknoteket ved Norsk Teknisk Museum eller Eksperimentarium i København – selvsagt i en langt mindre målestokk.

- *devotek lab* begynte som en liten satsing på teknisk lego i biblioteket. Dette viste seg å være veldig populært, og med

den høye teknologitettheten som finnes i Kongsberg-området, dukket ideen opp om å utvide aktiviteten til et eget lite Vitensenter, sier Karlsen.

Men slikt koster penger, og det ville ikke vært mulig å få det til over bibliotekets budsjett alene. Det måtte derfor eksterne midler til. I dag har senteret flere samarbeidspartnere, som bidrar med penger og utstyr.

Første stopp på vår guidede tur rundt i *devotek lab* er i Energilab. Her er stedet hvor ungdom kan utforske energiens mysterier. Her kan du gjøre forsøk i vindtunnel, lage hydrogen ved elektrolyse av vann, bygge elektriske strømkretser med lys og lyd.

- Vi fokuserer på ulike energikilder, særlig fornybar energi, sier Hilde Johnsen som leder Energilab og viser fram en masse pedagogisk utstyr som skolene ikke lenger har råd til å kjøpe inn. – Samarbeidet med skolene i regionen er veldig viktig, og vi er et godt supplement til den tradisjonelle skoleundervisningen.

Neste stopp er Teknolab, hvor det hele startet i 2002 med teknisk lego.

- Her bygger vi med teknisk lego, programmerer roboter og gjør 3D-design og masse annet, forteller Berit Knutsen som har ansvaret for disse aktivitetene. Hun tar oss bort til en 3D-printer som rett og slett skriver ut designede gjenstander som gipsavstøpninger. – En ting er å se tegningen på en dataskjerm, men langt mer spennende blir det når du kan "skrive ut" den fysiske tingen, enten det er en kopp eller en terning.

I tillegg til disse to faste avdelingen begynte vitensenteret høsten 2007 å arrangere egne forskerkurs, hvor barn i alderen 10-13 år kan boltre seg som ekte forskere.

- *Hva vil du si til kolleger rundt i bibliotekene som får lyst til å dra i gang et vitensenter?*

- Da sier jeg kort og godt: Ring til meg, så tar vi en prat, svarer biblioteksjef Geirr Karlsen.

» Bok og Bibliotek

Har du besøkt www.bokogbibliotek.no?

Hvis ikke er det på tide. Flere hundre er innom hver dag og kikker på noen av de bortimot 900 artiklene som i dag ligger på nettstedet. Her har du også muligheten til å kommentere de enkelte sakene – og vi er selvsagt åpne for debattinnlegg, kunngjøringer og annet aktuelt småstoff.

Med en liten
tablet-pc i hånda
kan bibliotekaren
og brukeren finne
ut av det meste
sammen ute i
biblioteket.

Kloke ord i rett tid

Saklig

Av professor Johan Tønnesson, ILN, Universitetet i Oslo

Diskusjonen om innkjøpsordningen har i for stor grad dreid seg om forfattere og forlag, og for lite om formidling og tilegnelse av bøkene.

» Så er innkjøpsordningen for sakprosa evaluert, og jeg slår straks fast: Medieprofessor ved UiO, Tore Slaatta, har levert en klok og velinformert evalueringstekst til Norsk kulturråd. Ikke minst legger han i rapporten stor vekt på å diskutere hvordan ordningen virker for folkebibliotekene og deres brukere. Med rette hevder han at diskusjonen om innkjøpsordningen i for stor grad har dreid seg ensidig om produksjonssiden (forfattere/forlag) og for lite om formidling og tilegnelse av bøkene (bibliotekene/brukerne).

Debatten har lenge gått høyt i deler av offentligheten om denne innkjøpsordningen, og ordsiftet har stort sett dreid seg om omfanget og vurderingskriteriene. Hvor mange titler skal kjøpes inn årlig? Og hvor avgjørende skal litterær kvalitet, sjanger-tilhørighet og faglighet være for hva som blir kjøpt inn under denne selektive ordningen?

Flere titler, færre eksemplarer

Jeg har selv vært blant dem som har stilt seg bak kravet

om en radikal økning i antall titler fra dagens 50 til 150. Professor Aslaug Nyrnes fra vurderingsutvalget har hevdet at det ikke skrives mange gode bøker til at en slik utvidelse er forsvarlig. Jeg og andre har så svart med å hevde at utvalget i strid med salmeteksten gjør døren altfor lav og porten utillatelig smal.

Rapporten forholder seg ikke direkte til denne talldiskusjonen, men understreker flere steder at innkjøpsordningen er ytterst beskjeden økonomisk sett. Ja, ett sted påpeker Slaatta at bevilgningen til hele årets sakprosaordning tilsvarer årets bevilgning til produksjonen av for eksempel den norske spillefilmen «Engelen» – ca 10 millioner kroner «ut fra en samlet pott til Norsk Filmfond på 241 631 000 kr.» «Det kan med andre ord», fortsetter rapporten med et kostelig understatement, «være grunnlag for å si at Innkjøpsordningen for sakprosa er en lite kostbar ordning.» (s. 18.) Dette kan ikke tolkes annerledes enn som et argument for en utvidelse, og her har evaluatoren kulturministeren selv med seg: Trond Giske har flere ganger, blant annet da

språkmeldingen ble lagt fram i juni, gitt klare signaler om at en utvidelse er på trappene.

På ett punkt er Slaatta mer konkret med hensyn til antall bøker. Her gjelder det imidlertid ikke tallet på titler, men antall eksemplarer som sendes ut til folkebibliotekene. I dag sendes det ut 1000 eksemplarer noen måneder – ofte enda lengre tid – etter at bøkene er utgitt. Han og hans assistenter har registrert en ikke ubetydelig irritasjon hos mange bibliotekarer, særlig i små bibliotek, over at de innkjøpte sakprosa-bøkene ankommer så sent at man allerede for lenge har kjøpt inn flere av dem, innenfor et trangt, kommunalt budsjett. Bøkene må sendes ut langt tidligere hvis de først skal sendes ut, er kravet.

Men dette er vanskelig å innfri i en selektiv ordning hvor et lite utvalg ekspertlesere skal finlese en mengde bøker til hvert møte. Rapporten antyder flere ideer til avtalepartene om hvordan dette kan løses. Både forlag og bibliotek roper etter større forutsigbarhet. Hvis tildelingskriteriene blir klarere og tildelingspraksisen mer forutsigbar, kan de innkjøpsansvarlige på fattige

biblioteker vente litt med å kjøpe inn bøker som etter all sannsynlighet blir kjøpt inn. Men hvordan skape forutsigbarhet? Ingen av rapportens ideer kan egentlig sies å være noen columbi egg. Det mest konkrete forslaget for å hindre frustrasjon og i verste fall kasting av uåpnede bokpakker er å redusere antall utsendte eksemplarer.

Hva er verdifull sakprosa?

Begrepet «verdifull sakprosa», som blant annet finnes i Svarstad Hauglands kulturmelding, brukes nå sjelden, trolig fordi det alltid blir møtt med spørsmålene “Hvem definerer hva som har verdi? Og verdifull med hensyn til hva?” Slike spørsmål kan være ubehagelige å svare på i et land hvor de fleste er skvetne for å hevde at noe er bedre enn noe annet. Men de to spørsmålene behøver ikke forstås som retoriske uttrykk for ren populisme av typen “det folk vil ha, er det verdifulle”. Og spørsmålene henger nøye sammen: Hvis det er språklig-stilistisk verdi det dreier seg om, bør ordningen forvaltes av folk med lang trening i å vurdere slik kvalitet. Hvis det er faglig verdi det gjelder, må fagfolk komme inn og uttale seg om gehalten i bøker om for eksempel økonomi, biologi, religion eller historie. Og hvis bibliotekbrukernes preferanser skal tillegges vekt, må det inn folk som kjenner disse preferansene: Hva er det bibliotekbrukerne tar ut av hyllene og leser i, og hva er det de låner med seg?

Offentlighetsverdi

Stilistisk verdi, faglig verdi, faktisk brukerverdi – i denne vanskelige avveiningen henter faktisk Slaatta fram det nevnte egget – etter først å ha

- Jeg er selv blant dem som har stilt seg bak kravet om en radikal økning i antall titler fra dagens 50 til 150, sier professor Johan Tønnesson.

strukket seg litt i retning av brukerverdien ved å foreslå at Norsk Bibliotekforening kommer inn som avtalepartner i ordningen. Rapporten innfører begrepet offentlighetsverdi som et overordnet kriterium for hva som bør kjøpes inn. Jeg siterer fra s. 3:

– At en bok har offentlighetsverdi vil bety at den tilfører noe vesentlig til en offentlighet. Det betyr ikke det samme som at en bok er aktuell eller er rettet mot et allment publikum. Det betyr heller at en bok står for noe, at den bibringer et syn eller et standpunkt som kan diskuteres og reflekteres over i offentligheten.

Dette, som jeg altså synes er et svært godt grep, betyr langt fra at det nå kun er debattbøker og essays som skal kjøpes inn, eller at fagbøker som handler om “saker og ting” skal utelukkes. I dagens avtaletekst utelukkes en rekke sjangere. Blant annet heter det (i § 5): «Ordningen omfatter ikke [...] oppslagsbøker, kunnskapsverk, referanseverk». Med utgangspunkt i begrepet “offentlighetsverdi” anbefaler Slaatta en frigjøring fra sjangerbestemmelsene:

– Kriteriet er i utgangspunktet uavhengig av sjanger, og gjør at litteratur som f.eks. i dag anses som kunnskapsverk og referanseverk, og som

med en faglig forankring drøfter grunnleggende virkelighetsforståelser og verditradisjoner, også kan anses som verdifull og støtteverdig sakprosa i en fortsatt selektiv innkjøpsordning. (Samme sted)

Men bøkene må ha en verdi utenom en enkelt profesjon eller institusjon, og de må altså stå for noe – forfatterne kan ikke bare gulpe opp ferdig kunnskap. Med det foreslåtte kriteriet er det naturlig å tenke seg at man får inn noe mer faglig, gjerne naturfaglig, kompetanse i utvalget på bekostning av forfatterkompetansen.

Det må ellers glede dagens medlemmer av vurderingsutvalget, forskeren Aslaug Nyrnes, forfatterne Stig Sæterbakken og Sindre Hovdenakk og ass.

bibliotekleder Eli Randmo, at rapporten mener at disse langt på vei følger dette kriteriet allerede. Men uten at det altså har vært klart formidlet til omverdenen. Utvalget gir ingen faglig begrunnelse for sine avgjørelser, og deres veier er således uransakelige.

I rett tid

Når jeg har gitt dette kommentarinnlegget tittelen «Kloke ord i rett tid», er det ikke bare med tanke på statsbudsjettet, hvor Regjeringen nå har fått ytterligere argumenter for en kraftig utvidelse. Det er ikke minst begrepet om offentlighetsverdi jeg har i tankene. For når Regjeringens språkmeldinger – ja, vi fikk faktisk én fra

både fra Kunnskaps- og fra Kulturdepartementet før sommeren – skal behandles i Stortinget, trenger deres mange fornuftige synspunkter og forslag å bli supplert med noen sterkere tanker om den norske offentligheten og dens ytringskultur enn de som i dag finnes i dokumentene.

Vi skal ikke først og fremst “verne” språket og litteraturen, vi skal ta begge deler i bruk for å skape en bedre ytringskultur – ordet har jeg lånt av Kristin Clemet – enn den som de stadig mer flyktige mediene sørger for. Her er den verdifulle sakprosaen uunnværlig.

NY lettest grøsserserie

fra Damm Grunnskole

Kaldt blod av Jørn Jensen

Målgruppe: 10–13-åringer.

For grøssende frilesing eller systematisk lesetrening. Oppgaver til bøkene finner du på www.dammskolen.no. Kjøpes hver for seg (à kr 84) eller samlet i kassett (kr 448).

Cappelen Damm
www.dammgrunnskole.no, Tlf: 21 61 67 05
E-post: undervisning@damm.no

Mer, mer, mer...

Er dette en viktig ordning? Hva mener dere om evalueringen? Veien videre...? Bok og Bibliotek har gjort en rundspørking blant fire av de involverte partene i innkjøpsordningen for ny saksprosa. Her er svarene:

**Leikny Haga Indergaard,
ABM-utvikling:**

» Forsøket med innkjøpsordning for ny, norsk sakprosa har vore ein suksess. For folkebiblioteka er resultatet at dei kan tilby meir aktuell faglitteratur, dette er særleg synleg i små og mellomstore bibliotek. At dei innkjøpte bøkene er tilgjengelege i folkebibliotek rundt om i landet er viktig for legitimiteten for innkjøpsordningane som kulturpolitiske verkemiddel.

ABM-utvikling meiner det er svært positivt at evalueringa har lagt så stor vekt på biblioteka si rolle som mottakar og formidlar av bøkene i innkjøpsordninga. Biblioteka er viktige aktørar i

dei statlege innkjøpsordningane og dei har her fått meldt attende kva utfordringar dei ser ved ordningane, og kva dei kunne ynskje vert justert om innkjøpsordninga for sakprosa vert permanent.

Evalueringa legg stor vekt på aktualitet. Det vert påpeika at bøkene kjem for seint til biblioteka og at biblioteka er lite informerte om kva bøker som vil kome gjennom dei selektive ordningane. Dette er kritiske faktorar for at innkjøpsordninga skal fungere optimalt. Men dei utfordringane vi har med å få bøkene fort nok ut til biblioteka, er i evalueringa vektlagt mykje tydelegare enn andre aspekt ved sakprosaordninga når det gjeld biblioteka si rolle. Mellom anna vert det hevda at litteraturen har lite verde om bøkene ikkje kjem til biblioteket omkring lanseringstidspunktet, og at dei då nærast er ubrukelege. Vi finn det underleg om litteratur som får statleg stønad berre skulle vera døgnfluger, sjølv om vi sjølvsagt og er opptekne av at biblioteka skal kunne tilby boka medan ho er ny og omtala i offentlegheita.

Evalueringa kjem og med

nokre forslag til tiltak som i liten grad er grunngevrne. Mellom anna står det at biblioteka berre treng helfta så mange eksemplar som ordninga har i dag, og at dei mindre biblioteka bør få eit mindre utval bøker enn dei store. Det siste meiner vi vil gjere legitimiteten til innkjøpsordningane som eit ålment fellesgode mykje mindre, og utplukkinga vil vera vanskeleg å handtere. Når det gjeld kor mange eksemplar det bør vera i ordningane har det vorte lagt ned svært mange bibliotekfilialar dei siste åra. Det kunne difor vera av interesse for folkebiblioteka å motta 10-15 % færre sett kulturfondbøker enn idag, om talet på titlar då kunne auka tilsvarande. Men dette gjeld alle ordningar utanom barne- og ungdomsbøkene og er slik sett ikkje noko særskilt for sakprosaordninga.

Evalueringsrapporten skal drøftast mellom avtalepartane i haust, så vi vil vere litt varsame med å spå om vegen vidare og mulege justeringar. Men vi vil minne om at vi i Bibliotekreform 2014 peika på at

innkjøpsordningane betyr mykje for biblioteka, at ABM-utvikling har eit ansvar både for å gjera ordningane meir kjende og for å stimulere til betre formidling i biblioteka. Vi har dei siste åra starta fleire store litteraturformidlingsprosjekt (nokre i samarbeid med Norsk Kulturråd), og ser formidling av sakprosa som eit viktig element i folkebiblioteka sine tilbod til publikum.

Trond Andreassen, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, NFF:

» Innkjøpsordningen er viktig fordi den bringer ny norsk sakprosa ut i folkebibliotekene slik at norske boklesere kan gjøre seg kjent med litteratur de i for liten grad har fått tilgang til i bibliotekene fram til nå. I tillegg gir den både forlag og forfattere anledning til å satse mer på den delen av sakprosaen som omfattes av innkjøpsordningen. Vurderingsutvalget som avgjør hvilke bøker som skal kjøpes inn legger kvalitetskriterier til grunn for sine valg. Dette gjør at forlag og forfatter legger seg i selen for å heve kvaliteten på sakprosaen. Det er gjevt å bli innkjøpt, og det gir en viss økonomisk uttelling.

NFF arbeidet i mange år for å få den ordningen som kom i

2005, og siden har vi arbeidet for å få den utvidet. Vi har foreslått en økning i titler fra 50 til 150. Vi er derfor svært fornøyd med at evalueringen peker på nødvendigheten av å få den utvidet og styrket slik at både forlag og forfattere kan gis bedre forutsigbarhet og bedre vilkår for å produsere god norsk sakprosa. Vi er også enig i rapportens forslag om å se nærmere på kriteriene for hvilke bøker som skal kjøpes inn. Rapporten peker på sjangrene debattbøker, kunnskapsverk og referanseverk bør kunne komme på tale om innkjøpsordninga blir utvidet. Dette bør drøftes om de økonomiske rammene utvides.

Kulturrådets organer og partene i dagens ordning vil i løpet av høsten drøfte evalueringsrapporten, og dersom statsbudsjettet inneholder det mange håper på (og nesten like mange tror) – nemlig midler til å utvide ordningen - vil Kulturrådet måtte revidere retningslinjene med tanke på ikrafttredelse i 2009.

Arne Vestbø, Norsk kulturråd:

» Norsk kulturråd forvalter innkjøpsordningen for sakprosa, og mener den er et viktig verktøy for å stimulere til

skriving, spredning og lesing av norsk sakprosa. Innkjøpsordningen er sannsynligvis én av flere faktorer som gjør at sakprosaen for tiden opplever en blomstringstid i norsk offentlighet.

Evalueringen viser at innkjøpsordningen fungerer bra på noen felt og at den kan forbedres på andre. Det påpekes at innkjøpsordningen har høy grad av legitimitet og at de aller fleste aktører i bokbransjen ønsker den velkommen. Det er interessant for Kulturrådet å bli gått etter i sømmene på det rent praktiske og administrative arbeidet, og vi mener evalueringen kommer med noen interessante forslag til forbedring. Evalueringen hevder det ligger en særlig utfordring i tilknytning til bibliotekene, og dette er noe Kulturrådet er enig i.

Det er imidlertid viktig å huske på at innkjøpsordningen hviler på flere ledd, og gjør man noe med ett av disse, vil hele balansen forrykkes. Dette betyr naturligvis ikke at ingenting kan gjøres, men det krever at man har flere tanker i hodet samtidig. At lesing og vurdering faktisk tar tid, kan man for eksempel neppe gjøre noe med, men man kan selvsagt se på om vurderingsprosessen likevel kan effektiviseres.

Kulturrådet vil nå invitere avtalepartene til møter der nye retningslinjer og en ny avtaletekst skal diskuteres. Forslagene som kommer fram i evalueringen, blir tatt med til disse møtene, og en ny avtaletekst bør være på plass senest på nyåret. Et vesentlig innspill i denne prosessen vil også være en eventuelt økt bevilgning i statsbudsjettet for 2009.

Administrerende direktør i Den norske Forleggerforening, Per Christian Opsahl:

» Det er viktig at innkjøpsordningen for sakprosa nå er evaluert etter en tre års prøveperiode slik at ordningen kan justeres og utvikles. Evalueringen kan ikke påvise konkret hvordan forfattere, forlag, bibliotek og lesere innretter seg etter ordningen, men det fremgår likevel at den utvilsomt har bidratt til et sterkere fokus på sakprosaen i samfunnet, samtidig som ordningen også har gitt verdifull erfaring til forlag og forfattere som har deltatt i ordningen. Bibliotekene har fått utvidet tilbudet sitt til publikum med

viktig litteratur som det ikke har vært satset systematisk på tidligere.

Evalueringen viser at det er et misforhold mellom deler av den norske sakprosaproduksjonen som det ønskes mer fokus på, og sakprosaordningens innkjøp av disse. Evalueringen viser at under 20% av de 638 titlene som over tre år er påmeldt, har blitt innkjøpt, og dette gir liten forutberegnelighet for redaksjonell satsing i forlagene. Den samme uforutsigbarheten gjør seg gjeldende for forfatterne. Gledelig er det likevel at innkjøpsprosenten pr. år ordningen har vart, har steget fra 14% i 2005 til 23% i 2007.

Evalueringen påviser behovet for tydeligere definisjon av sjangrene det ønskes satset på i kombinasjon med at ordningen også må styrkes økonomisk. Evalueringen gir få holdepunkter for at de økonomiske rammene pr. innkjøpt tittel er for dårlige, men påviser at ordningen må utvides til å omfatte flere titler.

29 forlag har fått innkjøpt bøker gjennom ordningen, av disse er 24 medlemsforlag. Mitt inntrykk er at ordningen er godt kjent i forlagene. Medlemsforlagenes andel av de innkjøpte bøkene er 95% av de

131 innkjøpte titlene. For påmeldte titler står medlemsforlagene for 66% av de totalt 638 påmeldte titlene.

Noen svakheter ved ordningen påvises tydelig i rapporten. Først og fremst må formidlingen til bibliotekene bli bedre slik at bibliotekene kan få frigjort flere ressurser til å gjøre bøkene kjent for publikum. I tillegg kommer flere bøker for sent til bibliotekene, noe som kan innebære at biblioteket allerede har kjøpt boken på eget budsjett. Avtalepartene må bestrebe seg på å lage en ordning som gjør at bibliotekene får bøkene i tide!

Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo har gjennom professor Tore Slaatta levert et viktig og relevant bidrag til vurderingen av sakprosaordningen. Samlet sett foreligger det nå dokumentasjon som godtgjør at alle innkjøpsordningene for norsk litteratur fungerer og er godt forankret i det litterære systemet. Jeg håper at evalueringen skal bidra til at sakprosaordningen gjøres permanent med en større utvidelse av antall innkjøpte titler.

» Bok og Bibliotek

Stillingsannonse på www.bokogbibliotek.no

Ønsker du å nå raskt ut med en stillingsannonse, kan Bok og Biblioteks nettsted være den rette løsningen. Flere hundre besøkere sidene våre hver dag, og besøkstallet er stigende. Ta kontakt med vår annonseselger Heidi Torstensen, tlf 47 31 80 30, for et godt tilbud.

Afrika hovedtema i Göteborg i 2010

» Den internasjonale bokmessen i Göteborg, Bok & Bibliotek, er allerede godt i gang med planleggingen av messene i 2009 og 2010. I 2009 blir Spania hovedtema, og i 2010 er det Afrika som står for tur.

Messens administrerende direktør, Anna Falck, sier at messen aldri tidligere har gitt et samlet bilde av afrikansk litteratur. Hun sier til messens hjemmeside at det nå er kommet en helt ny generasjon afrikanske forfattere, og at det er økende interesse for afrikansk litteratur blant forlagene.

Trykt utgave av Wikipedia

» De 50.000 mest brukte søkeemnene i den tyske utgaven av nettleksikonet Wikipedia, vil i september utkomme i bokform. Materialet inneholder blant annet data om G8-toppmøtet i Heiligendamm i 2007, samt andre aktuelle hendelser i tekst, fakta, grafikk og bilder.

Boken blir ifølge The Guardian på 1000 sider, og skal koste 20 euro. Av dette går én euro til Wikimedia, organisasjonen bak Wikipedia.

Framhever amerikanske biblioteker

» Uansett hvem som vinner det amerikanske presidentvalget, Barack Obama eller John McCain, vil bibliotekene fortsatt ha stor betydning. 64 prosent av alle voksne amerikanere har i dag lånekort til et offentlig bibliotek, skriver lederen for Danmarks Bibliotekforening, Vagn Ytte Larsen, i en artikkel i avisen Information.

Ytte Larsen overvar i sommer den amerikanske bibliotekforeningens kongress, og han mener at danske bibliotek kan lære mye av amerikanerne. Det gjelder ikke minst tilgjengelighet gjennom digital søking.

Google ødelegger konsentrasjonsevnen

» Den amerikanske forfatteren Nicholas Carr mener at internett svekker evnen til å lese lengre, sammenhengende tekster og bøker, noe som gjør "Google-mennesket" overflatisk og endimensjonalt.

- En gang var jeg en dykker i ordenes osean. Nå surfer jeg på overflaten som en fyr på vannski, skriver Carr i magasinet The Atlantic, ifølge den danske avisen Kristeligt Dagblad.

Carr er derfor overbevist om at nettet ødelegger konsentrasjonsevnen. Han viser til nevrologiske undersøkelser, som skal vise at den menneskelige hukommelsen nå venter å motta informasjonen på samme måte som på nettet – det vil si urolig, raskt og som løsrevne data.

Microsoft legger ned boksøk på nettet

» Programvaregiganten Microsoft har gitt opp forsøket på å lage et e-bibliotek med verdens bøker. Søkjetjenestene Live Search Books og Live Search Academics ble derfor lagt ned på forsommeren, og nettsidene ble stengt en uke senere.

Prosjektet, som var meget ambisiøst og tok sikte på gjøre alle skrevne verk gratis tilgjengelige på nettet i digitalt format, skulle ifølge nyhetsbyrået AFP demme opp for storkonkurrent Google. Amerikanske analytikere sier imidlertid at det hele endte med tap for Microsoft.

Gir ut glemte bøker på nettet

» I Storbritannia er et nytt forlag, Forgotten Titles, begynt å legge forlenget glemte bøker ut på nettet. Den første boken "How to live 100 years", fra forrige århundreskifte, er blitt en stor suksess, ikke minst fordi originalboken ble funnet hjemme hos en dame som selv ble 103 år.

Forlaget skal også gi ut en kokebok fra det georgianske England og en bok med skisser og malerier fra første verdenskrig. En annen bok fra første verdenskrig, en dagbok fra slaget ved Somme, ble en så stor suksess at andre forlag sto i kø for å gi den ut i trykt utgave.

Forlaget kan ifølge Svenska Dagbladet finnes på nettadressen www.forgottentitles.com.

Virusfri Minitel nekter å dø

» Den franske hjemmeterminalen Minitel, som på slutten av 90-tallet ble spådd død og undergang etter internets store gjennombrudd, nekter å dø. Etter 25 år er fortsatt to millioner terminaler i bruk – blant annet fordi systemet ifølge avisen Le Monde er helt fritt for de datavirusene som nå herjer på nettet, og fordi terminalen er langt raskere enn en PC.

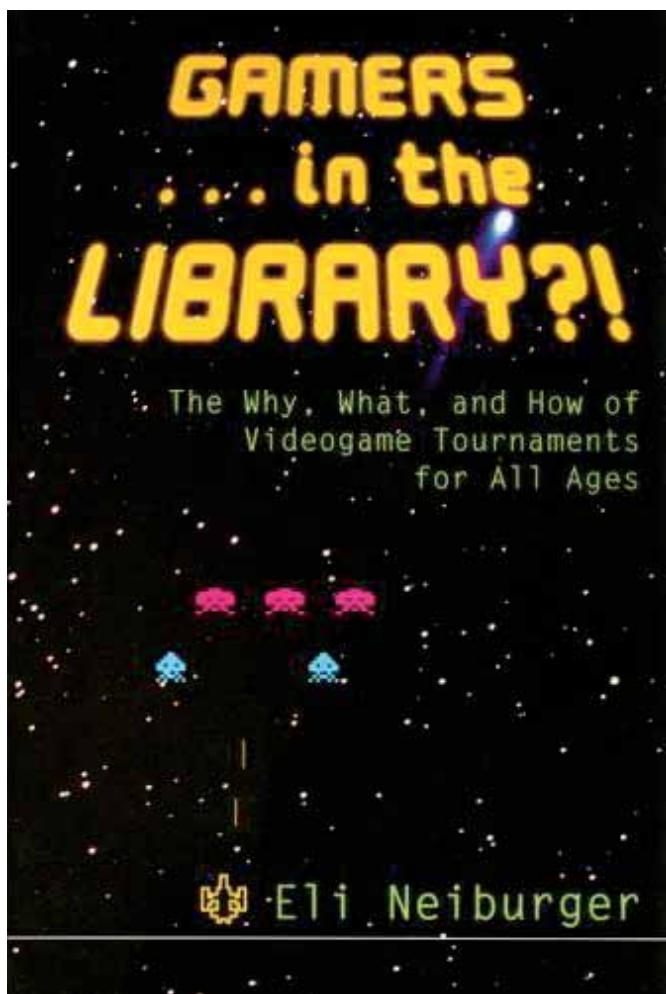
Det franske teleselskapet France Telecom, som driver tjenesten, har ifølge avisen tenkt å holde den i gang i hvert fall fram til 2011.

Heder til "Den sorte diamant"

» Dansk biblioteksvesens og dansk arkitekturs stolthet, Det Kongelige Bibliotek i København – nå kanskje bedre kjent under navnet "Den Sorte Diamant" – er i sommer blitt kåret til et av verdens 25 mest moderne biblioteker av den amerikanske organisasjonen Best College Online.

Det danske biblioteket blir framhevet for å være moderne både inne og utenpå. Den amerikanske organisasjonen understreker også samlingene samt nett- og it-ressursene, melder biblioteket på sin hjemmeside.

Eli Neiburger – «Gamers... in the library?!»

» «Dersom du [bibliotekene] ikke gir dem [ungdom] noe som har verdi for dem nå, kommer du til å bli irrelevant for dem resten av deres liv. Det er ikke en risiko vi har råd til å ta.»

Ordene tilhører Eli Neiburger, forfatteren av «Gamers... in the library?!» - boka som foreløpig må sies å være bibelen for alle som er det minste interessert i dataspill i bibliotek.

For Neiburger eksisterer

knappt setningen «Nei, det kan du ikke gjøre, fordi (...)».

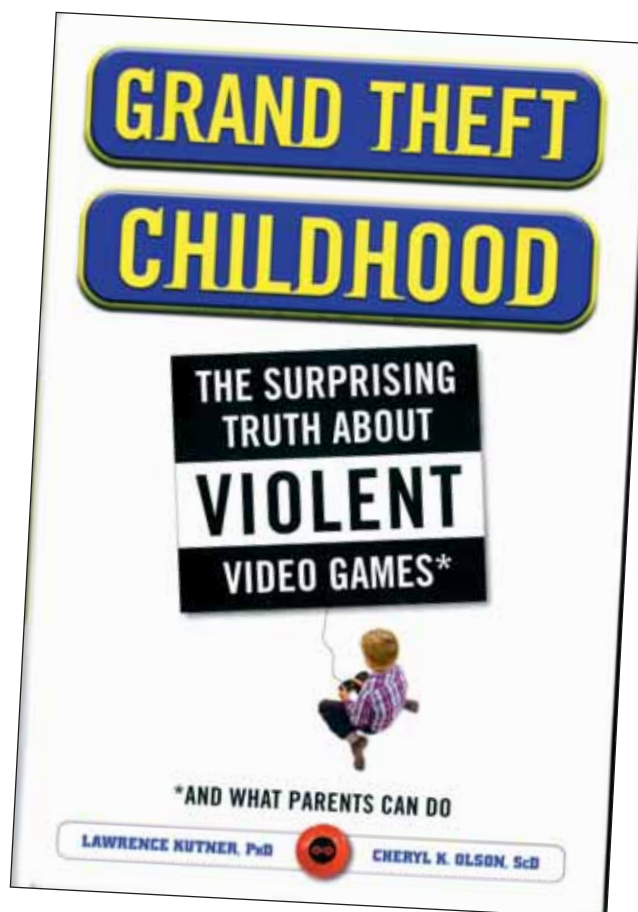
Han har sannsynligvis mer enn noen andre vært med på å spre budskapet om at dataspill har sin naturlige plass i bibliotekrommet og ikke minst bevist i praksis at de hører hjemme der. Denne boka er derfor vanskelig å komme utenom uansett hvilke ambisjoner man har for sitt biblioteks spillsatsing.

Foruten å være riktig så vittig skrevet, er dette i

høyeste grad en kjapp og god introduksjon som også fungerer utmerket som et oppslagsverk man kan vende tilbake til. Boka gir alt fra generelle råd om utstyr og muligheter til mer detaljerte turneringsoppsett og tekniske løsninger.

Samtidig serverer Neiburger også en god argumentasjonsrekke for hvorfor nettopp dataspill er en naturlig del av et moderne bibliotek.

Lawrence Kutner / Cheryl K. Olsen – «Grand Theft Childhood: The Surprising Truth About Violent Video Games and What Parents Can Do»

» Selv undertegnede, som er født midt på 70-tallet, har fått føle velmenende voksnes redsel for uønsket mediepåvirkning på kroppen. Å ha med seg Fantomet i skolegården var for eksempel ikke spesielt populært, ja faktisk helt imot skolereglementet fikk man opplyst. Dette var på åttitallet, tiåret da videovolden ødela unge sinn og gjorde dem til voldsforbrytere. Eller gjorde den det?

I dag er det særlig dataspillet som får unngjelde når bekymrede voksne skal beskytte barn mot skadelig innflytelse.

Volden i enkelte spill blir mer og mer realistisk ettersom grafikkmotorene oppgraderes. Dessuten har voldelige dataspill også et annet aspekt ved seg - man utfører, om enn virtuelt, de voldelige handlingene selv. Dette må da være farlig?

«Grand Theft Childhood» er en popularisering av flere kliniske undersøkelser om temaet barn og dataspill gjort ved Harvard Medical School Center for Mental Health And Media. Forfatterne av boka mener at tidligere forskning på dataspill manglet mye, blant annet fordi de inkluderte eksperimentelle studier på

college-studenter og mindre på deltagende observasjon blant familier med dataspillene barn.

Svarene som gis i boken er ikke entydige, men de er definitivt edrue. Dette er ikke en forsvarstale for voldelige dataspill, men heller et forsøk på å forstå spillens natur og lære voksne å sette grenser og se faresignaler snarere enn å forby og se potensielle skadevirkninger overalt.

Boka er et velkomment bidrag til å avmystifisere barn og dataspill – og derfor relevant for oss som driver med dataspill i bibliotek.

Puls, rytme og liv

En musikkavdeling kan brukes til så mangt og skaper mye godt liv i biblioteket! I Kongsberg har man pustet nytt i avdelingen det siste året.

» Før september 2007 var musikkavdelingen en nesten glemt del av Kongsberg bibliotek. Ofte spurte folk "hvor er musikkavdelingen?" eller "har biblioteket en musikkavdeling?". Utlånet av CD-er var lavt og samlingen var enkel. Men i løpet av det siste året har ting forbedret seg og musikkavdelingen har blitt en kjent og populær del av bibliotekets tilbud til våre brukere.

I september 2007 fikk jeg oppgaven å øke utlånet, løfte profilen og utvikle musikkavdelingen. Vi hadde en grei samling av norsk popmusikk og jazz, noe klassisk og viser, litt folkemusikk og

samtidsmusikk. Men vi hadde nesten ingenting fra andre land. Etter samtaler med noen brukere var det lett å se at folk vil ha plater fra verdens største artister. På samme måte som at et bibliotek skal ha Shakespeare, burde et bibliotekets musikkavdeling også ha Elvis Presley og Madonna. Samtidig følte jeg at det var viktig å kjøpe et brett utvalg av sjangere og plater fra nye artister for å vise at vi satser på musikk.

Involver brukerne

Å bli kjent med de regelmessige brukerne var viktig. Når folk låner CD-er spør jeg dem om hva de synes om det vi hadde kjøpt inn og hva de skulle ønske at vi anskaffet - tilbakemeldingene var kjempeviktige. Med et begrenset budsjett er det nødvendig å få hvert innkjøp til å telle.

Den andre viktige siden av å bli kjent med brukerne, var for å vise at biblioteket nå satte fokus på musikkavdelingen. Vi brukte et bord overfor utlånssranken til å vise frem de nyeste CD-ene. Detaljer av nye CD-er var lagt ut på bibliotekets nettsider og blogg. Vi fikk også inn artikler i lokalavisen og det har gitt god reklame for den nye tilbudet.

Musikkavdelingen trengte

et *facelift* og vi prøvde å gjøre den mer attraktivt for brukerne. Vi kjøpte nye hyller for å vise fram CD-samlingen bedre og plasserte dem sentralt i rommet. Vi installerte en lyttestasjon, en veggmontert CD-spiller med høretelefoner. Vi flyttet bibliotekets piano inn i rommet, plassert en ny Mac der inne og reorganisert hyllene og bordene. Vi reorganiserte også den eksisterende CD samlingen og brukte alfabetisk rekkefølge istedenfor Dewey. Vi byttet ut de vanlige CD-coverne med svarte plastlommer, som ser bedre ut og tar mindre plass på hylla. Barne-CD-ene var ikke ofte i utlån og vi satte dem i barneavdelingen, så barna hadde direkte tilgang til dem. Utlånet har allerede gått opp.

Ungdom på podiet

Sammen med innkjøp av CD-er var det viktig å få mer oppmerksomhet rundt musikkavdelingen. Vi hadde lyst til å ta rommet i bruk til alle slags formål, både musikalske og andre.

Vi hadde kjøpt en ny stereo og hjemme-kinoanlegg og i vår hadde vi et par musikkforedrag. Vi hadde også to Sang og Poesikvelder. Vi leide en lyd-tekniker med vokal PA anlegg og scene-

lys, som hjalp til å skape en ekte konsertfølelse. For det meste var det ungdom som spilte og de satt pris på muligheten til å opptre og bruke et proft høyttaleranlegg. Den andre kvelden hadde skikkelig bra oppmøte, og vi kunne vise frem all innsatsen vi hadde lagt ned i avdelingen.

I løpet av det siste året har musikkavdelingen vært mye i bruk: barnekonserter og eventyrstund, musikk foredrag for handikappede, viseklubbmøter, studieteknikkurs, dansekurs, juleverksted og filmvisninger. Vi har gitt signaler om at rommet kunne bli brukt til alt mulig, i det hele tatt fått mye mer liv på musikkavdelingen.

Gitarsuksess

Den største suksessen har vært utlån av instrumenter. Vi hadde sett at utlån av ukuleler hos Deichmanske i Oslo var blitt så populært og hadde lyst til å låne ut akustiske gitarer, noe vi mente kunne slå an blant våre brukere. Til å begynne med kjøpte vi tre gitarer: to vanlige stålstreng gitarer, en til å låne og en til å bruke bare på musikkavdelingen og en trekvartstørrelse nylonstreng gitar spesielt til barna. Med gitarene følger en gitarbag med lærebok og plektre.

Dette ble med en gang et kjempepopulært tilbud. Etter to måneder var ventelisten lang enda vi hadde kjøpt to gitarer til. Med fem gitarer er det selvfølgelig viktig å ha en som kan stemme, bytte strenger og sjekke hver gitar når de blir levert tilbake.

Prisen på hver gitar var rundt 1200 kr, det samme som 4 eller 5 bøker, en gitarbag koster 600 kr. Vi diskuterte om vi skulle be brukerne betale et depositum

Utlån av gitarer har vært en stor suksess, sier Gavin Baker som både er bibliotekar og gitarist

men følte at dette kunne stoppe folk, spesielt ungdom, fra å benytte seg av tilbudet. Vi hadde lyst til å ta sjansen og ikke tenke på skader. Gitarer er ganske robuste instrumenter og for å ødelegge en må man nesten gjøre som Pete Townsend i The Who! Så langt har vi ikke hatt problemer. Biblioteket har fått meget gode tilbakemeldinger om dette prosjektet og lån av gitarer har blitt veldig populær hos unge lånere.

Etter suksessen med gitarer bestemt vi oss for å kjøpe et

sammenrullbart piano og dette har også blitt lånt hele tiden. Vi har allerede sett en stor øking i lån av CD-er og musikkavdelingen har en mye høyere profil enn tidligere. Men vi skal ikke hvile på laurbærene, men jobber bevisst videre med å utvikle avdelingen.

- Et godt skolebibliotek er et sted man kan slappe av og lese blader og bøker, og et sted man kan finne det man leter etter og kanskje finne noe nytt man ikke lette etter.... Ja, også spille da.

Spiller bibliotek

På Elvebakken Videregående skole eksisterer Playstation 3 i skjønn forening med både Ibsen og Wergeland.

» Wendela på 16 år har satt seg godt til rette med laptopen på fanget i en orange lyttestol. Ute i biblioteket sitter to russegutter lett henslengt med hvert sitt blad. Og inne på et eget studierom har en entusiastisk guttegjeng slått seg til. Huskestoler, iPod-stoler og filmlerret dominerer rommene, og hyllemetrene med tegneserier og spill er like lange som de med litteratur og film.

- Biblioteket er et sted ungdommen skal kunne møtes og prate, spille, lese og henge. Vi er ikke så strenge på at det skal være helt stille her,

sier bibliotekar Miriam Kim Johannesen.

Spill i biblioteket

Elvebakken skole er den eldste yrkesskolen i landet, og vokste fram rundt forrige århundreskifte mens industrisamfunnet blomstret langs Akerselva. I 2004 ble skolen pusset opp og et splitter nytt skolebibliotek fulgte med på kjøpet. Nylig ble også bibliotekets lesesal erstattet med et nytt medietek, spillrom og lyttelounge.

- Vi så at lesesalplassene i skolebiblioteket sto nesten helt ubrukt, sier Johannesen. For å sanke inspirasjon til hvordan

de bedre kunne utnytte rommet og skape et mer levende sted, reiste hun og kollega Marianne Sommer Holm blant annet til Medien@age i Dresden, et ungdomsbibliotek som bevisst har valgt å tenke nytt og utradisjonelt på unges premisser.

Vel hjemme igjen ble de fleste pultene kastet på dør, og erstattet med en sittegruppe med deilige stoler og puter, lyttestoler for iPod, en liten forelesningsenhet og en diger skjerm hvor opptil fire elever av gangen kan spille Playstation 3 - på et digert lerret over halve veggen.

- Det eksisterer mange myter

»
Av Anita
Thorolvsen
Munch,
frilansjournalist

om at skolebibliotek er kjedelige greier. Vi ønsket å vise det motsatte, og snu opp ned på myten om skolebibliotekets rolle som en slags folkeoppdrager. Man kan ikke tvinge elevene til å bruke et skolebibliotek, men man kan legge opp til at det er et sted de ønsker å bruke, og et sted de liker å være, sier Johannesen.

Et godt skolebibliotek

- Vi er her ofte for å spille, men akkurat nå holder vi på med en oppgave om EU, sier Ali, Liban, Tommy og Jawad som har benket seg inne på studierommet. Guttegjengen bruker biblioteket nesten daglig.

- Et godt skolebibliotek er et bibliotek som har et godt skjønnlitterært tilbud og et godt samarbeid med lærerne på skolen. Men minst like viktig er det at vi har et grep om den medievirkeligheten ungdommene lever i, og tar nye kulturuttrykk på alvor, sier Johannesen. Hun tror det blir mer og mer viktig at bibliotekarere har digital kompetanse framover.

- I dag har unge tilgang på en overflod av informasjon. Hvis vi ikke følger med på det som rører seg, blir vi utdaterte og uinteressante. Vi må også ta medier som tegneserier og dataspill som kulturuttrykk på alvor, på lik linje med litteratur, film og musikk.

Johannesen er opptatt av å bygge ned noe av den medieangsten som er knyttet til dataspill.

- Det er klart vi hele tiden har hatt i bakhodet at vi kom til å få noen reaksjoner fordi vi f.eks vier så mye oppmerksomhet til spill. Det er ikke lenge siden dataspill ble sett på som en av årsakene til at ungdom flest, og gutter spesielt, leser mindre. Men det er nye tider, og det er

på tide å revurdere spill som kulturelt uttrykk, sier hun.

Stigende bruk

Med jevne mellomrom arrangerer bibliotekaren foredrag i biblioteket. Sist ute var Torbjørn Sitre fra NITH og Funcom. Han holdt foredrag om "Historiefortelling i spill", med fokus på viktigheten av budskap i dataspill. Før det hadde biblioteket besøk av Mads Larsen som leste fra boken sin Pornopung. For mange kritikerne, ikke akkurat høyverdig litteratur - på Elvebakken videregående skole, blant de bøkene som lånes ut mest.

- Det er utrolig viktig å følge med på hva elevene er opptatt av. Med en litt ukonvensjonell vinkling vil vi også trekke flere til alle mediene, også de mer konvensjonelle, tror Johannesen.

Tallenes tale viser at hun er inne på noe helt vesentlig. Da Johannesen begynte å jobbe på skolen for tre år siden, lånte biblioteket ut 500 eksemplarer i semesteret. Etter at hun blant annet begynte å låne ut ikke-pedagogiske DVD-filmer, har utlånet økt opp mot 3000. Både bøker, film og alle medier øker. Johannesen tror at utlånet vil ta seg ytterligere opp med tilbudet om spilling i biblioteket.

- Men, understreker hun. - For å få til et godt skolebibliotek må man ha en ledelse som ikke bare har et skolebibliotek fordi de må, men som er villig til å tenke nytt for å få til noe bra som funker både for lærere og elever.

Ikke museum

Daglig leder og prosjektleder i Foreningen Iles, Ketil Kolstad støtter Elvebakkens ideer om hva som er en god vei inn til bokhylla.

- Et bibliotek som er et

- Biblioteket er et sted ungdommen skal kunne møtes og prate, spille, lese og henge. Vi er ikke så strenge på at det skal være helt stille her, sier bibliotekar Miriam Kim Johannesen.

museum er ikke lesefremmende, sier Kolstad. Han har stor tro på biblioteket som en sosial møteplass.

- Ungdom er en vanskelig målgruppe å nå ut til, og mange sliter med å få ungdom til å bruke biblioteket. Jeg tror det å gjøre biblioteket synlig, som de har gjort på Elvebakken, både er viktig for å gjøre biblioteket mer tilgjengelig og for å bryte ned de fordommene mange har overfor bibliotekarere og biblioteket.

Kolstad tror også at nye medier er med på å gjøre veien til bokhylla kortere, og synes at framstillingen av spill som bokas hovedfiende er gammeldags.

- Interaktive spill har uante potensialer som læringsredskap, og kan være en like god kulturformidler som bøker, film og musikk, blant annet fordi de nye spillene har en veldig god narrativ oppbygging. Det ene trenger heller ikke å gå på bekostning av det andre. Han nevner spesielt muligheten til å få flere unge gutter til å lese ved å gjøre digitale medier i biblioteken mer stuerent.

Biblioteket i Leeds skaper møteplasser på internett

I den britiske byen Leeds bygger biblioteket *sosial kapital* – sosial interaksjon eller nettverk mellom individer – ved hjelp av et virtuelt veikryss.

» Biblioteket som møteplass. Hva ser du for deg? Sofagrupper, kaffeservering og barnevogner? Det er mye snakk om møteplassfunksjonen i aktuell bibliotekdebatt og mer kommer det til å bli. Det vil professor Ragnar Audunson og de øvrige medlemmene av forskningsprosjektet PLACE sørge for.

I tilknytning til PLACE utførte jeg våren 2008 et prosjektarbeid basert på et møteplass-initiativ i Leeds. Denne møteplassen er imidlertid ikke utstyrt med myke møbler. Biblioteket har i stedet skapt et virtuelt møtested for lokalsamfunnet, i form av nettportalen Leeds Communities Online.

50 grupper

Leeds er en by på størrelse med Oslo, og er preget av kulturelt og etnisk mangfold. Leeds Library & Information Services ser på seg selv som en viktig partner i arbeidet med å sikre et inkluderende flerkulturelt miljø og trykke

nabolag. For å realisere dette har biblioteket ansatt fire Community Development Managers og en Neighbourhood Renewal Manager som jobber tett sammen med andre etater og frivillige organisasjoner i Leeds. I tillegg til hovedbiblioteket i sentrum har Leeds Library & Information Service et imponerende antall filialer, hele 52. De fleste innbyggerne bor i gangavstand til ett eller flere bibliotek. Disse fysiske møteplassene er godt besøkt, men nå har biblioteket også utviklet en møteplass på internett – Leeds Communities Online (LCO).

Leeds Library & Information Service tok initiativ til å opprette LCO i 2005, i samarbeid med andre offentlige etater. Biblioteket er ansvarlig for drift og utvikling av tjenesten. LCO består av tre ulike deler som nås fra startsidene:

- Lokal informasjon fordelt på bydel. Leeds har 33 "wards" eller bydeler. Hver av disse har sin egen side med relevant stoff

for bydelens innbyggere. De er laget ut fra en felles mal, og de enkelte bibliotekfilialene har ansvar for å oppdatere sidene.

- Forum for lokale saker.

Her kan innbyggerne i ulike bydeler diskutere med hverandre eller stille spørsmål til lokale politikere.

- Nettportal for frivillige lag og grupper i Leeds-området. Biblioteket tilbyr gratis programvare, serverplass og opplæring. Ca. 50 grupper har nettsider tilknyttet LCO per i dag.

Bibliotekets målsetning er at tilbudet skal gi alle innbyggere en mulighet for å involvere seg i saker som angår dem og ha påvirkning på lokale beslutninger. De håper at tjenesten kan bidra til økt demokratisk aktivitet, sosial inkludering og samhold. Lykkes de?

Erfaringer fra Leeds

Som en del av mitt prosjektarbeid intervjuet jeg representanter for seks lokale

»
Av Solveig
Benedikte Nes,
masterstudent,
Høgskolen i Oslo

En av gruppene Nes intervjuet i forbindelse med Leeds Communities Online, var fotballaget Oakwood Owls for ungdom på 13 til 17 år. Guttene kommer fra et av de mest vanskeligstilte områdene i Leeds, og laget er et viktig holdepunkt for dem. Det virtuelle møtestedet har bidratt til positiv publisitet og anerkjennelse, og er et samlende punkt for guttene i tillegg til fotballen.

foreninger og lag som bruker tjenesten LCO. De hadde opprettet nettstedet med hjelp fra biblioteket, og sidene var lenket opp til den felles nettportalen – det virtuelle veikrysset. Jeg var nysgjerrig på brukernes erfaringer med tjenesten, og om deres nærvær på nettet hadde gitt resultater som kunne tolkes i retning av økt sosial kapital.

Felles for respondentene var at de satte stor pris på det at tjenesten var gratis, enkel å bruke og at de når som helst kunne kontakte biblioteket for brukerstøtte. Deres virksomhet var basert på frivillighet, og de fleste hadde ingen erfaring med nettpublisering før de ble oppmerksomme på LCO.

Ved å tilby en *lavterskeltjeneste* tilpasset opplæring underveis, dekker biblioteket et behov hos mange som ønsker å presentere sin sak på internett, men mangler ressurser eller kunnskap. Et tiltak som LCO ser ut til å kunne jevne ut forskjeller i informasjonssamfunnet, uten at

dette er hovedmålet i seg selv.

Flere av gruppene hadde opplevd positiv respons fra lokalsamfunnet som følge av nettsiden:

The website allows the wider community to see what's going on in the group.

It makes people aware of our positive work.

Flere var inne og kikket på andre gruppers nettsteder for å få inspirasjon og kunne følge med på deres virksomhet. Andre var bekymret for at portalen ikke var godt nok markedsført og at utformingen ikke var optimal. Antall grupper som har benyttet LCO for å lage egne nettsider er fremdeles relativt lavt. Med økt utbredelse vil sjansene bli større for at mer interaksjon finner sted som følge av møter i det virtuelle veikrysset.

En vei å gå?

Nettsamfunn og nettportaler florerer, så hvorfor skal bibliotek bruke ressurser på dette?

En lokal nettportal kan være en fin forlengelse av

bibliotekets møteplassfunksjon. Lokale møteplasser er fortsatt viktige. Eksempelet Leeds Communities Online viser at man kan kombinere geografisk nedslagsfelt og grenseløs teknologi. Biblioteket kan skape en virtuell møteplass som er ikke-kommersiell og åpen for alle. Internett er nå en naturlig del av samfunnet og en sentral arena for offentlig dialog. Biblioteket kan sikre at alle får adgang til denne offentlige sfæren ved å tilby et lavterskeltilbud for å komme på nett.

Særlig siden 1970-tallet har bibliotekene vært opptatt av å tilby lokal informasjon, og i en digital tid er det naturlig å videreføre dette på internett. Mange bibliotek presenterer lokalstoff på nettet, men så langt er det få som har laget reelle virtuelle møteplasser der det er åpent for offentlig samtale og presentasjon av det lokale mangfoldet.

Fakta

Det norske forskningsprosjektet, PLACE, forsker på hvordan biblioteket kan fungere som møteplass og sosial brobygger. En lengre versjon av denne artikkelen ligger på www.bokogbibliotek.no

Kan vi måle keiserens nye klær?

Det som ikke kan måles, kan ikke ledes, hevdet Simon Ellis fra Unescos institutt for statistikk i Montreal. På rad og rekke kom foreleserne som presenterte metoder og praktiske erfaringer om hvordan vi kan måle at studentene virkelig tilegner seg bedre ferdigheter i informasjonskompetanse.

» Professor Natalia Gendina fra Kemerovo i Sibir, Russland, hadde en grundig gjennomgang av forskning som er gjort, av problemstillinger og vanskeligheter. Informasjonskompetanse består av kognitive og operasjonelle ferdigheter - og ikke minst evnen til refleksjon.

De kognitive ferdighetene - hva studenten vet om hvordan søke informasjon, lar seg teste. De operasjonelle - evnen til å bruke de kognitive ferdighetene, lar seg teste gjennom kombinasjon av prøver og praksis.

Evnen til å reflektere og til å være motivert til å bruke ferdighetene, viser seg ofte å være vanskeligere. Dette ble bl.a. bekreftet av Barbara d'Angelo fra Arizona State University som presenterte et omfattende arbeid der studentenes informasjonskompetanse inngikk i mappe-evalueringen i en rekke fag. Studentene forteller hva de har gjort, men har vanskelig for å reflektere over om det har vært bra eller dårlig.

Men han har jo ikke klær...
Gabriela Sonntag fra California State University mente å kunne bevise at studentene lærer gjennom undervisning i informasjonskompetanse. Hun bombarderte oss med statistikk som skulle bekrefte dette - gjennom et omfattende testprogram.

Salen slappet av da Tina Buchtrup fra det Kongelige Bibliotek i Danmark gjorde det dansker er gode til: Hun påpekte at Keiseren ikke hadde klær på. Buchtrup mente at slik testing stort sett dreide seg om å bruke mye krefter på å bevise noe man ønsket at skulle være riktig.

Det minnet meg om at jeg for mange år siden var med og skrev en håndbok i kvalitetsarbeid i fagbibliotek i regi av daværende Riksbibliotekstjenesten. Vi var

inspirert av de omfattende kvalitetshåndbøkene fra oljesektoren. Så var jeg på besøk nettopp på det Kongelige Bibliotek i Danmark. Der blåste de av slike kvalitetshåndbøker.

- Vi vet stort sett hva vi gjør dårlig og hva vi gjør godt, sa de. I stedet for å bruke kreftene på å dokumentere alt, så går vi ut til brukerne og snakker med dem.

- Jeg har jobbet mye med informasjonskompetanse, sa Buchtrup, men jeg blir mer og mer pragmatisk i forhold til evaluering. Ikke alt lar seg evaluere med tall.

Andre påpekte at de framlagte testene ikke tok høyde for kulturforskjeller. - Jeg vet at mine studenter som stort sett er barn av småbønder eller inuitter, ikke kommer til å score høyt på disse testene, hevdet en og fikk straks følge av en bibliotekar som jobbet med studenter fra mer sydlige minoriteter.

Biblioteket og Gud

– Er det sann at de akademiske bibliotekene mister noe når de blir såkalt moderne? De gamle bibliotekene ga oss en nesten religiøs atmosfære for lesing og refleksjon.

» Hva med de nye bibliotekene? Dette spørsmålet var bakgrunnen for et forskningsprosjekt utført av Heather Jackson og Trudi Bellardo Hahn ved University of Maryland. Resultatet ble presentert på IFLA-konferansen i Quebec, på sesjonen om bibliotekforskning – ledet av HiOs professor Ragnar Audunson.

Hahn og Jackson gikk til religionspsykologien for å finne teoretisk grunnlag for forskninga. De gjennomførte en undersøkelse blant en rekke studenter – om hva de foretrak: Moderne biblioteker kontra tradisjonelle – hva var deres opplevelse av ”det hellige”? De viste studentene bilder av ulike biblioteker – både interiør og eksteriør. Spørsmålet var: Hvor ofte ville du bruke dette biblioteket? Hvordan ville du føle deg i dette biblioteket? Hvilket bibliotek er det som best oppfyller universitetets mål om læring, kunnskap osv?

Akademisk hellighet

Funnene viste at studentene hadde en klar preferanse for det tradisjonelle biblioteket. De opplevde det slik at bare ved å oppholde seg i et tradisjonelt bibliotek med bøker i tunge trehyller, så var de i ferd med å lære og oppfylle universitetets mål. Bare å være blant bøker fikk dem til å føle seg akademiske – de fikk en følelse av hellighet.

På den annen side var det en klar preferanse både for at biblioteket skulle omfatte kaffebarer og moderne teknologi. – Det er som når enkelte av oss pusser opp kjøkkenet – framholdt Trudi Hahn: Vi vil ha alt av moderne teknologi, men det skal skjules bak utskjærte tredører. – Alt dette handler bare om at studentene er konservative, hvisket min sidekvinne til meg under foredraget. En bibliotekar fra Japan var raskt ute med spørsmålet: Er dette relevant for andre kulturer? Det er vel forskjellig hva som oppleves som hellig? Hahns svar på dette var at det trengtes mer forskning.

Bibliotekrommet

Tema for hele sesjonen var betydningen av bibliotekrommet. Anders Vårheim fra Høgskolen i Oslo hadde forsket på bibliotekrommets betydning for utvikling av sosial kapital. Med sin sosiologiske tilnærming stilte han mange spørsmål, men var usikker på svarene. Det er grunn til å tro at biblioteket skaper økt tillit mellom ulike brukergrupper og gir økt verdighet til folk som ofte er satt nederst på samfunnsstigen, sa han.

Marielle de Miribel fra Universitetet i Paris hadde undersøkt bruken av bibliotekrommet. Husk på at øyet går til høyre, påpekte hun blant annet. Velkomstkilt til venstre for inngangsdøra hjelper ikke!

Kald og varm sone

Hun delte biblioteket inn i to soner: en kald og en varm. Den varme sonen er ved inngangen når du lurar på hva du skal gjøre i biblioteket. Den kalde er innerst i biblioteket for de som har et spesielt spørsmål. Her plasserer de drikkevarene i butikkene, for det vil alle ha. Det de vil promotere og friste med, må stå i den varme sonen.

Biblioteket kunne også deles i tre: Bibliotekaren ved inngangsskranka får enkle spørsmål om hvor toalettet er. Bibliotekaren i midten av lokalet er presten i kirka. Her tør brukeren stille de faglige referansespørsmålene, mens terskelen for å henvende seg til ypperstepresten innerst i lokalet er større.

Mirabelle snakket også om innredning: Vil du ha ro i biblioteket, så lag innredningen slik at ingen får øyekontakt, sa hun. Med øyekontakt følger kommunikasjon og fellesskap, og selvfølgelig lyd.

Totalt var det 7 innlegg på sesjonen om bibliotek og rom. Det ble ikke mye tid til diskusjon, men Audunsson lovte tid til det når det i forbindelse med neste års IFLA-konferanse i Italia blir arrangert en egen pre-konferanse om dette temaet.

Gratis for alle penga!

Samtalen

Av Odd Lernes, red.

Gratisprinsippet, utlån av digitale filer, NB Digital, ABM-utvikling, bibliotekarenes muligheter i kommunene, Den Kulturelle Skolesekken – er bare noen av temaene Norsk Bibliotekforenings leder, Anne Hustad, gjerne snakker om.

» **Bok og Bibliotek (BoB):** Hvis du skulle trekke fram én sak som Norsk bibliotekforening vil ha særlig fokus på framover?

Hustad: Da må det bli overvåkning av gratisprinsippet. Det vil bli enda viktigere å holde det i hevd nå som vi går over til "det nye biblioteket", altså et bibliotek hvor mye av innholdet og mange av tjenestene vil ha digitale former.

BoB: Hvorfor er gratisprinsippet så hellig?

Hustad: Det er selve grunnlaget for bibliotektenester innenfor rammen av demokratiet og velferdssamfunnet. Man kan kjøpe en rekke tjenester og produkter som overlapper med det biblioteket kan tilby. Men vi er opptatt av at formidling av kultur, informasjon og kunnskap i bibliotekene fortsatt skal være gratis. Og vi ønsker å nå ut til alle lag i samfunnet og at alle skal kunne bruke biblioteket ut i fra de forutsetningene de har.

BoB: Men biblioteksektoren er ikke akkurat den største sektoren i samfunnet?

Hustad: Nei, men den grenser til og griper inn i veldig mange

sektorer og områder. Litteratur, film, musikk, informasjons-teknologi, utdanning, bare for å nevne noe. Er du gammel eller ung, gutt eller jente, etnisk nordmann eller flerkulturell, har du mye eller lite utdanning – biblioteket skal være til for alle og det skal være gratis.

BoB: Hva er det som gjør biblioteket så unikt at det for enhver pris må være gratis?

Hustad: Vi inngår i mange sammenhenger i samfunnet hvor vi på ulike måter har forpliktelser eller er underlagt begrensninger. Biblioteket er i så måte et frirom hvor man kan komme som samfunnsborger enten man er arbeidsløs, direktør, muslim, kristen, mann eller kvinne. Det er som professor Ragnar Audunson så treffende sier at biblioteket er en kompleks institusjon som rommer mange forskjellige sosiale prosesser, først og fremst knyttet til læring og kulturformidling.

BoB: I fremtidens bibliotek vil det være et stort innslag av elektroniske medier. De gamle vederlagsordningene er knyttet til fysiske eksemplarer. Er det et problem?

Hustad: Det bør det ikke være. NBF har alltid vært klar på at rettighetshaverne skal få økonomisk godtgjørelse for gratis utlån i bibliotekene, enten de er forfattere eller musikere. Det samme vil gjelde i en digital tid. Vi må sørge for gode kollektive avtaler som ivaretar rettighetshavernes interesser. La oss si det sånn: Bibliotekene er avhengig av å ha høy kvalitet på den litteraturen, filmen og musikken de formidler. Det er jo da naturlig at vi er med på å holde liv i de personene som faktisk skaper disse kulturproduktene.

BoB: I Danmark låner bibliotekene ut både musikk og bøker i digital form. Det gjør vi ikke i Norge. Hva tenker du om det?

Hustad: For norsk språk og kultur er det veldig synd. Det tidligere forsøket med LåtLån viste at det var et stort behov for utlån av musikkfiler, og vi må så snart som mulig få til ordninger i bibliotekene for at publikum skal få del i for eksempel den norske musikken. Biblioteksentralen har et konsept klart, men for å få realisert det, må vi ha vederlagsordninger

som er fornuftige for begge parter, både bibliotekene og rettighetshaverne.

BoB: Kan ikke bibliotekene selv betale for hver nedlasting?

Hustad: Selv om de satte av en pott til det, ville det vært en altfor uforutsigbar ordning. Dersom tjenesten tok av, ville man risikere å tømme kassa allerede i februar. Nei, det må kollektive rammeavtaler til. Vi har jo allerede en rekke slike ordninger i fagbibliotekene i Norge, for eksempel i form av abonnement på digitale tidsskrifter som studentene og forskerne kan bruke fritt.

BoB: Var det fornuftig å slå sammen Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektilsynet?

Hustad: Ja, NBF gikk inn for et samlet organ. Det løpet tror jeg nok er kjørt, og ikke så mye mer å diskutere.

BoB: Hvordan ser dere på ABM-utvikling?

Hustad: NBF ønsket i sin tid ett statlig organ til erstatning for Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektilsynet. Det har vi fått, men biblioteksektoren er fortsatt spredt på forskjellige departementer:

Folkebibliotekene i Kulturdepartementet mens fag- og forskningsbibliotekene ligger under Kunnskapsdepartementet. ABM-u har en viktig rolle som statens senter for arkiv, museum og bibliotek. Men vi ser også at det kan være et problem når statens organ for disse forskjellige sektorene nå er slått sammen. De tre sektorene har en del felles, men også mye som skiller dem.

BoB: Den debatten som gikk i Aftenposten i vår, avdekket noen nokså steile motsetninger innenfor biblioteksektoren. Hva tenker du om det?

Hustad: Dersom vi ønsker å fortelle politikerne hva de skal

mene og satse på innenfor norsk biblioteksektor, ga debatten i vår ingen gode svar. NBF har jevnlig møter med både ABM-u og Nasjonalbiblioteket, hvor vi har en fruktbar dialog. I Aftenposten fremsto vi som grunnleggende uenige. Det er synd at Trond Andreassen og Mads Liland ble dem som satte premissene for diskusjonen og skulle fortelle allmennheten hva morgendagens bibliotek skal være.

BoB: Dere er kritiske til NB Digital?

Hustad: Vi er ikke kritiske til prosjektet i seg selv, men vi har stilt spørsmål ved ressursbruken. Å digitalisere den norske kulturarven, er selvsagt et stort og viktig prosjekt som nasjonalbiblioteket delvis gjør ved omdisponering av midler. Det foregår imidlertid mye viktig digitalisering i andre bibliotek, det finnes mange gode ideer og prosjekter som vi også skulle hatt penger til. Det er uheldig hvis det "store digitale prosjektet" settes opp mot de mange mindre lokale prosjektene i nærmiljøet der folk bor.

BoB: Dette kom ikke tydelig nok fram i debatten i Aftenposten i vår?

Hustad: Dette er jo ikke enkelt å forklare. Det er lettere å snakke om det store NB Digital enn de mange små utviklingsprosjektene. Det er vel også mer spennende for pressen, virker det som. Men vi og mange andre svarte Andreassen og Liland, og jeg synes ikke det er riktig, som Bok og Bibliotek mente i en kommentar, at biblioteksektoren gikk i skyttergravene.

BoB: NBF sier i sitt prinsippprogram at dere ønsker å opprettholde regionale enheter for bibliotekutvikling.

- Mulighetene for en bibliotekar er mange, så lenge man har en god grunnutdanning og samtidig er fleksibel nok til å se nye muligheter. Her skulle jeg nok ønske Bibliotekreform 2014 kunne ha vært noe mer frisk i frasparkene, sier Anne Hustad

Dere tenker vel her på fylkesbibliotekene. Men ser dere for dere en annen type regionale ABM-enheter?

Hustad: Akkurat hvordan den kabalen skal legges på sikt, er vanskelig å si. Men biblioteksektoren i Norge er uhyre variert. Fra kommuner som sliter med i det hele tatt å ha bibliotekvirksomhet til kommuner hvor bibliotekene har store ressurser og høy kompetanse og klarer seg godt uten Oslo, for å si det sånn.

Bob: Men Oslo er et faglig tyngdepunkt?

Hustad: Jo, men Oslo oppleves som langt unna for mange kommuner. Reiser man rundt i landet, er det ikke slik som man ofte får inntrykk av i Oslo at

det er ”her alt skjer”. Og ikke minst er det dyrt å reise fra Alta til Oslo for å gå på kurs. Det bør derfor være en form for regionale utviklingsenheter omkring i landet.

BoB: Apropos Oslo.

Hovedstaden skal snart få sitt nye hovedbibliotek. Hva vil NBF gjøre for at Oslo får et godt bibliotek?

Hustad: Vi har allerede vært i kontakt med byråden for kultur og understreket hvor viktig det er at det bygges et nytt hovedbibliotek i hovedstaden. Vi har også framhevet at den kompetansen som finnes blant de ansatte i Deichmanske bibliotek, blir tatt vare på i den prosessen som kommer. Denne kompetansen er både i nasjonal og internasjonal sammenheng veldig høy. Vi fikk positive signaler om at byråden ville bruke den kompetansen.

BoB: I jakten på en ny identitet har enkelte gått bort fra biblioteknavnet og begynte å snakke om infosenter eller læringscenter. Hva foretrekker du – bibliotek eller infosenter?

Hustad: Bibliotek – helt klart! Det er et godt merkevarenavn. Man forandrer ikke visjonen av biblioteket ved å lage fjonge navn. Det viktigste er å tilpasse biblioteket de nye mulighetene og brukernes behov.

BoB: Hva mener du er en god bibliotekutdanning?

Hustad: Det er viktig at studentene får en solid informasjonsfaglig basisopplæring. Nye dataprogram kommer og går. I år er Facebook populært, det er fristende å tro at Google vil bli enerådende herfra til evigheten. Men erfaringen sier at slike er det ikke. Jeg mener ikke at bibliotekarere ikke skal lære seg å blogge, bygge samfunn i Second Life eller

legger ut filmer på YouTube. Men det viktigste er en solid og kritisk grunnkunnskap. Hva er bibliotekets funksjon, dets demokratiske verdi?

Hva er grunnprinsippene i kunnskapsorganisering, hva er kildekritikk, hva er god søketeknikk? Hvordan fungerer opphavsrettslovgivningen? Hva er redaktøransvar? Hvordan er den offentlige informasjonen strukturert? Har man ikke den kunnskapen i bunnen, vil man fort miste fotfestet og la seg rive med av flyktige trender.

BoB: Men mange av dem som vokser opp i dag, tror ikke de trenger noen informasjonseksperter. De har blitt vant til å tro at de er eksperter selv?

Hustad: Vi skal se på det som en ressurs at de unge er såpass flinke til å bruke internett. Tenk deg en liten kommune som kanskje bare har én bibliotekarstilling og ett bibliotek med begrenset åpningstid. Da er det jo en stor fordel at folk er selvhjulpne. Men det viser seg likevel at mange, både unge og eldre, ikke alltid finner det essensielle – det de virkelig er ute etter. For det krever god søketeknikk, evnen til kildekritikk og kunnskap om hva som finnes ”der ute på nettet”. Her kommer bibliotekarens kompetanse inn.

BoB: Langt over 100 kommuner avviker fra biblioteklovens krav om fagutdannet bibliotekar. Det tyder på at kompetansen ikke er så godt anerkjent som du skulle ønske?

Hustad: Det er et trist faktum. Kommunene må utlyse hele, attraktive stillinger dersom de skal få en fagutdannet bibliotekar. Det holder ikke med en lavprosentstilling. Dersom kommunen er så liten at det ikke er mulig med en 100

prosent ren bibliotekarstilling, kunne man vurdere kommunens samlede behov for kompetanse innenfor informasjons- og kunnskapsfeltet. Kanskje kunne en stilling være delt mellom aktiviteter i biblioteket og kommuneadministrasjonen?

BoB: Kunne du være mer konkret?

Hustad: Kanskje har kommunen 2-3 skoler hvor det kunne være behov for en ambulerende bibliotekstjeneste? Trenger man kanskje en webredaktør i kommunen? Skal det lages informasjonsmateriale i forbindelse med festivaler eller andre aktiviteter? Mulighetene for en bibliotekar er mange, så lenge man har en god grunnutdanning og samtidig er fleksibel nok til å se nye muligheter. Her skulle jeg nok ønske Bibliotekreform 2014 kunne ha vært noe mer frisk i frasparkene.

BoB: Et aktuelt spørsmål i dag er hvordan litteraturformidlingen skal håndteres innenfor Den Kulturelle Skolesekken. Dere har gitt støtte til Rogaland fylkeskommune, noe som har vakt debatt. Hvorfor ikke Norsk forfattersentrum?

Hustad: Ja, NBF har støttet Rogaland fylkesbibliotek som nasjonal aktør. Men vi vil samtidig understreke at vi finner det naturlig – uansett hvor den nasjonale aktøren plasseres – at den aktøren samarbeider med andre aktuelle aktører som for eksempel fylkesbibliotekene og Norsk Forfattersentrum. Vi vil også understreke det viktige i at det faktisk blir satt av nasjonale midler til dette formålet, at det blir behandlet i den varslede stortingsmeldingen, og at bibliotekene blir involvert i arbeidet.

Nostalgisk formidling

» - På generelt grunnlag synes jeg at spesielt mannlige forfattere er litt for glad i egen oppvekst. Samtidig vet vi at formidlerne i skole og bibliotek er lettere nostalgisk innstilt. Summen av dette blir at ungdom i litt for stor grad presenteres for bøker som speiler formidlernes minner. Derfor er nok «Beatles» fortsatt en av de mest leste bøkene i skolen. Uten at vi jubler av den grunn, sier Lars Saabye Christensen til Klassekampen.

Plastposefritt bibliotek

» I sommer ble Rennesøy Folkebibliotek plastposefritt. Nå får man bare stoffvesker til å transportere bøker, lydbøker, magasiner og dvd'er hjem. Veskene som nå selges på biblioteket i Rogaland laget av økologisk bomull og kommer fra fair trade handel, forteller nettstedet grønnhverdag.no.

Konkurranse for studenter

» Er du bibliotekstudent og har noen tanker om hvordan fremtidens bibliotek skal se ut, gå inn på www.bokogbibliotek.no. Her finner du utlysning til en artikkelkonkurranse for studenter. Vinneren får et reisestipend på 5000 kroner, og de tre beste artiklene blir publisert i Bok og Bibliotek.

Et skritt nærmere nytt navn

» Det danske Bibliotekarforbundet vil som kjent skifte navn. Det nye navnet blir Viden & Kultur [Bibliotekarforbundet] - hvis forbundets medlemmer stemmer for det senere i høst. Med Bibliotekarforbundet i klammer - "moderne" klammer og ikke parentes! - vil man sørge for at historien også henger med. - Bibliotekarforbundet er også et sterkt og godt navn, men kan ikke bære det vi skal nå, sier leder Pernille Drost til bladet Bibliotekspressen.

Tre heldige vinnere

» Bok og Bibliotek hadde i sommer messe-quiz på nettsidene, hvor premien var tre gratisbilletter til Bok & Bibliotek 2008 i Göteborg 25. - 28. september. Det tre heldige vinnerne ble: *Kari Tverelv Angelsen, Bodø bibliotek*
Erik Guldager Nielsen, Nasjonalbiblioteket
Liv Ranum, Klæbu bibliotek
Vi gratulerer - og takker alle andre for deltakelsen.

Arkivenes dag

» Som vanlig arrangeres Arkivenes dag den andre helgen i november. Hensikten er å spre generell interesse og kunnskap om arkiver, og å sette fokus på arkivene som kulturell og demokratisk ressurs. I år vil ABM-utvikling hjelpe til med informasjonsarbeidet.

ABM-u-evaluering

» ABM-utvikling balanserer godt mellom forvaltningsoppgaver og utviklingsarbeid, men arbeidet med forvaltningsarbeidet bør synliggjøres bedre, heter det i evalueringen av ABM-utvikling. Da høringsfristen passer dårlig med dette nummeret, kommer Bok og Bibliotek tilbake til saken.

Nei til DRM – og Microsoft

For å forstå hva DRM prøver å gjøre, og hva som er det faktiske

resultatet, må vi først ta en rask, ikke teknisk men prinsipiell titt på hva datamaskinen gjør. Poenget er nemlig at både på en datamaskin og på nettet, er avspilling og kopiering det samme. Hver gang noe spilles av eller fremvises på en datamaskin, blir det kopiert, og det er kopien du som bruker ser på skjermen. Dette gjelder alle filer - tekst, bilder, lyd, video og så videre. Avspilling er kopiering.

Du kan som bruker bestemme om du vil beholde kopien eller ikke, om kopien skal være kortvarig eller mer permanent. Men du kan ikke la være å lage en kopi, dersom du ønsker å lese, høre eller se på en gitt datafil. Kopiering er nemlig en nødvendig forutsetning for egenskap ved avspilling. På samme måte som "vått" og "flytende" er to sider av samme sak for vann - du kan ikke ha flytende vann som ikke er vått - så er "kopiering" og "avspilling" to sider av samme sak for elektroniske bytes.

Noen filosofer vil snakke lenge om hvordan kvantemekanikkens elementærpartikler gjorde materien "immateriell" og at elektroniske bytes gjør det samme med digitale åndsverk og medieinnhold. Her fokuserer vi imidlertid på de praktiske konsekvensene. Internett er en global superkopimaskin, nettverkene er elver, fosser og hav av data og bytes, og de enkelte datamaskinene er flasker, glass og krukker som stadig kan fylles og tømmes og fylles på nytt med bytes og data

som flyter rundt i dette nye globale økosystemet for data.

Flytende tilgjengelighet

Mange vil se på denne funksjonaliteten, denne potensielt allestedsnærværende flytende tilgjengeligheten av all kunnskap og all kultur som kan uttrykkes med symboler, lagres og distribueres digitalt, som et sosialt og politisk ideal og stort fremskritt for menneskeheten. Men andre - mange tradisjonelle utgivere og distributører - er mer opptatt av de disruptive effektene et slikt system vil ha og allerede har på dagens økonomiske og kulturelle modeller for f.eks. produksjon og finansiering av åndsverk og kulturgoder.

Mange av dagens modeller er basert på salg av eksemplarer der stykkprisen avgjøres blant annet av knapphet og fravær av alternativer. Kontroll over antall eksemplarer (og dermed over kopier og kopiering) oppleves dermed som viktig, ut fra en antagelse om at enhver kopi det ikke betales for, utgjør et tapt salg, og at jo flere gratiskopier det finnes, jo mindre økonomisk verdi har hvert enkelt eksemplar, og dermed går stykkprisen ned.

Tanken er altså at billige eller gratis kopier og mulighet for enkel kopiering både fører til færre salg og til lavere stykkpris/fortjeneste per salg, og følgelig er kopiering og fri flyt av kopier en trussel som må bekjempes. Man tror altså at det er både (1) mulig og (2) ønskelig å bekjempe all denne kopieringen og immaterielle flytenheten i alle verdens datamaskiner, og i tillegg tror man at (3) alternativene til slik bekjempelse (dvs. å etablere

nye forretningsmodeller og inntektsstrømmer) ikke er mulig, eller at det utgjør et altfor vanskelig/brysomt alternativ sammenlignet med kopibekjempelse (som man tror kan fungere).

Eksemplarlåsene

Det er dette som er bakgrunnen for DRM. DRM er i utgangspunktet et teknologisk forsøk på å skille (digital) avspilling og kopiering fra hverandre, omtrent slik som vi kjenner dem som to forskjellige ting fra den gode, gamle "fysiske" eller analoge virkeligheten i industrisamfunnet. Altså at digitale verk skulle kunne avspilles uten at det ble lagd kopier - eller i alle fall skulle ikke brukeren kunne kontrollere eller ta vare på kopiene etter at avspillingen var ferdig.

Dette var bakgrunnen for den første generasjonen av DRM, alle de innretningene som vi kan samle under overskriften eksemplarlåser. Dette omfatter kopisperrer på CD- og DVD-plater, og på digitale filer.

Problemene viste seg tydelig allerede med første generasjon DRM: Eksemplarlåsene hindret og vanskeliggjorde avspilling. Slik må det jo nødvendigvis bli, når man skal hindre kopiering samtidig som kopiering er en nødvendig del av prosessen for avspilling. Dermed viste det seg at DRM var en trussel mot kundens eksemplarrettigheter - det ble rett og slett umulig for kunden å eie det han eller hun hadde kjøpt. DRM har derfor blitt en sak for både Forbrukerrådet og Forbrukerombudet. EFN har lagt frem en bruker-

Utspill

Av Thomas Gramstad, leder for EFN

veiledning i form av en sjekkliste for viktige brukerkrav til digitalt materiale. DRM kan brukes til - og har blitt brukt til - å fjerne alle rettighetene på denne listen.

Generasjoner

Vi kan nå prøve oss på å definere DRM. Selve forkortelsen er engelsk og betyr enten “Digital Rights Management” eller “Digital Restrictions Management” avhengig av hvem du spør. På norsk kan vi si at DRM står for “Digitale Restriksjons Mekanismer”. (Eller, som noen vil si: “Dine Rettigheter Minker”!)

Med utgangspunkt i eksemplarlåsene kan vi stille opp en enkel og klar definisjon: DRM er en elektronisk lås på et individuelt eksemplar av et digitalt verk. DRM er ikke en lås på butikken eller varelageret, men en lås på selve varen - og de som selger med DRM prøver å beholde både låsen og nøkkelen etter at varen er solgt!

Idag har vi imidlertid fått flere generasjoner av DRM, en stor industri med mange aktører som prøver seg frem med ulike typer DRM, og til og med regelmessige DRM-konferanser der distributører diskuterer hvordan digital distribusjon kan bekjempes og vanskeliggjøres, mens teknologer diskuterer hvordan teknologien kan gjøres mindre brukerstyrt!

Som resultat av denne utviklingen - eller innviklingen - blir definisjonen basert på eksemplarlåser for snever til å omfatte dagens virkelighet. På Wikipedia kan vi lese at DRM er en “samlebetegnelse for tilgangskontrollteknologier som brukes av utgivere og opphavsrettsinnehavere for å begrense bruken av digitale medier og tekniske innretninger”. Eksemplarlåsene nevnes spesielt i

nesten setning, men samlebetegnelsen omfatter mye mer enn dem.

Her er noen få andre eksempler på DRM: mekanismer som sletter en fil etter en viss tid, eller som gjør at den bare kan spilles av eller kopieres et bestemt antall ganger, eller at bare en person eller avspiller kan spille av fila om gangen, eller en mekanisme som gjør at kun bestemte avspillere får lov å lese eller spille av fila mens andre avspillere ikke kan brukes.

Merk at også lukkede filformater som f.eks. Words DOC-format også er en type DRM etter denne definisjonen - foreløpig nøyer DRM-eieren Microsoft seg med å tillate at de kundene som til enhver tid kjøper siste versjon av Word får tilgang til filer som lages i den siste versjonen; du betaler altså for tilgang til data som ikke eies, men likevel kontrolleres av Microsoft. Alt dette som DRM kan brukes til utgjør en forvirrende mengde med mekanismer og teknologier.

Kan vi forenkle og finne frem til noe som de alle har felles, og som vil gjøre det mulig for oss å kunne si om en ny teknologi vi støter på er DRM eller ikke? Ja. Det som all DRM har felles, er det som jeg nevnte allerede innledningsvis: DRM forsøker å lage et kunstig skille mellom digital avspilling og kopiering. Og dette er også (den ene) hovedgrunnen til at DRM alltid har feilet.

Ikke kryptering

Vi har altså en ganske vid definisjon av DRM. Likevel er det mye som faller utenfor og som ikke er DRM. Tilhengerne av DRM sammenligner ofte DRM med kryptering. Ja, de formulerer seg ofte som om DRM skulle være en form for

kryptografi eller kryptert kommunikasjon. Men DRM er ikke det, og kan heller ikke bli det! Og det er det som er “problemet” (for DRM-produsentene).

Kryptering er noe som brukes for hemmelig kommunikasjon mellom to parter som har felles interesser, der krypteringen skal beskytte de to mot innsyn fra tredjeparter utenfra.

DRM derimot, skal “beskytte” den ene parten mot den andre: Den andre skal motta kommunikasjonen (det digitale åndsverket), men skal ikke kopiere eller spille av på uautorisert avspiller eller bruke det mottatte på en måte som avsender ikke vil godkjenne. DRM er altså ikke en kryptering som beskytter mot tredjepersons innsyn eller datainnbrudd. DRM skal hindre mottaker i å motta, men samtidig skal mottaker likevel motta! DRM forutsetter at mottaker og innbruddstyv er samme person! Dette er en uløselig selvmotsigelse, og den er av logisk - ikke teknisk - art. Det innebærer at all DRM vil ha denne selvmotsigelsen innebygd, og dette utgjør en grunnleggende brist i selve ideen om DRM.

Hvorfor fortsatt DRM?

Gitt disse problemene og selvmotsigelsene, hvorfor finnes DRM fortsatt?

Dette er et spørsmål med et komplekst svar. For det første kan DRM fremstå som en god og gjennomførbar ide for aktører som både vet lite om IT, Internett og nettverksøkonomien og samtidig er bundet til industrialderens knapphetsbaserte forretningsmodeller i sin daglige virksomhet[9].

For det andre finnes det nå en egen DRM-industri som ønsker å promotere egen eksistens og

inntekter, uansett kvaliteten på det de prøver å selge, og som spiller på ønsketenkningen til nevnte aktører. For det tredje kan DRM brukes til andre ting som kan virke fristende for en del aktører: nemlig produktinnlåsnings.

DRM styrer og vanskeliggjør brukers valg av avspillere. Lydige og teknisk ukyndige brukere blir avhengig av bestemte avspillertechnologier, og dette virker konkurransevridende i markedet: det kan være mye penger og markedsmakt å hente i konkurransevridende produktinnlåsnings av store kundegrupper, med tilsvarende høye priser på avspillertechnologien.

For det fjerde - og det ligger i de foregående punktene også - dreier DRM seg om makt og om Det Etablertes endringsmotstand. Det finnes altså mye kortsiktig egeninteresse forbundet med DRM.

Hvorfor bry seg om DRM?

Hvorfor bry seg om DRM - vil det ikke snart dø ut eller bli gitt opp?

DRM er i utgangspunktet programvare som prøver å innføre kunstige defekter og bremseklosser i en distribusjonsteknologi som tradisjonelle utgivere og distributører opplever som altfor effektiv og forstyrrende for deres egne etablerte forretningsmodeller, og utenfor deres kontroll.

Men bruken av DRM har konsekvenser langt utover spørsmål om distribusjonsteknologi og inntektsmodeller. Det dreier seg om grunnleggende spørsmål om tilgang til kunnskap, kultur og politiske prosesser, hvem som skal kontrollere skaping, utforming av og inntektene fra produksjonen av åndsverk, og organiseringen av politiske

prosesser og demokratiske rettigheter i samfunnet, som alt sammen er tett forbundet med nye digitale medier og reglene for deres bruk.

“Trusted computing” er navnet på et initiativ fra Microsoft, Intel og andre der målet er å utvikle datamaskiner som ikke kontrolleres av den individuelle brukeren, men av dem som produserer maskinvaren og programvaren. Det er snakk om å gjøre grunnleggende endringer i arkitekturen til datamaskinen som igjen vil gi programvareprodusenten kontrollen over din og min datamaskin, dataene våre, kommunikasjonen vår osv.

Det betyr at Microsoft, eller plateselskapene de får penger fra, eller myndighetene i det aktuelle landet via Microsoft kan slette filer og ytringer fra din datamaskin som de ikke liker - f.eks. filer som inneholder ord som “Christina Aguilera”, “demokrati” eller “opposisjonell”.

De kan også koble maskinen din av nettet, eller rett og slett ødelegge maskinen din utenfra, dersom du har valgt å gå over til en slik maskin. Dersom slike maskiner blir standardutgave på nettet, vil alle kopier av en av dine ytringer (eller alle dine ytringer; eller alle forekomster av et bestemt ord) kunne fjernes fra nettet med noen få tastetrykk.

Denne teknologien er altså et forsøk på å “trekke tilbake” PC'en fra folk flest og erstatte den med en maskin som kontrolleres av korporasjoner og myndigheter. På denne måten kan man tenke seg å nøytralisere både internett og dets demokratiske, pluralistiske og frihetlige karakter såvel som den uregjerlige personlige PC'en av idag. En slik maskinvare-

arkitektur vil også gjøre det vanskeligere å omgå DRM, ettersom din datamaskin ikke lenger adlyder deg, men kontrolleres av flere av de samme aktørene som ønsker seg DRM som virker. Vi kan altså ikke ignorere DRM og regne med at det løser seg selv.

Bibliotek-aksjon mot DRM

DRM griper også inn i mange av bibliotekenes kjerneverdier, og er derfor noe som bibliotekene og alle som jobber i dem bør ha et bevisst forhold til.

Dette er bakgrunnen for at det i USA har begynt å komme aksjoner mot DRM i biblioteket. Da Boston Public Library inngikk avtale med en lydbokprodusent om å tilby lydbøker med DRM som kun kan spilles av på en datamaskin med riktige versjoner av programvare fra Microsoft, utløste dette en rekke reaksjoner, inklusive protestbrev, flyer og en offentlig demonstrasjon med slagord som “Books should not expire”. Det refererer til såkalte “digitale utlån” som selvdestruerer etter en viss tid.

Man skulle tro at ideen om bøker som ødelegger seg selv ikke ville finne støtte hos en bransje som i sin historie har opplevd mange situasjoner av typen “bibliotekbrann i Alexandria”. I dette tilfellet var det altså lånere og brukere som protesterte mot bibliotekets ukritiske innkjøp og bruk av verk med DRM. I fremtiden får vi håpe at det er bibliotekene selv som tar affære mot DRM. Det kan nok være vanskelig å hindre alle bokbranner, men det er ingen grunn til å tenne dem selv.

Fulltekstversjon med referanser ligger på www.bokogbibliotek.no

Konspirasjonsteorier og feilaktige påstander fra Gramstad

I sitt innlegg blander Thomas Gramstad begreper, hvem som er eier av informasjon, gamle konspirasjonsteorier og spredning av feilaktige påstander om Microsoft og hva vi egentlig driver med. Vi har valgt å plukke ut noen av hans påstander – og kommentert disse. Vi håper våre innspill kan bidra til å balansere synet på DRM generelt, og Microsoft spesielt.

» Kunnskapsarbeidere må kunne nyte fruktene av eget arbeid. I motsetning til Gramstad, mener vi at musikere, film-skapere, forfattere og andre kunnskapsarbeideres eierskap til åndsverk og produkter bør respekteres og at det er opp til dem å bestemme om og hvordan de vil distribuere sitt skaperverk. Uregelmessig bruk kan bryte med de rettslige immaterielle rettighetene til utviklerne/skaperne, og fjerne insentivene til å utvikle åndsverk og immaterielle produkter.

DRM er en verdinøytral teknologi som er et av svarene på en større utfordring, nemlig hvordan forbrukere kan skaffe seg og nyte rettighetsbeskyttet innhold i et digitalt miljø.

Forbrukere forventer rimelig og enkel tilgang til åndsverks- og underholdningsinnhold i brukervennlige digitale formater. Innholdseierne forventer at deres åndsverk/rettigheter blir respektert og at de får en rimelig inntjening på

den innsatsen og investeringene som er gått med til å skape innholdet. Tjenesteleverandører forventer en rimelig inntjening på sine investeringer i teknologi, infrastruktur og markedsføring som gir verdi for både forbrukeren og innholdseierne.

DRM bør derfor vurderes i lys av denne dialogen og med mål om å møte de ulike interessene som søkes ivaretatt. For eksempel bør forbrukere være frie til å velge (hvilket de også gjør) tjeneste- og innholdsleverandører som tilbyr innhold i formater som er lett overførbare og brukervennlige. Når det gjelder nedlasting av musikk er denne etterspørselen i økende grad møtt med salg og distribusjon av DRM-frie digitale musikkfiler. Dette er en positiv utvikling fordi den skjer frivillig med samtykke fra musikkens rettighetshavere og i samarbeid med tjenesteleverandøren til fordel for forbrukerne. På samme måte bør det i andre

innholdsmarkeder være opp til tjenesteleverandørene og innholdseierne å ha frihet til å komme til markedet med ulike tilbud som møter ulike forbrukerforventninger og sosiale preferanser. Hvorvidt forbrukerne aksepterer disse tilbudene eller ikke og hvilke løsninger som vinner frem på bekostning av andre, blir opp til forbrukerne.

Opplyste valg

Gjennomsiktighet er nøkkelen for forbrukere, slik at de kan ta opplyste valg i markedet. Forbrukerne fortjener å vite på forhånd hvilket innhold, utstyr og brukervalg de kjøper. For tjeneste- og innholdsleverandører betyr dette at de må tilby klar og forståelig informasjon om hva en forbruker kan og ikke kan gjøre med det innholdet de mottar. Vi mener at alle bør ha frihet til å velge. For forbrukere krever dette at de er frie til å avvise tjenester og produkter som ikke møter deres behov, inkludert

Motspill

Av Henriette Grønn, Microsoft Norge

når de er misfornøyde med overførbarheten av innholdet de mottar.

Det fremstår som om Gramstad påstår at å etablere nye forretningsmodeller og inntektstrømmer ikke er forenlig med en rettighetsbasert DRM-strategi. Dette er feil.

DRM er, sammen med immaterielle rettigheter, et viktig grunnlag for utvikling av nye forretningsmodeller og innteksstrømmer. Rettighetsbeskyttelse er bl.a. grunnsteinen i forretningsmodellen "Open Innovation", som også Microsoft benytter. Vi ser immaterielle rettigheter som DET mest effektive virkemiddelet for å fremme kunnskapsdeling, innovasjon og økonomisk vekst.

I en åpen innovasjonsverden er rettighetens makt til å ekskludere - i økende grad blitt supplert med dets evne til å være en "samarbeidsbro" – eller en "valuta for samarbeid" – både mellom partnere og tradisjonelle konkurrenter. Selskaper som vil lykkes må samarbeide med andre hvis de ønsker å overleve og vokse i en stadig mer diversifisert og global økonomi. For å bruke litt Gramstad-poesi: På samme måte som gode gjerder skaper gode naboer, legger respekt for immaterielle rettigheter grunnlaget for sterke og vellykkede innovasjonssamarbeid.

Uten rettigheter til sine innovasjoner eller skaperverk ville selskaper være avventende med å dele sine ideer i frykt for at konkurrentene ville stjele deres innovasjon. Med immaterielle rettigheter kan selskaper dele innovasjonene sine med hverandre og være sikre på at partene er fullt ut beskyttet når disse innovasjonene blir utnyttet til felles glede og fortjeneste. Åpen

innovasjon vil i praksis derfor bli umulig uten sterke og klare rettigheter. Vår innstilling er: Finn den beste teknologien, uansett hvem den kommer fra og hvem som har laget den, og bruk den til å kommersialisere et produkt eller til å løse et viktig kundebehov.

Forbrukerrådet?

Gramstad sier at DRM er blitt en sak for Forbrukerrådet og Forbrukerombudet. Dette krever en presisering. Hverken Forbrukerrådet eller Forbrukerombudet er prinsipielt i mot DRM. DRM har kun vært et tema i enkeltsaker der DRM har vært brukt på en måte hvor det kan stilles spørsmål om et selskap har gått for langt i sin bruk av DRM på bekostning av forbrukerne (som i iTunes-saken).

Gramstad sier i sitt forsøk på å definere DRM at "de som selger med DRM prøver å beholde både låsen og nøkkelen etter av varen er solgt!" Dette er en helt misvisende generalisering.

Jeg vet ikke om Gramstad noen gang har kjøpt en musikk-CD før, men om han prøvde vil han oppleve at den verken er låst eller trenger en nøkkel for å brukes. Han vil både kunne spille den av i en hvilken som helst vanlig CD-spiller til salgs i markedet (uavhengig av produsent) og han kan låne den bort til en venn med samme musikksmak. Dette på tross av at CD'en inneholder DRM.

Flere løse påstander

Gramstad mener at DRM kan "fremstå som en god og gjennomførbar ide for aktører som både vet lite om IT, Internett og nettverksøkonomien". Dette er en kuriøs påstand, da

mange store IT-, Internett- og nettverksaktører i verden bruker DRM aktivt i sin forretningsstrategi. At han påstår at han selv vet mer om IT, internett og nettverksøkonomien enn verdens største IT- og nettverkaktører er om ikke annet en frisk påstand som vitner om usedvanlig stor selvtilit hos Gramstad.

Gramstad påstår at målet med "Trusted Computing" er "å utvikle datamaskiner som ikke kontrolleres av den individuelle brukeren, men av dem som produserer maskinvaren og programvaren". Dette er feil. Jeg er usikker på hvilket initiativ Gramstad sikter til her. Målet med Microsofts initiativ "Trustworthy Computing" er å gjøre bruken av datamaskiner og internett tryggere for brukerne. Økt sikkerhet i programvaren er noe kundene våre setter høyt, og "Trustworthy Computing" er et konsept vi har utviklet for å imøtekomme kundenes behov for økt sikkerhet.

Hårreisende påstander

Trusted plattform module (TPM) er på sin side en industristandard for it-sikkerhet og et samarbeid mellom en rekke aktører som for eksempel gjør det mulig for brukeren selv å sikre/kryptere innholdet på egen harddisk slik at uvedkommende ikke får tilgang. Trusted plattform kan ikke styre hva slags programvare eller hva slags innhold brukeren benytter.

Gramstad påstår at Microsoft kan "slette filer og ytringer fra din datamaskin som de ikke liker – f.eks. filer som inneholder ord som "Christina Aguilera", demokrati eller opposisjonell". Videre at vi kan "koble maskinen din av nettet, eller rett og slett ødelegge

maskinen din utenfra, dersom du har valgt å gå over til en slik maskin". Også påstanden "denne teknologien er altså et forsøk på å "trekke tilbake" PC'en fra folk flest og erstatte den med en maskin som kontrolleres av korporasjoner og myndigheter". Dette er alle fullstendig gale og hårreisende påstander.

Her kommer Gramstad opp med noen utrolige konspirasjonsteorier som savner enhver rot i virkeligheten. Det ser ikke ut som om det er grenser for hvilke feilaktige påstander Gramstad er villig til å slenge fram og det helt uten å begrunne dem, I tillegg praktiske feil. Microsoft vil aldri drive en slik uetisk og ulovlig

virksomhet som Gramstad her påstår. Man må kunne forvente at minstestål av seriøsitet.

Pragmatiske biblioteker

Gramstad sier at det i USA har "begynt å komme aksjoner mot DRM i biblioteket". Dette er ikke representativt for vår oppfatning av DRM og biblioteker.

Vi kjenner ikke til det konkrete eksempelet Gramstad refererer til, men stusser over at han prøver å gi et inntrykk av at det bør være et motstridsforhold mellom DRM og biblioteksvirksomhet. Vi samarbeider med bibliotek verden over, bl.a. med the British Library og US Library of Congress hvor vi sammen

utviklet en åpen standard for dokumentformater (kalt OpenXML) som vi bl.a. nå bruker i vår programvare.

Vårt inntrykk er at biblioteker gjennomgående har et pragmatisk og uproblematisk forhold til DRM. Både Microsofts programvare og bibliotekene er hver på sin kant kanaler for å levere åndsverk til forbrukerne. Vi jobber stadig for å forbedre og utvikle en DRM-strategi som best mulig imøtekommer både åndsverksskaperenes og brukernes behov. Dette gjelder også overfor bibliotekene.

DRM-kommentarer fra www.bokogbibliotek.no

Biblioteksjef Vidar Lund

Eg trur at så godt som alle norske bibliotek ville tilby opphavsverna materiale gjennom DRM dersom tilboda vi fekk faktisk var akseptable! Problemet, som eg oppfattar det, er at ingen har laga akseptable betalingsmodellar som gjev oss kontroll over økonomien. Biblioteksentralen gjer gode forsøk, men det strandar på ein musikk-, lydbok- og filmbransje som vil ha både i pose og sekk. Det eg ønskjer som biblioteksjef er t.d. å kunne kjøpe tilgang til ei lydbok - gjerne til same pris som ei lydbok på CD. Då ønskjer eg at biblioteket eig den lydboka. Det som er fråstøytande med dei DRM-modellane som er presenterte, er at dei baserer seg på eit av to prinsipp: Alt. a) Du må betale for tilgang til ein base. Når du sluttar å betale misser du tilgangen til alt - sjølv om du etter 4-5 år eigentleg har betalt like mykje som du ville gjort for

dei same bøkene på CD. Eller alt. b) Du må betale per nedlasting. Alternativ a) er horribelt av di det kan føre til at du betaler tusenvis av kroner i fleire år, men at du ikkje eig ei einaste fil dersom kommunestyret finn ut at du skal kutte. Kjøper du bøker på papir så har du dei iallfall! Alternativ b) er håpløst av di vi misser kontrollen over budsjetta våre. Alternativt at vi har kontroll over budsjettet gjennom eit tak, men at vi ikkje har eit tilbod frå oktober og ut året når tilbodet er vorti så populært at etterspurnaden har eksplodert. Det ser ut til at forlag og rettshavarorganisasjonane gløymer at biblioteka er budsjettstyrte og ikkje etterspurnadsstyrte. Når det gjeld DRM som prinsipp er eg ganske pragmatisk. Det er den praksisen som forlag og rettshavarar ønskjer som er problemet.

Hovedbibliotekar Thomas Brevik

Her støtter jeg Vidar Lund på det sterkeste. Jeg mistenker at de fleste bibliotekarere er rimelig pragmatiske når det gjelder DRM. Så lenge det gir en mulighet til å gi et tilbud så er vi villige til å prøve det ut. Problemet er hele tiden på den andre siden av bordet. Jeg hadde håpet at Weblån modellen til Biblioteksentralen skulle være god nok til å overtale norske forlag og forfattere til å prøve ut digitale formidlingsløsninger, men dengang ei. Det er bare å se i øynene at det norske støttesystemet har frambrakt en generasjon av forlag og forfattere som er mer opptatt av å få størst mulig statsstøtte og minst opptatt av å få lesere til sine verk. Kulturfondordningens mørke side...

Populær dame i havgapet

Karen kan ikke får rost Østfoldbibliotekene nok. For et lite bibliotek – et typisk “one woman band” – er det viktig å ha et nettverk som kan styrke tilbudet til brukerne.

» (Hvaler bibliotek) Alle er på fornavn med biblioteksjefen. Karen Elisabeth Hagen er bare *Karen*, og hun vil ikke bli kalt annet.

Den junidagen Bok og Bibliotek er på besøk, bærer tydelig preg av ”stille før turistsesongen”. Vi får nesten drikke kaffen uforstyrret. Men bare nesten. For innimellom stikker en sommerkledd bruker innom. Og alle sier det samme: Skal du skrive om biblioteket? Da må du skrive at Karen er en fantastisk flott bibliotekar. Hun er alltid så bli og serviceinnstilt.

- Jeg kjenner lånerne her, sier Karen. - Det er en fordel. Da er det lett å danne seg en mening om hva jeg bør kjøpe inn. Du skulle forresten ha vært her på tirsdag. Da myldret det av lånere her selv om det var 25 grader og sol ute.

Karen er gjestmildheten selv, og det er ikke vanskelig å forstå at hun er godt likt blant brukerne. Men på ett område må hun være streng. Med et bokbudsjett på 100 000 kroner og et tidsskriftbudsjett på 10 000 er det viktig å tenke nøye gjennom hvert innkjøp. Hun kjøper for eksempel bare et eksemplar av hver bok, uansett om det er bestselgere. Hun har ikke råd til å la bøkene bli hyllevarmere etter et år.

- Hvis det er lang venteliste på en bok, bruker jeg fellessøket i Østfoldbibliotekene og sjekker om boka er ledig ved et annet bibliotek i fylket. I så fall bestiller jeg den og får den med bibliotektransporten i løpet av toppen en uke.

- *Du er fornøyd med fellessøket?*

- Å ja, men Hvaler bibliotek er foreløpig ikke synlig der. For å bli medlem av det, skal IT-avdelingen i kommunen ha 13 000 kroner for å gjøre jobben, pluss et mindre beløp per år. Det er mye for et lite bibliotek som dette.

Oppsøkende bibliotekar

En gang i måneden er Karen oppsøkende bibliotekar. Bakgrunnen for det går noen år tilbake. Biblioteket leide da egen buss fra Fredrikstad Bilruter to ganger i måneden, som kjørte rundt og plukket opp folk. Da det kun var noen få som brukte tilbudet, ble det for dyrt, og biblioteket sa opp avtalen.

Samtidig hadde det begynt å gå en minibuss rundt i kommunen, og denne klaffet med åpningstidene på onsdager. En gruppe eldre, trofaste bibliotekdamer hadde begynt å ta denne, men de ble etter

hvert dårlige til beins og fikk skrantende helse. Dermed begynte Karen å kjøre hjem til dem.

- En gang i måneden reiser jeg ut til de damene og tar med et par bæreposer bøker som jeg tror skulle passe for dem. Så drikker vi kaffe og prater og jeg tar med meg de ferdigleste bøkene tilbake.

Karen overtok jobben fast for tre år siden og er nå i full gang med å sette sitt preg på biblioteket, hun kasserer og ominnreder og gjør det mer tiltalende for publikum. Under det hele ligger, selvsagt, et ønske fra kommunen om å få opp utlånstallet.

- Jeg kasserer med hard hånd, selv om det ikke alltid er lett. Hovedregelen er at bøker som ikke har vært utlånt de siste fem årene, så fremt det ikke er klassikere, går rett ut. Men jeg kaster ikke. Bøkene legges til salg eller gis bort til skolen og andre institusjoner. Bildebøker, for eksempel, går gjerne til helsekontoret, slik at barn og foreldre har noe å bla i på venteværelset.

Utradisjonelle kroker

I tillegg til å gjøre det luftigere på hyllene er Karen i gang med

– Jeg lurer på om jeg også skal lage ”Karens rød krok”, sier Karen Elisabeth Hagen og ler. – Her kan jeg samle de litt ”vovede” bøkene som folk ofte vil lese, men som det ikke er så lett å spørre etter.

å innrede en ”maritim krok”. Med sin beliggenhet på havna i Skjærhalden, skulle alt ligge til rette for å få båtfolk på besøk. Her ser hun for seg at de kan bla i kart, lese om båter og sjømannskap og så videre.

Og Karen er ikke den som går av veien for å tenke utradisjonelt: Rektor ved Kulturskolen på Hvaler, Knut Knutsen, som holder til på kulturkontoret i etasjen under, er autorisert sensor i båtførerprøven.

– Dermed kan brukerne sitte i biblioteket og lese og forberede seg til eksamen, og når tiden er moden kan de avlegge prøven her i selve biblioteket.

Nå blir Karen litt lur i blikket og tar sats.

– Jeg lurer på om jeg også skal lage ”Karens rød krok”, sier hun og ler. – Her kan jeg samle de litt ”vovede” bøkene som folk ofte vil lese, men som det ikke er så lett å spørre etter. Det er mange som kommer

til meg med litt sjenert blikk og spør om jeg har ”den der ”Frognerfi...-boka”.

– Hva tror du folk vil si? spør hun.

– Jeg tror det blir en populær krok, svarer jeg.

Andre aktiviteter

Biblioteket holder til i sjarmerende lokaler med sjel og tradisjon i vegger, tak og reisverk av massivt tømmer. Bygningen er det gamle kornlageret fra like etter første verdenskrig.

– *Men det er unektelig mange bøker og lite elektronikk her?*

– Det er bøker det går i, sier Karen. – Vi har en publikums-PC og den brukes iblant. Vi har også trådløst nettverk, så det hender iblant at folk tar med seg sin bærbare PC og sitter her og jobber i stedet for hjemme.

– I fjor var det to personer her som var ansatt på Universitetet i Oslo. Om sommeren satt de her og jobbet

i stedet for å kaste bort reisetid inn til Oslo. Om sommeren ser vi ofte at hyttefolket og båtfolket kommer innom for å sjekke mailer eller betale regninger.

Men Karen skulle gjerne ha utvidet bibliotekets tilbud, særlig når det gjelder kulturaktiviteter. Det hender vi har utstillinger av lokale kunstnere eller litteraturarrangementer. Blant annet har vi lesevake for ungdom, hvor ungdom overnatter i biblioteket og utforsker bokhyllene.

– Vi har også et lokale i etasjen over som egner seg godt til forskjellige arrangementer, som for eksempel konserter, opplesninger og skuespill. Med kommunens kulturkontor i første etasje, biblioteket i annen etasje og et fleksibelt selskapslokale i tredje, ligger alt til rette for at vi kan bli et levende kultursentrum i kommunen, sier Karen.

Team gir trøkk

I Kristiansand har man startet å jobbe i team på tvers av avdelingene – for å hindre at biblioteket stivner og blir unødvendig hierarkisk.

» (Kristiansand) Idéen til teamarbeid fikk vi fra Malmö, forteller Anne Kristin Undlien, biblioteksjef ved folkebiblioteket i Kristiansand. Denne måten å organisere arbeidet på har de drevet med siden 2006, med gode erfaringer.

Kristiansand folkebibliotek er organisert i fire avdelinger: voksenavdelingen, barne- og ungdomsavdelingen, utlånsavdelingen og Vågsbygd filial. I tillegg finnes det noen mindre filialer som er underlagt barne- og ungdomsavdelingen.

– Et av poengene med å jobbe i team, var at vi så et behov for å jobbe på tvers av avdelingene, forteller Undlien.

– Avdelingsskillene kan oppleves som problematiske. På voksen- og barne- og ungdomsavdelingen jobber det stort sett bibliotekarere, mens det på utlånsavdelingen hovedsaklig jobber merkantilt utdannede, uten høyskoleutdanning. Jeg vil ikke si det vil oppstå så alvorlige profesjonskonflikter som de en hører om fra sykehuset, men det ligger konfliktstoff her, sier hun.

– Et bibliotek kan også oppleves som hierarkisk. Ved å opprette team, delegeres noe av ansvaret ned til teamlederne.

Dermed blir det morsommere å jobbe.

Frigjøre energi

Teamarbeidet begrunnes også med ønsket om å frigjøre energi, la flest mulig få ta aktivt del i beslutningsprosessene, samt at de ansatte i de ulike avdelingene skal bli bedre kjent ved å samarbeide om felles oppgaver.

Alle fast ansatte, og vikarer i større engasjement, skal være med i et team. Det har ikke vært noe problem å få folk til å stille opp. Problemet ble heller at folk meldte seg på for mange team. Dermed måtte de melde seg av noen av teamene, fordi det ble for vanskelig å finne tid til møter og teamarbeid, i tillegg til ordinær jobb. – Dette er noe av det mest vellykkede vi har gjort, understreker Undlien.

Det har til nå ikke vært gitt uttelling i ekstra lønn å være teamleder, og det er teamene selv som velger lederen, ikke biblioteksjefen. Referat fra teammøtene sendes ut til alle ansatte, slik at de holdes oppdatert om hvert teams arbeid. Minst to ganger i året arrangeres det fellesmøter med biblioteksjefen og samtlige teamledere for å oppsummere resultater og erfaringer.

Av Kjetil S. Grønnestad, frilansjournalist

Undlien understreker at personal- og økonomiansvaret fortsatt er underlagt de fire biblioteksavdelingene. Teamene kan likevel disponere en økonomisk pott dersom de har behov for det i forhold til å løse konkrete teamoppgaver.

– Ansvarsforholdene kan bli mer uklare enn det vi var vant til fra det gamle hierarkiske mønsteret, men dette er noe en må avklare i samarbeid med andre team med overlappende ansvar, sier Undlien.

Ris og ros

En evaluering av teamarbeidet i 2007, ga flere innspill. Mange var positive: «Jeg opplevde det som veldig positivt å jobbe på "tvers" av avdelingen. Vi blir da bedre kjent med hverandre, blir mer sammensveiset og vi får større forståelse for hverandres arbeid.» Andre skrev: «Fordi jeg tror det er bra for organisasjonen at vi jobber på "tvers" av avdelingene. Skillene mellom avdelingene blir ikke så sterke, og det øker muligheten for respekt og forståelse for hverandres arbeid. Jeg tror at dette igjen vil resultere i mer fornøyde arbeidstakere. Og når ansatte er fornøyde og trives, vil publikum som vi hele tiden er rettet mot, oppleve biblioteket som en positiv plass.»

Men det var også kritiske bemerkninger: «Vanskelig å få til teammøter, pga mange andre møter, vakter, fri.» Dette gjelder ikke minst de som jobber deltid. Andre kommentarer var: «Hvis en ikke kan se målbare resultater av teamenes arbeid, bør de legges ned. Det er for dyrt å pleie de

sosiale relasjonene på denne måten.» Og: «Klarere linjer for økonomi. Vi brukte mye tid til å finne fram til forskjellige løsninger som ble for dyre.»

Videreføring

Flertallet av de ansatte ønsket å fortsette med teamorganisering. Det veide tyngst da ordningen ble videreført inn i 2008. Nødvendige justeringer ble foretatt på bakgrunn av innspillene fra spørreskjemaet, møte med teamlederne og i gruppediskusjoner på personalmøte i 2008.

– Enhver organisasjon vil stivne til slutt. Da er det viktig å ta grep for å utvikle seg videre. Slik vi har gjort nå. Dette er viktig ikke minst for oss som ikke bor i Oslo. Hvis vi fortsatt ønsker å jobbe i et større fagmiljø, og fortsette å bo i samme by, har vi

Biblioteksjef Anne Kristin Undlien i Kristiansand er begeistret for teamorganiseringen, men ser at den passer best for større bibliotek med mange ansatte.

få muligheter til å bytte arbeidsplass, sier hun.

– Jeg kjenner forøvrig ikke til lignende teamorganisering andre steder i Norge, men det betyr ikke at det ikke finnes.

Team ved Kristiansand folkebibliotek 2008:

- 1) Arrangementsteam
- 2) Presentasjonsteam (ansvar for utstillinger m.m.)
- 3) Få opp utlånet-team
- 4) Sosial og faglig utviklingsteam
- 5) Markedsførings- og PR-team
- 6) Hjemmesideteam
- 7) Litteraturformidlingsteam

Latvia: Ukjent litterært naboland

Riga sett fra St Peterskirken.

Latvisk litteratur blir i år hovedtemaet på den internasjonale bokmessen i Göteborg, i dagene fra 25. til 28. september. Men mens litteraturen i fjorårets temaland, Estland, er forholdsvis velkjent i Norge, kan vi ikke si det samme om litteraturen i Latvia. Bare en håndfull latviske skjønnlitterære bøker er oversatt til norsk, og en rekke av landets mest framstående forfattere er i Norge fullstendig ukjente.

» Stort sett er den litterære påvirkningen gått den andre veien. Over 200 norske bøker, herunder hovedverkene til en rekke av Norges mest kjente forfattere, er oversatt til latvisk. Så sterk var påvirkningen at det i en periode skal ha vært populært å gi barn norske og skandinaviske litterære navn, som Nora, og guttenavnet Gynts. Litterært interesserte latviere har da også et utmerket kjennskap til norsk nasjonallittera-

tur, med Henrik Ibsen, Knut Hamsun og Sigrid Undset i spissen.

Vi skal ikke lenger enn til Sverige før bildet blir annerledes. Svenskene har tette, historiske bånd til Latvia og ikke minst til hovedstaden Riga, som fra 1629 skal ha vært Sveriges om ikke største, så i hvert fall nest største by. På 1600-tallet og fram til 1710 behersket svenskene hele den nordlige delen av landet, og de kulturelle båndene har vært

sterke også senere.

Dette preger også litteraturen, der et stort antall latviske romaner og diktsamlinger er oversatt til svensk. I en årrekke har den prisbelønte latviske poeten og litteraten Juris Kronbergs, som også har vært latvisk kulturattasjé i Sverige, vært en drivende kraft i dette arbeidet. Kronbergs er født og bor i Sverige, og han skriver og oversetter både på svensk og latvisk.

Av Reidar Jensen,
skribent

Felles tilknytning

Bortsett fra det litterære, har imidlertid mange nordmenn godt kjennskap til Latvia, som de siste årene er blitt et populært reisemål. Julehandel i Riga er ikke noe ukjent begrep lenger, og det samme gjelder Riga by, med sine praktfulle middelalder- og jugendbygninger, sitt dynamiske næringsliv og ikke minst hektiske natteliv. Og norske firmaer er til stede i rikt monn, som i nabolandet Estland.

Den driftige sjøfartsbyen Riga var velkjent i Norge allerede i seilskutetiden, og trelasthandelen på Baltikum har århundrelange tradisjoner. Både Norge og Latvia har vært, og er, store sjøfartsnasjoner, noe som til en viss grad har preget de næringsmessige kontaktene. Og også når det gjelder den kulturelle utviklingen, med nasjonalromantiske røtter i bondekulturen, er det klare paralleller.

I likhet med Norge var Latvia preget av den nasjonale og litterære oppvåkningen som rullet over store deler av Nord-Europa den siste delen av 1800-tallet. I Baltikum førte dette blant annet til tettere kontakt med de skandinaviske landene. Og som i Norge, Finland og en rekke andre land, hentet nasjonalromantikerne i Latvia inspirasjon i folkediktningen, ikke minst i de helt spesielle firelinjers småversene, ”dainas”.

Sanger og sagn

Latvia har, som nabolandene, en rik sagn- og fortellertradisjon som kan ha bakgrunn i førkristne forestillinger. Mye av dette har likevel uklare røtter og er derfor omstridt, men det er enighet om at dainas-tradisjonen kan gi en innfallsvinkel.

På folkemunne var det, og er fortsatt, tusenvis av slike vers. I

1878 bestemte en gruppe intellektuelle latviere i Moskva seg for å begynne å samle dem og utgi dem. Oppgaven var større enn ventet, og først 40 år senere ble siste bind av samlingen utgitt.

I Norge har forfatteren Erling Kittelsen oversatt og gjendiktet et utvalg dainas og har dermed, som en av ikke altfor mange, gjort en innsats for latvisk litteratur i Norge. Boken heter ”Dainas: latviske folkedikt” og kom ut i 1996.

Dainas uttrykker, på en kortfattet og effektiv måte, folkelige visdoms- og fyndord, slik mange av våre egne steg og ordtak også gjør. Diktene kan ha vært en godt mentalt vern både mot tyske sverdmunker, russiske tsarer og annet fremmedstyre, og har derfor stått seg helt opp til vår egen tid.

Bål, brann og bøker

Latvia har også en omtumlet historie. Befolkningen var sammensatt og besto både av finsk-ugriske stammer i nord og slaver i sør og øst. Områdene var lenge preget av gammel naturtro, men på 1200-tallet trengte tyske ridderordener inn og begynte en hardhendt misjonspolitikk. Ordenene grunnla også den befestede byen Riga, som ble et senter for det tyske veldet, med latviere som leilendinger og underklasse.

Dette varte helt til 1500-tallet, da polakker og litauere overtok. Deretter kom svenskene, og først på slutten av 1600-tallet, under den siste delen av svensketiden, kan vi etter forskernes mening snakke om noen egentlig latvisk nasjon, med felles språk og kultur.

Den første trykte latviske boken ble laget av protestantiske prester og skal ha kommet ut i 1525. Men det var harde tider, og boken ble straks brent på bål av

katolikken. Deretter sto alt stille til 1585, da det kom en katolsk katekismus. Det første latviske boktrykkeriet startet i 1588. Stort sett ble det bare trykket prekener og religiøse skrifter, men dette førte, som i andre land, til en viss standardisering av språket og til at det ble utviklet grammatikalske regler. Også utgivelsen av en latvisk bibel i 1694 førte til en utvikling av det litterære språket, og til at bøndene fikk øynene opp for skriftlige framstillinger. Samtidig dukket de første verdslige skriftene opp. Og på slutten av 1700-tallet slo opplysningstiden gjennom også i Latvia.

I landmålerens tid

Den tyske skriftkulturen bante på 1800-tallet vei for latviskspråklige forfattere. Ved midten av århundret oppsto den nasjonale bevegelsen ”De nye latviere”. En av lederne var skribenten, folkloristen og politikeren Krisjanis Valdemars, som i dag pryder latviske mynter, og også har fått en av hovedgatene i Riga oppkalt etter seg. En annen hovedperson var Krisjanis Barons, som var hovedmannen bak innsamlingen av dainas.

Den første egentlig moderne romanen var den sosialrealistiske ”Landmålerens tid”. Den kom i 1879 og var skrevet av brødrene Reinis og Martis Kaudleites. Temaet var eiendomsrett til egen jord, i tillegg til havesyke og andre menneskelige svakheter.

Latvias nasjonaldikter, Andrejs Pumpurs, gikk motsatt vei og vendte tilbake til en mytisk fortid da han skrev eposet ”Bjørnejegeren”. Boken kom ut i 1888, og fletter latvisk folketro og historie sammen med dikterens egen fantasi. Formelt sett er eposet et kunstprodukt, men var så populært at det ble stående som Latvias nasjonalepos, på linje

med ”Kalevala” i Finland og ”Kalevipoeg” i Estland.

Aspazija og Rainis

Det nest store navnet i latvisk litteratur er Rudolfs Blaumanis, som ikke minst er kjent for sine psykologiske noveller. Han var også dramatiker, og skuespillene hans blir fortsatt satt opp.

Deretter kommer de to virkelige kjendisene i latvisk litteratur på tidlig 1900-tall, lyrikeren Elza Rozenberga – kjent under kunstnernavnet Aspazija – og hennes mann Janis Rainis, i dag stort sett bare kjent som Rainis. Aspazija var symbolist og romantiker, men også feminist og kvinneforkjemper, og hun grunnla den latviske kvinnefrigjøringsbevegelsen.

Rainis var på sin side sterkt påvirket av dikterne fra antikken og middelalderen, og av Goethe. Han forente, ifølge litteraturforskerne, folketradisjon med klassiske kunsttradisjoner og ideer om sosial rettferdighet. Dessuten var han som avisredaktør og politiker sterkt nasjonalt engasjert, og ble i en periode arrestert og sendt i indre eksil. Etter den mislykkede russiske revolusjonen i 1905 forlot Aspazija og Rainis begge Latvia, og slo seg ned i Sveits. I en kort periode etter at Latvia ble selvstendig, var han undervisningsminister.

Rainis blir regnet som Latvias gjennom tidene største forfatter. Han besøkte i 1928 Norge, i forbindelse med at han gjestet Sverige som kandidat til Nobelprisen i litteratur.

To andre latviske forfattere, Karlis Skalbe og Janis Akurāter, hadde tidligere besøkt Norge. De kom hit etter revolusjonsforsøket i 1905. Skalbe-museet, som var forfatterens hjem og ligger i Vecpiebalga i Nord-Latvia, skal være tegnet etter norsk modell og være et besøk verdt.

Uro, krig og fremmedgjøring

Første verdenskrig førte, som alle andre steder i Baltikum og Øst-Europa, til uro og omveltninger. Men etter selvstendigheten kom en lang rekke forviste og flyktede kulturpersoner hjem igjen, blant dem Rainis og Aspazija.

1920-årene var preget av et aktivt kulturliv, med nye litterære grupperinger. Modernismen og vesteuropeisk og russisk avantgarde slo gjennom. Den mest kjente latviske modernisten var Aleksanders Čaks, som i sine dikt forsøkte å speile moderne byboeres sjeleliv. Men etter et nasjonalistisk kupp i 1934, ledet av Kārlis Ulmanis, vendte forfatterne i stor grad tilbake til skildringer av jordbruk og dagligliv, og til klassisk lyrikk.

Fra denne perioden er Vilis Lacis’ ”Fiskerens sønn” oversatt til norsk. Lacis var, foruten å være en kjent forfatter, også aktiv i Kommunistpartiet og ble senere statsminister i Latvia. Lacis er Latvias mest oversatte forfatter noen gang, men er også gjort medansvarlig for deportasjonen av over 40.000 mennesker i sovjetperioden.

Samtidig fikk også latviske forfattere som var blitt igjen i Russland en ublid skjebne: Et stort antall ble skutt under Josef Stalins terror fra 1937 til 1939. Deretter gikk det ikke lang tid før Stalins tropper, etter Molotov-Ribbentrop-pakten, sto i selve Latvia. Og så fulgte enda en krigsperiode, med ytterst tragiske følger for hele Latvia.

Inntil 100.000 mennesker, mange av dem jøder, kan ha mistet livet i tyske konsentrasjonsleirer på latvisk jord under andre verdenskrig. Latvier kjempet mot latvier, tusener av dem på tysk side. Selv sier latvierne at de ble okkupert tre ganger, først av russerne, så av tyskerne, og så av russerne igjen.

Og en hendelse som den dag i dag skaper ondt blod mellom latviere og svensker, er utleveringen av 160 flyktede baltiske soldater fra Sverige til Sovjet i 1946 – den såkalte ”baltutlæmningen”.

Indre og ytre eksil

Mange latviske forfattere flyktet i 1944 og 1945 til Sverige eller andre land. Det ble startet en rekke emigrantforlag som forsøkte å ivareta latvisk kultur og litteratur. Mange av de yngre emigrantforfatterne ble imidlertid mer opptatt av surrealisme og nye moderne retninger, noe som blant annet førte til at en New York-basert gruppe, rundt Gunars Salins og Linards Tauns, kom til å danne en utpreget amerikanskpreget skole.

Det var derfor betydelig forskjell på eksilforfatterne og de som ble igjen hjemme, og motsetningene er fortsatt til stede. Eksilforfatterne ble beskyldt for å lete etter et Latvia som aldri fantes, og de som ble hjemme, ble beskyldt for å ha skrevet flat sosialrealisme for å tekkes den russiske okkupasjonsmakten. Det russiske tøværet etter Stalins død i 1953 ga likevel visse pustemuligheter også i Latvia. Forfatterne kunne i noen grad utfordre de vedtatte sannhetene, og tilmed ta opp hendelser fra krigen. Den senere Nobelprisinominerte Vizma Belševica – hennes bok ”Den hvite gjemselen” er utgitt på norsk – brukte, i likhet med en rekke andre baltiske forfattere i denne perioden - historiske allegorier. Der understreket hun verdien av selvrespekt, og gikk imot dogmatisme og forsøk på å binde ytringsfriheten.

Belševica, som døde i 2005, fikk under Bresnev-perioden på 1970-tallet publiseringsforbud på grunn av sine ”usunne, psevdomodernistiske tendenser”.

Ironiens ironi...

Også kriminalforfatteren Alberts Bels ble beskyldt for anti-sovjetisk propaganda, og ble innkalt til avhør. Boken hans ble først utgitt, i revidert form, i 1987. I en senere roman formulerte han utsagnet om at de sterke bryter seg ut av bur – de svake blir sittende igjen, og må trøste seg med ironi. I begynnelsen av 1980-årene kom imidlertid en generasjon som var både sterk og ironisk. De vendte seg til det absurde og groteske, men også journalistikk og artikkelskriving, noe som preget den siste delen av sovjettiden.

Da Latvia i perioden 1989-1991 gjenvant friheten, førte dette paradoksalt nok til at interessen for skjønnlitteratur gikk ned, også blant forfatterne selv. Nå var det politiske emner som sto på dagsordenen, og mange baltiske forfattere brukte nesten all kraft på dette. Først de aller siste årene er interessen for den rene forfattervirksomheten, ifølge Det latviske institutt i Riga, kommet tilbake.

Klovnemarsj på djevelens marked

Blant latviske forfattere som de siste årene er oversatt til dansk, er Inga Abele. Hennes roman "Ilden vækker ingen" er en psykologisk fortelling, der realisme blir blandet med elementer fra eventyr og latvisk folketro. En annen kjent forfatter de siste årene er den nå aldrende Andris Kolbergs, med sin kriminalromantrilogi "Klovnenes marsj på djevelens marked".

Etter frigjøringen fra Sovjet har det dessuten vært sterk interesse for dokumentarlitteratur. Et typisk eksempel er tidligere utenriksminister Sandra Kalnietes "Med ballsko gjennom snøen i Sibir", som handler om hvordan hennes egen familie ble forvist til Sibir. Kalniete kommer for øvrig

Latvia gjenvant sin frihet i 1991 da Sovjetunionen brøt sammen, og landet ble medlem av både NATO og EU våren 2004.

til bokmessen i Göteborg, og boken, som er oversatt til svensk, er blitt omtalt også i norsk presse.

Hesten som synger om natten

I tillegg til Kalniete kommer også tidligere president Vaira Vike-Freiberga og nåværende kulturminister Helena Demakova til bokmessen.

Av interessante forfattere kan det være grunn til å merke seg blant andre Inese Zandere, prisbelønnet både for poesi og barnebøker, forleggeren og forfatteren Leons Briedis, og den allerede omtalte Juris Kronbergs. Et annet kjent navn er Knuts Skujenieks, som i 1961 ble dømt til syv års opphold i en arbeidsleir for antisovjetisk agitasjon. Han er nå en av Latvias mest framtrepende lyrikere og oversettere.

Det blir også et eget seminar om barnelitteratur, nettopp ved Inese Zandere. Tittelen er "Hesten som synger om natten",

etter Latvias første barnebok. Den ble skrevet for 105 år siden, og handler om en foreldreløs gutt som reiser ut i verden for å lete etter lykken.

Et annet underseminar handler om provinsen Latgale – "Det andre Latvia" - som er den for oss fjerneste delen av Latvia. Landsdelen ligger helt i sørøst, rundt byen Daugavpils, og befolkningen består for en stor del av etniske russere. Men med sine folkesanger og helt forskjellige bakgrunn, har regionen hatt stor betydning for latvisk kulturliv.

I tillegg lover arrangørene av bokmessen blant annet tysk kriminallitteratur, portugisisk barne- og ungdomslitteratur og innblikk i indisk og rumensk litteratur.

Temaland i 2009 blir Spania, som dermed, for første gang, får en virkelig bred og samlet presentasjon av sin litteratur i et nordisk land.

Sjå film på biblioteket

» Mangfaldsåret 2008 har Det fleirspråklege bibliotek (DFB) og stiftelsen Arthaus inngått ein filmavtale slik at me kan visa film på biblioteket. Tilbodet gjeld berre for 2008. Målet er at filmane skal vera ei utviding av det typisk vestlege filmuniverset, og at filmane skal gje positive kulturopplevingar, auka forståing og innsikt. Tilbodet er gratis.

Barn og Bibliotek

Nye purresatser i Horten

» Fra mandag 18.august blir det nye gebyrsatser for materiale som leveres for sent:

1. purring koster 20
2. purring koster 50
3. purring koster 100

Horten bibliotek – nyheter

Jeg ønsker meg...

» en sprek bibliotekar. Nærmere bestemt en bibliotekar i pumps og tubetopp. Eller en bibliotekar med sæggebukser og hockeyhår og svettebånd rundt händleddene. Neste gang jeg trenger hjelp på biblioteket vil jeg ha en bibliotekar uten brune cordfløyelsklær, vikingsmykker, litt for lang pasjeklipp uten stylingprodukter, briller fra seint -90, innesko og innestemme.

Jeg vil ha ei med maskara og øredobber som bråker! Eller ei med løsvipper og tupert hår. Eller en med hangover, tredagersskjegg og basketsko. Eller en med skinnbukser og cowboyboots. En sånn som Richard Wollf i Ånglagård, for eksempel. Takk og amen.

(Ja, jeg vet at jeg skjærer alle over en kam, setter i bås og er litt brekkekkel. Men greia er at jeg sikkert skal tilbringe litt tid på biblisen i løpet av høsten, og jeg kunne godt tenkt meg noen oppsprita turer dit...:-p)

Sildabloggen

YouTube og podcast i Sandefjord

» Vi ønsket å synliggjøre oss på de sosiale nettstedene for å vise oss fram for potensielle nye brukere. Vi har, som mange andre bibliotek, lagt ut bilder på Flickr og laga en gruppe på Facebook. Vi har også jobba med en bildesekvens om biblioteket som vi ville legge ut på Youtube. Filmen ble litt til besvær. Dvs vi fikk problem med at Youtube ikke greide å konvertere filmen. Etter en litt frustrert tid + sommerferie, gikk vi på igjen. DA gikk konverteringa greit, men filmen ble gruelig hakkete. Det er mulig at filmer laga i Photostory 3 ikke egner seg for dette mediet? Siden vi hadde hele dreieboka, putta vi bildene inn i Windows Movie maker og lasta opp på nytt. Og det gikk uten problemer. Filmer på Youtube har jo dårlig kvalitet, men sånn er det bare. Et par dager etter vi hadde publisert filmen, ringte lokalavisa og ville ha et intervju :-). Så man blir jo lagt merke til! Det neste vi ville prøve ut, er podcast av våre litteraturanbefalinger i biblioteket. Vi ser at Stavanger melder om stor interesse for sine podcast, og Drammen har laga sin første videopodcast! Kjempefint!

Vestfoldbloggene

FOR demokrati

» Bibliotekene e jo en institusjon som ska ver en forkjemper for demokrati i landet vårt! En enkelt bibliotekar bør dermed egentlig ikkje påvirke kossen boksamlinga av bøker ska sjå ut i et bibliotek. Viss vedkommende då e sterkt tilknyttate en spesifikk religion så seie det seg jo sjøl at viss vedkommende hadde fått velga heilt fritt hadde nok vedkommende kassert bøker som ikkje stemte overens med ens eget livssyn. Dermed hadde ikkje det biblioteket denne bibliotekaren jobba i vært representativt for demokratiets bibliotek sånn som det ska ver..Kunsten å ver en proff bibliotekar består av mange dilemma.

Bokormen Benedictes Blogg

Etter 23 ting

» Når det gjelder hvorfor så få har fortsatt å blogge, tror jeg (...) at det for mange handler om - i tillegg til at tid og mangel på sådan er et aspekt som aldri skal undervurderes - at de rett og slett ikke ser vitsen og nytten ved å blogge. Og det er hovedproblemet og svakheten ved kurset - vi lærer mye om hvordan, men lite om hvorfor, og om hva de forskjellige tingene rent praktisk kan brukes i biblioteket.

Bøker, bibliotek og annet babbel

Mysfaktor noll

» Biblioteket i Falun... där går man in, lånar det man ska låna sen går man snabbt ut igen... Det stället har MYSAKTOR noll! Det är valet av stolar, bord, hur de är placerade och hela utformningen på biblioteket överhuvudtaget, det är inte trivsamt, sorry men jag tycker så... och hur många gånger jag än går in där så ändras detta inte... och om man går in där så är stället nästan alltid ökentomt... någon kanske borde tänka till och ställa sej frågan "varför" och inte bara skylla ifrån sej på att det är andra tider nu för det är bara en bekväm undanflykt från det eg. problemet, det är inte trivsamt där.

Vass penna utan udd

Jeg elsker biblioteket!

» Det går ann å kopiere CDene du låner og legge de inn på Andre (iPoden)! Det er mye bedre enn å laste ned masse crap fra dustete virusbomber av noen nedlastningsprogram! Vel. Hvor lovlig det er, er en annen sak. Kremt. Men "kopiering er en forbrytelse"-reklamen for DVDene skremmer meg enetlig ikke så veldig mye. Så jeg er skikkelig rebelsk og bryter loven! Hva skal det bli av en slik ungdomsforbryter som meg?

Bobby

Aremark kommune ligger sørøst i Østfold med grense mot Sverige. Kommunen har ca 1450 innbyggere, og kommunesenteret Fosby ligger 25 min reisevei nord for Halden. Aremark er en typisk jord- og skogbrukskommune som ligger idyllisk til ved Haldenvassdraget.

Vi søker ny **biblioteksjef** til 100% fast stilling.

Vi søker en positiv, humorfylt og dyktig medarbeider til skole- og folkebiblioteket som også vil få oppgaver knyttet til informasjonsarbeid.

Vi kan tilby varierte og spennende arbeidsoppgaver i et godt besøkt bibliotek i en kommune med naturskjønne og trygge omgivelser.

Folkebiblioteket er for tiden åpent for publikum 15 t i uken fordelt på 4 dager herav 2 ettermiddager.

Til dette arbeidet søker vi en person som har følgende kvalifikasjoner:

- godkjent utdanning som bibliotekar, helst med tilleggsutdanning innen informasjonsarbeid
- interesse for og erfaring fra informasjonsarbeid
- serviceinnstilt
- stor interesse for litteratur- og informasjonsformidling til alle aldersgrupper.
- samfunnsengasjert og kreativ
- god evne til å organisere
- gode samarbeidsevner
- kontaktskapende
- fleksibel
- god formidlingsevne både skriftlig og muntlig
- søkeren bør ha gode IT-kunnskaper

Personlig egnethet vil bli vektlagt

Betingelser:

Gode personlige pensjonsvilkår

Gode personlige forsikringsvilkår

Lønn etter avtale.

Stillingen ønskes besatt så snart som mulig

For ytterligere opplysninger ta kontakt med virksomhetsleder kultur Inger Lise Gløbøden på tlf 69199614.

Søknad med CV sendes:

Aremark kommune, Rådhuset, 1798 Aremark eller på e-post til post@aremark.kommune.no

Søknadsfrist: 25.09.08.

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

bibliostreken

anne aagaard ©

